गायकवाडी राज्यना धोरण त्रीजानी नोट.

જેની અંદર ત્રીજી ચોપડીના તમામ પાઠોના શબ્દાર્થ, કવિતાના અન્વય, ડીક્ટેશન, વ્યાકરણ સુધ્ધાં ઇસાકાની ભુગોળ, તથા દેશી અને ઈંગ્રેજી કોપટેગ, ભક્તિભૂત, લેખો વગેરે તમામ બાબતોનો સમાવેશ કરેલો છે.

બનાવનાર.

છોટારામ તથા વામનભાઈ

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

જેસંગભાઈ ત્રીકમભાઈ પટેલ.

તથા.

મથુરભાઈ છોટાલાલ

અમદાવાદ ગુજરાત પ્રેસ

અને

ખેડાના "પારસમણી" પ્રેસ.

કિંમત રૂ. ૦-૪-૦

સંભાળ=ખબર.
પાડ–ઉપકાર.
અહલો=સારૂં.
ભુંડા=નઠારા.
નરસું=નઠારૂં.
આકું–અવળું ઉલટું.
રળીને=કમાઈને.
નભાવે=ચલાવે.
ઉછેર્યા=મોટાંકર્યા.
વેડ્યું=ભોગવ્યું.
પજવવા–હેરાનકરવા દુઃખી કરવા.

પાઠ ૧૧ મો.

પરખવું=ઓળખવું.
બેફીકર=ચીંતાવગરનું
કાયર–હેરાન દુઃખી.
ઠરતા=સ્થિર ઉભારહેતા
શરમાતો=લજવાતો.
દસ્કત–અક્ષર.
બેવકુફ=મૂરખ.
પંડે–પોતે.
છુટી=રજા.
મસ્તી=તોફાન.
ફજેત–બેઆબરૂ.

પાઠ ૧૪ મો.

પત–આબરૂ.
સાટુ–માટુ.
જતણીમી=જખાની.
લુચ્ચા–ઠગ.
છેતર્યા=ઠગ્યો.
વિશ્વાસ–ભરોંસો.
જતતાર કાળુંકર=કોઈ સખસ ખોટું કામ કરતો હોય, ત્યારે તેમ ન કરવાને માટે શિખામણ આપતા છતાં ન માને ત્યારે આ શબ્દો વપરાય છે એટલે તું એવું ખરાબ કામ કર કે જેથી તારૂં મોં કાળું એટલે ધીક્કારવા જોગ જાણસે.
હરામના–ગેરરીતના.
ફજેતી=બેઆબરૂ.

પાઠ ૧૫ મો.

ખંત=હોંશ.
ઉદ્યમ=મહેનત.
પાટ–સડ.
વિનતિ–અરજ.
સહાય–મદદ.
વાણી=બોલી.
ગાડીવાન=ગાડાવાળો.
ગુન્હો–વાંક.
ગભરાઇને=અકળાઈને

પાઠ ૧૬ મો.

તાપોડીયાં=જાડી છાલનાં મોટાં કેળાં, જેને ખાસડીઆં કેળાં કહે છે તે.
સોનેરી–પાતળી છાલનાં નાનાં કેળાં.
કુ ળી=સુકવેલાં કેળાં.
પીલા–ફણગા.
લૂમ–જૂમખુ.

પાઠ ૧૭ મો.

નીલ=આ બે ડીસ કાળા રંગનાં વાદરાં.
કાહુ–ગજુ, કદ.
પવાલું–પ્યાલો.
ખારવા–વહાણ હંકારનાર-
ઉરાંગઉટાંગ=પુછડા વગરના બે પગે ચાલનાર વાંદર તે ઉરાંગઉટાંગ કહે છે.

પાઠ ૧૯ મો.

ઉગર્યું=બચ્યું.
પુંજી–ધન.
તમરખાઇ–ચક્કરખાઇ અંજાઈ.
વલે–હાલ દશા.
નાદાન–મૂર્ખ.

પાઠ ૨૧ મો.

વર્ગ–કલાસ.
જોગજોગે દૈવયોગે.

ધારો=કાયદો.
મેર—તરફ.

પાઠ ૨૨ મો.

ટેબલ—મેજ.
માફ=જવાદેવું.
માન્યું=કબૂલકીધું.
શરમ=લાજ.
હીરજ—હીંમત.
પડપૂછ—પૂછગાછ.
આગ=તોહમત.
નવાઇ—અચરજ.

પાઠ ૨૪ મો.

પંચાત—ન્યાય.
આવકાર—માન.
પલ્લાં=છાબડાં.
ઇનસાફ=ન્યાય.
કરગરી—કાલાવાલાકરી
વાંધો=તકરાર.
બ્યાજબી=ખરી.
રાહે—રીતે.
લાગેવળગેનહિ=હક નહી
ગટકરીગયો=ખાઇગયો
ઠાવકું—ઠેકાણે.
ખેલાશક=ખુશીથી.

પાઠ ૨૫ મો.

પ્રાણી=જેમાં જીવ છે અને અહીંથી તહીં ફરી શકે છે તે.

પશુ=ચોપગવાળાં જનાવર.
પંખી=પક્ષી, પાંખવાળાં
ભૂકો=ચુરો.
અટકચાળાં—અડપલાં.
ઉન=ઘેટાંનાવાળ.
વાચા—બોલવાનીશકિત
સુદ્ધાં—સાથે.

પાઠ ૨૬ મો.

રુવાંટી—ઝીણાવાળ.
રૂપાળા—સારા.
જ્ઞાન=સમજણ.
ઘટ્ટ=જાડા.
પંજા=આંગળાને છેડે નહોર હોય તેને પંજા કહે છે.

પાઠ ૨૮ મો.

પેચ—આંટો.
મશ્કરી=હાંસી.
ઓરવું=નાખવું.
સકંજો—સંચો.
અચરજ—નવાઇ.
સોબતી=ભાઇબંધ.
ટાટ=શણનું જાડું કપડું.

પાઠ ૨૯ મો.

ગુંગળાવું=મુંઝાવું અકળાવું.

વેઠવું=ભોગવવું.
મળસકું—સવાર.
સુતરીઓ—સુતરનોવેપારી
કાંતવું—સુતરનાતારકરવા
ચાંદી—ફાળકી.
વેપારી—વેપારકરનાર.
વણકર—વણનાર.
રંગરેજ=રંગનાર.
કસુંબી—જેમાંથી લાલ રંગ નીકળેછે તેફુલ.
સાળ=વણવાનું સંચ.
નિરાંત=જંપ.
પોત=બાજ.
ઓળખાણ—પિછાન.
ચળકાટ=ઝળકાટ.
ઓચિંતું=એકદમ.
ચાંચવો=કોદાળી.
તાગ=કસબનો છેડો.
કાળ=વખત.
ધીગાધીગ—ઉપરાઉપરી તડાતડ

પાઠ ૩૨ મો.

ડાગડી—ડાબડી.
કાનસ—રેતડી.
જતરડો—તાર ખેંચવાનું હથિયાર.
નેપ—રૂપ.
ગુલ—કાકડીપાડવાનું

ઓજાર.
સ્નેહ—પ્રીત.

પાઠ ૩૨ મો.

નિર્દય—દયાવગરનો.
અપલક્ષણ—ખરાબ-
સલાહ—મત.
જૂઠું—ખોટું.
જુડાવું—જુડવાનું.
ધિક્કાર—તુચ્છકારરી-
ટકાર.
સ્વભાવ—પ્રકૃતિ.
ઇશારત—નિશાની.
અર્થ—મતલબ.

પાઠ ૩૩ મો.

તાવવું—તાકવું,ધારીને
તજવું.
ઝલગ—ફાળ,ઠેકડો.
અંગારા—દેવતા.
ગાચવવું—જાળવવું.
વાસ—ગંધ.
બોજો—ભાર.

પાઠ ૩૪ મો.

ઉગારવું—બચાવવું.
આકાર—ઘાટ.
ખુશામત—ખુશકરવા-
નાઉપાય.
ચેતાવે—ખબરકરે.
મુલાકાત—સંભાળ.

સોબત—સંગત.
ઉદાસ—દીલગીર.
ભાડે—ગેલ કરે.

પાઠ ૩૫ મો.

હોજ—કુંડ.
ધારી—મોટી.
નસ—રગ
હૃદય—છાતી.
કાપણી—કાપવું.
મૂઢ—બેભાન.
સાવચેતી—સંભાળ.
ચંચળ—ચાલાક.
ચણીયો—ઘાયરો.
તરતબુદ્ધિ—ઝટ ઉપાય
સુઝી આવે તેવી અક્-
લ.

પાઠ ૩૬ મો.

મુખ્ય—ઘણુ કરીને.
પાતરાં—પાંદડાં.
ખાડા—રાડાં.
ટોચ—મથાળુ.
કૃપા—મેહેરબાની.
વીતવું—વેઠવું
ચતુરાઇ—ડહાપણ.
સેવા—ભક્તિ.

પાઠ ૩૮ મો.

ચિન્ઠા—રેસારેસાનાગુ
ઝાવલી—ટહી.

તાડી—તાડ, કે નાળીએ
રીનો રસ.
પરનાળ—કોટીઓ

પાઠ ૩૯ મો.

કાસદ—ખેપીઓ.
બંબો—પાણી ઉંચુ ચઢાવ
વાનો સંચો.
બંબાવાળા—બંબો રાખ
નાર.
બેભાન—ભાનવગરનો
સુમારે—આસરે.
ધસીને—દોડીને
ફેલાઇને—ફેલાઇને
ઢ઼ોળ્યો—ઢ઼ોળ્યો.

પાઠ ૪૦ મો

જાગૃતિ—ભાન.
થર—બળના જુસ્સે.
ગભરાયાં—મુંઝાયાં. અ-
કળાયાં.
ચોમેર—ચારે બાજુ
ધડાકો—અવાજ.
નિરાંત—જંપ

પાઠ ૪૧ મો

આશીર્વાદ—આખા, હ
તા તેવાને તેવા
ઉધરાણુ—ટીપ—લખાણી,
ટીપ—ઉઘરાણુ ખરડો
હરખાઇને—રાજી થઇને

પાધરો=એકદમ
તન=શરીર.
લાહે=અગ્નિ
માયાળુ–હેતવાળાં.
કુટુંબ=પરિવાર.

પાઠ ૪૨ મો

જવાહિર=હીરા, માણેક મોતી વગેરેને જવાહીર કહે છે.
દરબાર=.ચેરી.
ઝાંડા=તપાસ.
તપાસ=તજવીજ.
સાક્ષી=સાહેદ પુરાવો.
વાપરતાં–કામમાં આણતાં.
અસર=લાગણી.
ખોડ=લગડું.
લાગુ=બાંધ્યુ નાખ્યુ

પાઠ ૪૩ મો

જાદુગર=જાદુકરનાર.
શાબાશી=ધન્યવાદ
અનુમાન–અટકળ-
સજા=શિક્ષા.
રમુજ–ગમત, મઝા,
અચંબો–નવાઈ.

પાઠ ૪૪ મો

ડીલ–શરીર.
લાચાર=ગરીબ.
મેંઢાં=ઘેટાં
ચપળ=ચંચળ.
ફરેલ=પગ ખશી ન જાય તેવા.
અક્કલ=બુદ્ધિ
નવાઈ–અચરજ
સરજ્યાં=પેદાકર્યા
જન્મારો–જીવતર જીંદગી.

પાઠ ૪૭ મો

ધડૂ–સજ્જડ ઉપરા ઉપરી આવેલાં, પાસેપાસે
ગોકળગાય–એક જાતનું ચોમાસામાં રાતુ જીવડુ થાય છે.
નીમાળા–વાળ.
હુંફાળાં=ગરમ.
અવતરે=જન્મે
ભોકાય–વાગે
કોમળ–નાજુક કુણુ
ગરદન=ડોક.
સાફ=ચોખ્ખુ

પાઠ ૪૮ મો

વેગ=ગતિ
વાયુ=વા
મોજા–લહેરો
કડાકા=અવાજ
કડાકા=ભડાકો, ધામ
ગગન=આકાશ
મુદ્દલ–જરા
ઘોર=બિહામણું
ચમકારો=ઝબકારો
ઝડી=ઝાપટું

પાઠ ૪૯ મો

શિખામણ–બોધ
મીઠું મરચુ ભભરાવી=વત વધારી
વચન=વેણ, બોલ
આંચ=ઇજા, નુકસાન
સ્વાદ=મીઠાશ
ભાવ=પ્રીતિ
ફિકર=ચિંતા
પસ્તાવો=અફસોસ
ખીજે=ગુસ્સે થાય
માયા–હેત

પાઠ ૫૦ મો.

સહીસલામત=અણીપૂણી, હેમખેમ
શેતરંજી=ચટાઇ જાડુ બીછાનું
પેણો–તાવડો
સાવચેતી–સંભાળ

પાઠ ૫૧ મો

નાળચુ=ભાળ, ભુંગળી
આંકળ કાંકળી–ગભરાએલી, બેબાકળી

જુક્તિ=કળા
બીજવે=પલાળે
ઈચ્છા=મરજી
ઈશારત—નિશાની
આગળે=પછાડે
ચોપાસ=ચારે તરફ

પાઠ પર મો

છાતી=હીંમત
વેગળી=છેટે
નજીક—પાસે
ચીડવા—ખીજવવા, પજવવા
સાદ=અવાજ
વહાલ=હેત
માયા—પ્રિતિ

પાઠ પ૩ મો

સીસોળીઆં—સાહુડીનાં પીછાં
ઘોરવું=ઉંઘવું
લીસું—સુંવાળું
ગોદ—ખોળાં
બુઠ્ઠું=અણીવગરનું
ગરગડ—તાકાત
સાહેલ=થોડી મહેનતે

પાઠ પ૪ મો

પ્રદક્ષિણા=આસપાસ ફેરો ફરવો
અધર=નીરાધાર
ઝડપથી=ઉતાવળથી
સ્થિર—હાલે ચાલે નહી તે
સદા—હમેશ

પાઠ પપ મો

સમુદ્ર=દરિયો
ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ, પશ્ચિમ — દિશાઓનાં નામ છે
નકશો=આખા દેશના કે તેના કોઇ ભાગના કે દેશના નમૂનાને નકશો કહે છે
આકાર=ઘાટ
ખંડ=ભાગ

પાઠ પ૬ મો

અળગો—જૂદો

પાઠ પ૮ મો

મામલતદાર=તાલુકાની મેહેસુલ ઉઘરાવનાર અમલદાર
પહેરો=ચોકી
કચેરી=કોર્ટ
માથાકુટ=મહેનત
શુમાર=આસરે

પાઠ પ૯ મો

પણે=પેલે ઠેકાણે
ખુન—જીવથી મારી નાખવું
ગીતા=હીંદુ ધર્મનું પુસ્તક
તકરાર—વાદવિવાદ
અપમાન—ગેર આબરૂ
સીમ—હદ
ટંટા—કજીઓ
નિકાલ=તોડ
ગાવમેં—ગામમાં
જાકર=જઈને
બમનકે—બ્રાહ્મણને
ઉદરમેં—આંખી
અચંબો—નવાઇ

પાઠ ૬૦ મો

એકાકાર=એકમેક
શોક=દીલગીર
કલગીદાર=છોગાળાં
તરેહતરેહનાં—જાતજાતનાં
લક્કી, ગીરેબાજ, લોટણ, યાહુ, શીરાજી, થરથરી — કબૂતરની જૂદીજૂદી જાતો છે
રળિયામણું=શોભિતું
કળા—પિછાં ઉચાંને પ-

હોળાં કરેછે તે
ગરદન=ડોક
નેંડાવગરપ—નરનારી વ
ગર
કાસદીઆં—ખેપ કરનાર
સંદેશા લઇ જનાર લા-
વનાર

પાઠ ૬૨ મો

ખોપરી=માથાનો ઉપ-
લો ભાગ
મગજ=ખોપરીમાંની
માવા જેનું હોય છે તે
ટટાર=સીધુ
આંચ—ઈજા હરકત
હડપચી—દાઢી ઉપરનો
ભાગ
અતિશે—વધારે

પાઠ ૬૨ મો.

ફેફસુ—શ્વાસ લેવાની કો-
થળી
રાક્ષી—અણીવાળા દાંત
તાળવુ=મોંઢાની માંહેનો
ઉપલો ભાગ
શ્વાસ=દમ.
તરેહ=જાત

પાઠ ૬૩ મો

નધણીઆતુ—ધણીવગર-
નું

બીડ—ઘાસ ઉગેલું મેદાન
ગંજી=ઘાસનો ખડકેલો
ઢગલો
કાલાવાલા—કરગરવું. આ
જીજી
અદેખો=ખારીલો.
નિરાશ=ના ઉમેદ, આ-
શા ભંગ, ઉદાસ
બ્યાજબી—બરાબર
હક્ક—દાવો

પાઠ ૬૫ મો.

સિક્કા—નાણુ
નરદમ—એકલુ
વળાં—પડ
ભાષા=બોલી
અડી=છાપ
ઉપયોગ=ખપ
ગઠ્ઠા—ગાંગડા
નર્યાં=એકલા

પાઠ ૬૬ મો.

ચાલ=રીવાજ, રીત
પુષ્ટિ=જોર આવે તેવું
જરૂરીઆત—ખપ જરૂર
ગાંડી=ઘેલી
કરજ—દેવું
કંતાઈ જાય છે=દુબળુ
પડી જાય છે પાતળુ
પડી જાય છે.

તોલ—વજન

પાઠ ૬૭ મો

ગંધક—એક જાતનો પી
ળો પદાર્થ.
હાથયાર=ઓજાર
બરતર=ગાળેલું
ઘડતર=ઘડેલુ
પોલાદ=ગજવેલ, ખર
લોહુ ફુશંસી,
જૂના=આગલા
નરદમ=એકલુ
સોંઘુ=સસ્તુ, થોડામૂલે
તોલા=રૂપીયાભાર
સખ્ત—કઠણ
બરડ=ઝટ ભાગી જાય
તેવું
માપુ=બરેત
પ્રકાર=જાત
અસલ—આગળનું

પાઠ ૬૯ મો

પ્રવાહી—જેનો રેલો ચા-
લે તેવો પદાર્થ
પદાર્થ—વસ્તુ
અંતર=છેટું
વામ—સાડા ત્રણ હાથ

પાઠ ૭૦ મો

વિવેક=મરજાદા
મરજાદા—અદબ

તોબ્રડાઇ=હલકાઇ
માઠું—ખોટું

પાઠ ૭૧ મો

ચેષ્ટા=મશ્કરી
વિવેકી—વિવેકવાળા
અવિવેકી=વિવેકવિનાના
સરત—નજર
ફેર=તફાવત
મનસુબો—વિચાર
ધમકાવ્યા—બિવરાવ્યા

પાઠ ૭૨ મો

નીવડ્યો=થયો
મજસરખુ=મારાસરખુ
સોબતી—ભાઇબંધ
રીતભાત—ચાલ
આવકાર—માન
ભાગ્ય=નસીબ

પાઠ ૭૩ મો

કકલાણ—બૂમરાણ
માંડમાંડ=અમથુ સહેજ
ઓળખીતો—જાણીતો
કડણુ—આકરો મુશ્કેલ

પાઠ ૭૪ મો

રાજી=ખુશી
શરમાઇ=લજવાઇ
કરોડ—બરડા વાંસો
રક્ષણ=સંભાળ
ફુંક=શ્વાસ લેવાની કો

થળી
પારવિનાના=ઘણાજ
સેંકડો—હજારો
ભાઠું—નદીનો રેતાળ કાંઠો

પાઠ ૭૭ મો

મોતીઆ=દીપુ
તમાસો=ખેલ
ચત્તિ=સવળી
તાસક—છીછરી થાળી

પાઠ ૭૮ મો

ગમ=ખબર

પાઠ ૭૯ મો

અચરજ—નવાઇ
ગગન—આકાશ

પાઠ ૮૦ મો

તાલ—મજા
શિરોઇ=લાંબા સાંકડા ગળાનું વાસણ
ઠોળ—મશ્કરી
છાછરી=ઉંડી નહિતે
પરોણા=મેમાન
મશ્કરી—હાંસી
મજા=રમુજ
ગપખાઇગયું—વખત વરતી ગયુ.
આગ્રહ=તાણ
ટગરટગર=ટાંપી ટાંપીને

માન્યુ=કબુલકર્યુ
દાઝ=રીસ

પાઠ ૮૨ મો

વણજારો—વેઠથી વેપાર કરનાર
પેઢી—પૂવજો અને વંશજો
કુટુંબી=એકજ બાપના
વગડામાં=જંગલમાં
શીંગણાં=નીચાં
ખોલ—ખોલ ભોંયમાં
ખાડાખોદી કુતરાં શિયાળવાં વગેરે પોતાને રહેવાસારૂ કરે છે તે ગુફા.
ગુચ્છો—જથો.
વસ્તા—રેહેતા
અસલ—પહેલાં
વહેમ—શક

પાઠ ૮૩ મો

દોસ્ત—ભાઇબંધ
ભોળો—કુડ કપટ વગરનો
ગોઠવુ—ગમવુ
પરાયું—પારકુ
પસ્તાવો—બિમાસણ
અચરજ—નવાઇ
હુકમ—આજ્ઞા

પધારજો—આવજો

પાઠ ૮૪ મો

કરતુક—કામ
ગુન્હો—માલ
દાવો—હક.
સાબથી—સગપણ
માનઆવકાર—આદરભાવ
ચંડાળ—પાપી
સ્વભાવ—પ્રકૃતિ
સાર—મતલબ
મતલબસાધવા—કામકાઢી લેવા.

પાઠ ૮૫ મો

ઉદાસ—દીલગીર
સંતાપ—દુઃખ
સુંદર—રૂપાળાં
ઇમારત—બાંધણી
રળિયામણો—શોભિતો

પાઠ ૮૬ મો

ગમત—મઝા
અંધાપો—આંધળાપણું
સદા—હમેશાં
ટેવપડી છે—આટકળપડી છે મહાવરો પડયો છે
હરફુલ—અક્ષર

પાઠ ૮૭ મો

બાગબાન—નસીબદાર
હાલ-દશા, અવસ્થા
પીડા—દુઃખ
શાબાશ—ધન્ય
પારખુ—ઓળખુ

પાઠ ૮૮ મો.

કબૂલત પ્રમાણે—ઠરાવ પ્રમાણે
ઉત્તરવાળ્યો-જવાબ આપ્યો.
દૂર-છેટે
બેહેરા-સાંભળે નહી તે
મુંગા-બોલે નહી તે
ગમ-તરફ
ઉચ્ચાર-બોલ

પાઠ ૮૯ મો

આસનાવાસના સેવાચાકરી.
સદગૃહસ્થ-સારાપૈસાદાર
પાડ-ઉપકાર
કને-પાસે
ફાળ-ધ્રાસ્કો
ઇશારત-નિશાની
હૃદય-મનમાં

પાઠ ૯૦ મો

દશા-હાલ
ઉપયોગ-કામ
કીકો—નાનોછોકરો
સાદ અવાજ

પાઠ ૯૧ મો

અવસ્થા—દશા હાલ
સહજ—તરત
અવગુણ—નુકશાન
ગાંડે-ખોટે

પાઠ ૯૨ મો

શિખર-પર્વતની ટોચ
જ્વાળામુખી-બળતોપહાડ
ચમત્કાર નવાઇ અજાયબી
પુણ્ય-ધર્મ
ભકિતમાન-ભકિતવાળી
ક્ષેત્ર-ઠેકાણુ
ધડાકા-અવાજ.
ધગધગતો-ઉનોઉનો
સડસડ-એકદમ
અંગારા દેવતા
મોથી-વધારે મુલની
ખાંધે-ખભે
આચરણ-રીતભાત
અચરજ-નવાઇ
અજ્ઞાની-સમજણ વગરના
ઉગરી-બચી

પાઠ ૯૪ મો

હાણ-નુકશાન
અવિચાર વિચાર વગર.

(૧૦)

પડછાયો-ઓળો
નિહાળવું-તપાસીને જો-
વું
વગોવવું-નિંદવુ
ભરાવ ભરાવો જથો
લજવવા-શરમાવવી
બડાઈ-મોટાઈ
પડછાયો-ઓળો
મૂંદલે-બીલકુલ જરાએ
ખેચતાણ તાણુતાણુ
ધિક્કારતુ-ફીટકારતુ
સંકટ-દુઃખ
અવગણના-ધિક્કાર
અંતે-છેવટે

પાઠ ૯૭ મો

તળી-તળીઉ
ખાસુ-જોડાનુ ઉપલુ ચા
મડુ
નરી-સાફ કરેલુ ચામડુ
કાલબુત-મોચી જેના ઉ-
પર જોડા શીવે છે તે
આર-સોયો
મીરજાઇ-એડેલી પહોળા
ચાંચનો જોડો,
પિરોઝી-જેની ચાંચ ઉ-
ચીને ચાંચ તરફ ઘણો
સાંકડો હોય છે તે
ચંપલ-તળીઆ ઉપર આ
ગુણને આંગળાં ભર-
વાને ગાળા કરે છે તે
સપાટ-ચાંચ પાનીને ખ
ડા વગરનો જોડો
લીસા-સુંવાળા
ચકતાઓ-કડકા
તરેહ-જાત

પાઠ ૯૮ મો

ઉથલાવતુ-ફેરવતું
પાળ ધાર
સુખતળી-જોડામાં તળી
યાના ઘાટનો ચામડા
નો કડકો રાખવામાં
આવે છે તે
ભાગે-વાગે
ઠોકર-ઠેસ

પાઠ ૧૦૧ મો

ખટપટ પંચાત
ટાઢક ઠંડક
કસબો-ગામ
હરખાતા હરખાતા-રા
જી થતા થતા
વડો-મોટો
ડાહ્યા-ભી
ડહાપણ-સમજણ
ભુસકા-ફડકા
ઝુકિત-કળાં
લાગલાવ
ઉપાય-ઇલાજ
જોર-બળ
કઠણ-અઘરૂં
જોખમ-નુકસાન
આપમતલબી-સ્વાર્થી
લેખે-ગણે

પાઠ ૧૦૩ જો

આકાર-ડોળ
ચાંપશો-દાબશો
ગલ્લામાં-પેટીમાં
ઝાંખી-નાનીછોડી
તકરાર-કજીઓ

પાઠ ૧૦૪ થો

ઝુટવવું-ખુંચાવી લેવું
સતાવવું-સમવું
હરખાવું-રાજીથવું
પૂછગાછ-માહપૂછ
ચોખ્ખી-અકલનાતપાસણી
ઓર રીતે ઓળખતું હેન
હિ તેવી
સાથી-ભાઇબંધ
ચાડ-સાડ
કાયર-હેરાન દુઃખી
સંતોષાશે-ધરાશે, રાજી
થશે
જોડે જોગી

પાઠ ૧૦૫ મો.

વેગળેથી-છેટેથી

ચૌટામાં—બજારમાં
ખાટલે પડીછે=માંદી પડીછે.

પાઠ ૧૦૭ મો.

આંતરે=છેટે
ઘડિયાળ=વખત જાણવાનું યંત્ર

પાઠ ૧૦૮ મો.

મધરાત—અડધી રાત
ઝટ=એકદમ, તરત

પાઠ ૧૧૦ મો.

લણવું=કણસલાં કે ડુંડાં કાપી લેવાં. તે
નચિંત—ફિકર વગર.
ચારો=ખાવાનું.
કાકડ=નકામો.
ટાંપીને=તાકીને
ભિખારા—ભરૂંસો
માલ—સાર
મદદ=સહાય
સમાચાર—ખબર

પાઠ ૧૧૧ મો.

ધારણા—હિમત, ધીરજ
મનદઇ=ચિત્તરાખી
પડે—પોતે
પારપાડે=પૂરું કરે.
આપ=પોતે
સ્વર્ગ=દેવલોક
મેઘ=વરસાદ
સમાન—બરોબર

પાઠ ૧૧૬ મો.

કૌવત=બળ
સરજી=બનાવી
ગેંદા—કિતાબ
તરેહતરેહથી—જાતજાતથી
ઘાટ=ટોળ, આકાર.
ભાગ—ફક્ત
ધીમેઆંચે=થોડેતાપે
આદમી=માણસ
મીઠી=ગળી

પાઠ ૧૧૮ મો.

ખુશબોદાર—સુગંધીદાર.
સ્વાદ=મીઠાશ
ખાસાં=સારાં
બીજ=બી, છોટની અંદરનો ભાગ.
જમરૂખી=જામફળી
દેખાવડું=શોભિતુ
ગુચ્છાદાર=ભરાવાવાળુ.

પાઠ ૧૧૯ મો.

બાદીઆમ—એકજાતનો તેજાનો.
ભભકાદાર=શોભિતા
વાસ=ગંધ
સોડમ=ગંધ.
પાતરાં=પાંદડાં
ભિન્નભિન્ન—જુદાજુદા
છાંડવાં=ટોડવાં

પાઠ ૧૨૦ મો

છટકીજવું=નાશી જવું
શિકારી=શિકારકરનાર
અણીદાર=અણીવાળું
ગોટે=પેટે.
છાંટ=છાંટા, ટીપકાં
ખો—બખોલ, પોલ.
સંધ્યાકાળ—સૂર્ય આથમ્યા પછી.
ખબરદાર=હોંશિયાર.
પક્કાઇ—લુચ્ચાઇ
બડું=લુચ્ચું.

પાઠ ૧૨૧ મો.

કદણ=ધાર
ધસ્યા—દોડ્યા.
સેંકડો—સો
કશું=કોઇ
માનવી=માણસ.
કાળા માથાનું માનવી કહેવાનું કારણ કે માણસને માથે કાળા વાળ હોય છે.

પાઠ ૧૨૨ મો.

કાંઠો—કિનારો.

હિંદી } મહાસાગ-
આટલાંટિક } રનાં નામ
પાસિફિક } છે
મહાસાગર=મોટાસમુદ્ર
સાગર—દરિયો.
છોળો—મોજાં
પારાલેગ=પીળાશાયક

પાઠ ૧૨૩ મો.

વમળ—પાણીના ભમરા
વ ટોળીઓ—ચંગાકારે.
ભાગ ગોળ ચક્કર ફરે તે
કડાળ—દરિયા કાંઠાનો
મુલક
બરતી=દરિયાનું પાંણી
જમીન તરફ ચડે છે
તેને બરતી કહે છે.
ઓટ=બરતીનું પાણી
ઉતરેછે તેને ઓટ કહે
છે
ચમત્કાર=અજાયબી

પાઠ ૧૨૪ મો.

તંબુ=ડેરા
બારૂ=અખાત, સમુદ્રનો
જમીન તરફ આવેલો
હોય તે.
વહેવારીઓ=વહેવાર-
વાળો.
દીવાનખાનું=બેઠકની
જગા.
અનુકુળ=ફાવતું
જોગ—લાયક
પેદાશ—નીપજ
અક્કલ—બુદ્ધિ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

કળા=હુંનર.
યંત્ર—સંચા.
પ્રત—નકલ
મુદ્રાછાપ=ધાતુનાં બીબાં
શીળાછાપ=પથરાછાપ
સુમારે—આશરે
બે ટોળ—કદરૂપા
તરેહવાર—જુદીજાતનાં
હિકમત—કળા

પાઠ ૧૨૬ મો.

શ્વાસ=દમ
શ્રેષ્ટ=ઉત્તમ
મુદ્દલ—જરા
નિર્જીવ=જીવ વગરનુ.
પદાર્થ—વસ્તુ

પાઠ ૧૨૭ મો.

ઝગડો—કજીઓ
પરીક્ષા—તપાસ.
તકરાર—કજીઓ
પંચ—પાંચ માણસ
કાવકી—ભલી.
વાંક—ગુન્હો.
મસ્તી—તોફાન.
ટંટો—કજીયો.
છેડે=હેરાન કરે.
સાંપણી—ખમી.
ખબરદાર—હોંશિયાર
ભલમનસાઈ=સારાપણુ

પાઠ ૧૨૮ મો.

ઉપરાણું—તરફદારી
છેક જ—બિલકુલ, તદ્દન
લાજતી—શરમાતી
બેનપણી—સહચર સખી
ઝંખવાણું=શરમાઈ ગ
યાં
વાંધો—તકરાર.
અસર—લાગણી.
ભુંડી=નઠારી ખરાબ

પાઠ ૧૨૯ મો

બેજવાળુ—બિનાસવાળુ
સંધિવા—સાંધિઓ, સાં
ધા રહીજાય છે તે
વાયુનો રોગ.
ખબરઅંતર—હેમ ખેમ
સહેતું—ઠીકપડતુ.
બો=બીક
સળેખમ=નાકમાંથી પા
ણી વહી જે દરદ થા-
યછે તે.
સૂવેછે—સુવે છે.

કહાડા વાંકા છે=નબળા કપાડા છે.
ગ્રહ=સૂરજની આશ પાસ ફરનારા પદાર્થો.
મંગળ, પૃથ્વી, બુધ, બ્રહસ્પતિ, શુક્ર, શનિ, રાહુ, કેતુ, એ ગ્રહનાં નામ છે.
નસીબ—ભાગ્ય, પ્રારબ્ધ
ટાળવાનો=મટાડવાનો.
વિનવી=વિનતિ કરી
વૈદનો પગ અમારા ઘરમાંથી નીકળતોજ નથી=એટલે કોઈ માંદુ હોયજ ને તેથી દવા સારૂ વૈદને તેડાવવોજ પડે.

પાઠ ૧૩૦ મો.

નામીચાં—પ્રખ્યાત
રળિયામણાં—શોભિતાં
તગારસ—તાણુ
શોભાયમાન=રળિયામણું.
રાજધાની=રાજગાદીનું શહેર
જીલ્લો=જેની અંદર ઘણા તાલુકા આવેલા હોય તેવા ભાગને જીલ્લો કહે છે.
સંસ્થાન=દેશીરાજ
ધામ=ઠેકાણું
છાવણી=લશ્કરનો મુલક
સંઘ=ઘણા માણસનો જથો.
ગવર્નરજનરલ=મોટો હાકેમ.
એજંટ=આડતીઓ
અધિકારી=અમલદાર

પાઠ ૧૩૨ મો.

વાવાઝોડું=વાનું તોફાન
હિકમત=કળા
અજબ=નવાઇ
અગાલ—અગાઉ.
ગઢો—ગાંગડો.
જુક્તિ=કળા
તરેહ—જાત
નિર્મળ=મેલ વગરનો
લાંદો=લોચો-

પાઠ ૧૩૩ મો.

બરડ=ઝટ ભાગી જાય, તે
આરસો=દર્પણ.
તરેહ-જાત
મેળવણી—ભેગ
સોડા } એક જાતનો
પોટાસ } ખાર છે,
ખપોટી=રેતી
પારદર્શક=આરપાર દેખાય તે.
માંજવું=સાફ કરવુ

પાઠ ૧૩૪ મો.

ક્ષાર=ખારો
પ્રખ્યાત—પ્રસિદ્ધ
પુષ્કળ=ઘણો
મૂલ=કિમત.

પાઠ ૧૩૫ મો

તીરે=કાંઠે.
લોભ=લાલચ
ઇચ્છે=ચાહે.
અનીતી—ગેરરીત
ગુમાવેછે=ખુએછે
લક્ષણ=ગુણ, ટેવ
અવસ્થા—હાલત
ઉદ્યોગ=મહેનત
સ્થિતિ—હાલત
તકાવવું=નજરમાં ચાલવુ
પાર=છેડો
થોભ=અટકાવ

પાઠ ૧૩૭ મો.

શંખ ⎫ એ ચાર ભગ-
ચક્ર ⎬ વાનનાં આયુ
ગદા ⎪ ધ ગણાય છે
પદ્મ ⎭ સ્થાપના=પ્રતિ
ષ્ઠા.]

ઘાટ=આરો
મજલ—ગાઉ

પાઠ ૧૩૮ મો.

ગુણકારી=ફાયદા કારી.
સાયલો=લોટમાં પાણી રેડી લોચા જેવું કરે છે તે
ઘટા—જમાત

પાઠ ૧૩૯ મો.

ખુતારા=સાવરણી
નીરો=તાડી થતા પહેલાં નો રસ
બેવકૂફ=મૂરખ
તાડી=ખજુરી કે તાડ નો રસ.
પરનાળો—કોઠીઆં
ઘાડવા=માણીઆ

પાઠ ૧૪૦ મો.

રાજધાની=રાજગાદીનું શહેર
રાજનગર—અમદાવાદ
મસીદ=નીમાજ પડવા-ની જગા
પુસ્તકશાળા—લાઇબ્રેરી
પ્રાચીન—જૂનું
તુરંગ=કેદખાનું.
સુતર=સુગમ, સહેલું
પોળો—શેરી

પાઠ ૧૪૧ મો.

ધારીલાં—રૂપાળાં.
વિશાળ—મોટું
તરેહ તરેહ વાર=જાત જાતનાં.
ફરજા—ફુવારા
રોજા—અપવાસ.
ખંડેર=મકાન પડીજઇ ઉજડ પડી રહેલી જગા.
મ્યુનિસિપાલ—શેહેર સુધારાખાતું.
કાંપ—લશકરને રહેવા ની જગા.
સરત=ઘોડાનોમેલાવડો.

પાઠ ૧૪૧ મો

મડમ—રાહુંબ લોકોની સ્ત્રી.
ચહાતાં—ઇચ્છતાં
વીસો—છુટો.
ભગીગએલો—મળીગએલો.
ગેલ=રમત.
પાધરૂ જ=તરતજ.
અફલાતુ—ટીચાતુ
હલેસાં=વહાણ ચલાવવા ના ચાટવા.
ખારવા—વહાન ચલાવનાર
હંકારી- ચલાવી.
ભાન—શુદ્ધ.
માયા—હેત.
ટાઢકવાળી—સંતોષ થયો

પાઠ ૧૪૪ મો

લંગર—વહાણને થોભાવવું.
કળતર—દુઃખ.
કિનારે—કાંઠે
ખલાસી=વહાણ ચલાવનાર.
અણસારો=ઇશારત.
તક—વેળા
સંકટ—દુઃખ
ઉગર્યા=બચ્યો.

પાઠ ૧૪૫ મો

તરતબુદ્ધિ=ઝટઉપય સુઝે અવે એવીબુદ્ધિ સમયસૂચકતા.
ખડો—બોડ
સદેહ=વહેમ.
સાર=મતલબ.
તોડ—નિકાલ

પાઠ ૧૪૬ મો

ખાતર—છાણુ.
ધરૂ—તરૂ, નાના રોપ
કોળા—ફલા, જુદીયો

પ્રથમ=પહેલાં
ધમધોકાર—ઝપાટાબંધ
પાઠ ૧૪૭ મો
જડ-મૂગ
ઉપાણવુ-ઝાટકવુ પવન થી કચરો ઉરાડી ઉરાડી મૂકવો.
માફક-અનુકૂળ
નીંદી-ચુંટી કાઢી નાખવું
ખરિફ-ચોમાસુ પાક
રવિ-શીયાળુ પાક
તર-તાજી
રસ-કસ.
મસળેછે-ચોળેછે. પીલેછે
પાર-મસળવાને કરેલા ઢગલો
લાગલાગટ-હમેશાં
હેરફેર--વારાફરતી
પાઠ ૧૪૮ મો
અમીર-ઉમરાવ, મોટા માણસ
પાલણપોષણ=ભરણ પોષણ.
નાહર—એક જાતનુ ફાડી ખાનાર જાનવર વરૂ
મસ્ત-જોરાવર
છે-દગો
ઇતબારી-ભરોંસાદાર નિમકહલાલ
ધણીઆણી-આપડી
ઉગરવાનો બચવાનો
લાચારીથી—નાઇલાજથી છને
વચન-યોગ્ય બોલ
સંકટસમે-દુ:ખવખતે
પાઠ ૧૪૯ મો
ગુલામ-વેચાતો રાખેલો ચાકર
ભયંકર-બિહામણો
મોતીયાંમરીગયાં હિંમત હારી ગયો હરબડી ગયો
ઇરાદો-વિચાર
જૂલમ=કેર
વેઠયા=ખમ્યા
ઢગલેઢગલા દુ:ખ—ઘણું દુ:ખ
બચોબચ=ઉપરા ઉપરી
આય—બળ શકિત.
નિરાશ—ઉદાસ
શબ્દ=સાદ.
શોર=અવાજ.
રાંકડું=ગરીબડું.
અરાજો—નવાઈ.
છાતીવાળો=હીમતવાળો
પાઠ ૧૫૦ મો
ખોડાતો—લંગડાતો
સુંગેલો—સુઝેલો, ફુલેલો
આંતરી—માંદો.
નરમપડ્યું—ઓછુંથયુ.
કરાર=આરામ
ઓચિંતો—એકાએક.
નિર્દય—દયાવાગરનો.
હવાલે—તાબે
હાકેમ=ધણી
જુલમી—દુ:ખદાયક.
પાઠ ૧૫૧ મો
હિંસા—શિકાર.
મેદાન=પાદર સપાટ જમીન
ચોતરફ=ચારેબાજુથી
ખીજવાએલા=ચીડવા.
એલા.
કમકમી—ધ્રુજારો, થરરાટ.
તમાસો=ખેલ
મેદની—ઘણામાણસનો જમાવ.
છલંગ=ફાલ
કાચા હૈયાનું હીમતવગરનું.
હોંશ=જીવ
તલપ—ફાલ.
લાડ=ગેલ

જાતિ સ્વભાવ—જન્મ સ્વભાવ.
અચરજ—નવાઇ.
અરજ—વિનતિ.
માફ—ક્ષમા
પાડ—ઉપકાર,ગુણ.
વીસરવો—ભુલવો.

પાઠ ૧૫૨ મો.

એકઠા—ભેગા.
ખરૂં લોહું—ગજવેલ,પોલાદ.
જૂદજૂદુ—નોખુનોખુ.
ખપ—કામ.
પેચ—આંટો.
તોરા—કસબ.

પાઠ ૧૫૩ મો.

બંદર—જેગામનદીકે દરીયાકિનારે આવેલું હોય અને ત્યાં આગળ વહાણોના માલની ચઢઉતર થતી હોયતે.
ટંગાવવું—ટીંગળાવવું
લોભી—લાલચુ.

પાઠ ૧૫૩ મો.

થોભ—અટકાવ.
તૃષ્ણા—લોભ.
આજીજી—કાલાવાલા
કબૂલકર્યું—માન્યું.

સાગટા—બધા.
અતિશે—વધારે.

પાઠ ૧૫૫ મો.

કડાકો—લાંઘણ.
ઠાવકું—બરાબર.
ભક્ષ—ખાવાનું.
મધુરો—સારો,મીઠો
સૂર—રાગ
મણા—ખામી
નિશા—ખાતરી
સડપ—ઝડપ.
ખાલી—ખોટાં.
દૈવજોગે—નસીબજોગે
જુક્તિ—કળા.
ઘાટ—રૂપ.
વહેમ—શક,સંદેહ

પાઠ ૧૫૭ મો.

ગજબ—જૂલમ
રહેમ—દયા
ઠબકવું—થોભવું
જીવાળ—પાણીતાણું
સાહેતવારમાં—થોડાવારમાં
અવિચારી—વિચારવગરના
ગભરાયો—અકળાયો
કરાડા—ધાર,ભેખડ
લજવાઈ—શરમાઈ

ફજેત ગેરઆબરૂ
નરસા—નઠારા
રૂડું—સારૂં

પાઠ ૧૫૮

ફાચકી—કંકસફાઇજતે
મજેના—સારા
સોબતી—સાથી
ખાર—અદેખાઇ,ઝેર
અટકચાળા—અડપલા
વાંકાવાળથવાદેનહિ—કંઈહરકતથવાદેનહિ

પાઠ ૧૬૦ મો

રતીપુર—ચણોઠીજેટલું
આકરૂં—સખત.
પરહેજી—કરી, ખાવાપીવાના નિયમરાખવો તે.
આપમત—પોતાનીમરજી
હેરાન—દુઃખી
મતલબ—સાર
પીડાયછે—દુઃખીથા—

પાઠ ૧૬૧ મો

ઉપયોગ—કામ
માતબર—મોટો
નરાજ—ક્રોધ
થર—પડ

ગૂજરાતી ચોથી ચોપડીમાં આવેલી કવિતાની સમજુતી

પાઠ ૩ જો પરમેશ્વરની પ્રાર્થના

ઓ-હે	સંસાર-દુનિયા	
સરજ્યો-બનાવ્યો	કીધાં-કર્યાં	

૧ હે પરમેશ્વર તું એકજ છે તેં બધી દુનિયા બનાવી છે જમીન પાણી, અને મોટા ડુંગરો પણ તેં બનાવ્યા છે.

તારા-ચાંદરણાં	સોમ-ચંદ્રમા	જોમ-બળ
શોભિતા-રૂપાળા.	રચ્યાં-બનાવ્યાં	
શોભાયમાન	જબરૂ-ઘણું	

૨ ઘણા શોભિતા તારા, સૂરજ અને ચંદ્રમા એ સર્વે તેં બનાવ્યાં છે તારૂં જોર ઘણું છે.

અદકું-વધારે	દાતાર-આપનાર	ઉપકાર-ગુણ આભાર
જ્ઞાન-સમજણ	પ્રાણીઆ-માણસ, જીવ	

૩ અમને બીજા કરતાં વધારે સમજણ અને સારા ગુણનો આપનાર તું છે જે પાપી જીવ હોય તેજ તારો આભાર ભુલી જાય.

કાપ-કાપી નાખ, કાઢી નાખ	પાપ-નઠારાં કામ	કષ્ટ-દુઃખ
	પરિતાપ-દુઃખ-સંતાપ	
ક્લેશ-કજીઓ	કુમતિ-નઠારી બુદ્ધિ	
કંકાસ-ટંટા	કરૂણા-મહેરબાની.	

૪ તું કજીઓ અને ટંટા કાપી નાખ, અને પાપને દુઃખ પણ

કાપી નાખ તથા મેહેરબાની કરીને અમારી નઠારી બુદ્ધિ કાપી નાખ અને દુઃખ કાપીને સુખ આપ.

પાઠ ૮ મો. ભોજનવિષે કવિતા.

ભોજન-જમણ	કમોદ-ઉંચીજાતનાચોખા	અતિ-વધારે
વર્ણન-વાત, હકીકત	કીધો કર્યો	સુંદર-સારી
સુણજો=સાંભળજો	તણી-ની	

૧ આજરોજ અમે જે જમણ જમ્યા તેની હકીકત તમે સાંભળો કમોદનો ભાત કર્યો હતો ને ઘણીજ સારી જાતની દાળ કરી હતી.

કઢી બાગીને--કઢી ચોળીને	ભાતભાતનાં-જાતજાતનાં તળીયાં-વઘાર્યાં

૨ કઢી બાગીને તેની કઢી કરી હતી ને માંહે સારી વડી નાખી હતી જાતજાતનાં તળેલાં શાક હતાં અને બાસદી પુરી અને દૂધપાક પણ હતા

પુરણપોળી-વેઢમી ગળી રોટલી.	સારૂ-સારો વડાં-ઢેબરાં	કચોરી-પુરણ ભરીને કરેલી પુરી

૩ વળી વેઢમી, લાડવા, વડાં, કચોરીને કંસાર સારાં હતાં, તેમજ બણ્યાંને ભાજી પણ સારી હતી અને શાકને રોટલી સારાં હતાં.

પક્વાન-મીઠાઈ	સ્વાદ-મીઠાશ.
આનંદસુખ-વધારેસુખ	અપાર-ઘણું.

૪ એ પાંચે પકવાનો કહેવાય તે જમતાં જમતાં ઘણુંજ સુખ

થાય છે વડાં પાપડને મેવા સારાં હતાં ને તળેલા ચણાનો સ્વાદ પણ ઘણો સારો હતો

પાઠ ૧૨ મો નઠારા નિશાળીઆ વિષે કવિતા

આપ-પોતે	ગુરૂજી-મેહેતાજી	સર્વ-બધા
ધારે-માને	ધારા-કાયદા	

૧ બીજા બધા નિશાળીઆ નિશાળમાં પેઠા પછી પોતે (નઠારો નિશાળીઓ) નિશાળમાં પેસે, ને બીજા બધા નીશાળીઆ વર્ગમાં બેઠા પછી તે નઠારો નીશાળીઓ બેસે મેહેતાજી કહે તે કાયદા માને નહિ તે નઠારો નિશાળીઓ નિશાળે જઈને કાંઈ શીખશે નહિ.

સમીસાંજ-સંધ્યાકાળ	પાય-પગ
સુઝે સાંભરે	લવારો-બકબકાટ

૨ જ્યારે સંધ્યાકાળ થાય ત્યારે તેને સુવાનું મન થાય. પછી જ્યારે નિશાળમાં પાઠ વાંચવા ઉઠે, ત્યારે તેના પગ ધ્રુજે છે, તે જ્યારે લખવા બેસે ત્યારે લીટા લીટી કરે અને બોલે તો બકબકાટ કરે તે નઠારો નિશાળીઓ નિશાળે જઈને કાંઈ સીખશે નહિ

ભલી-સેહેલી	ચિંતા-ફીકર	ભારો-પુળો જથો
અનિશે-[illegible]	ચૂક-ભૂલ	

૩ સેહેલી ભણવાનું હોય તોપણ તેને જોતાં આવડે નહિ, અને તે બે ફિકરથી ઘણી ભૂલો કરે [illegible] ભણવાનો [illegible]

ગી કરે છે તે નઠારો નિશાળીઓ નિશાળે જઇને કાંઇ સીખે નહિ.

ચોપડી-ચોપડી	ઘેલી-ગાંડી	લીખો-જુઓ
ગબાળો-બચકો	લેખાંએ-ગણિએ.	

૪ તે પોતાના હાથ મેલા કરે તેથી ચોપડીઓ પણ મેલી થાય જેમ ગાંડી છોડી ચીંથરાના ડુચ્યા ભેગા કરી બચકો કરે છે તેમ તે પોતાનુ દફતર કાગળના ડુચ્યા ભરીને મોટુ કરે છે તેના લુગડામાં જોઇએ તો ઘણી જુઓ માલમ પડે છે તે નઠારો નિશાળીઓ નિશાળે જઇને કાંઇ શીખસે નહિ.

પાઠ ૧૩ મો નઠારા નિશાળીઆ વિષે.

વડીવાર-ઘણીવારસુધી	ટાળો—મૂકીદો, છોડીદો	વાતવાળો વાતોડો
સંગ-સોબત	આરો-છેડો	આરો=છેડો, પાર,

૫ તે વાતોડો છોકરો ઘણી વાર સુધી વાતે વળગે હે નાના છોકરાઓ તમે એની સોબત છોડીદો એની એક વાતનો છેડો આવતો નથી તે નઠારો નિશાળીઓ નિશાળે જઇને કાંઇ શીખસે નહિ

કાં-અથવા કે	આપનુ-પોતાનુ	ખરો-સાચો
આડખાસે-આડીબાજુએ પડખાભેર,	પ્રકાશે-બતાવે,ઉઘાડુંકરે	ખુબ-ઘણો
	લડે-મારામારી કરે	ખારો-કડવો

૬ તે મારામારી કરે, કાંતો આડે પડખેપડે પછી પોતાનુ ખરૂ રૂપ બતાવે (કે હુ નઠારો નિશાળીઓ છું) તેને કાંઇ સારી શીખામણના બોલ કહે તે સાંભળતા તેને કડવા ઝેર જેવા લાગે છે તે નઠારો નિશાળીઓ નિશાળે જઇને કાંઇ શીખસે નહિ

કર્મફુટ્યો-અભાગીઓ	પિતા-બાપ	પ્યારો-વહાલો
છુટે-રજા મળે	માત-મા	

૭ તે અભાગીઓ નિશાળે મેહેતાજીને કનડે અને રજા મળે ત્યારે જાણે માંકડો છુટ્યો (મતલબકે જાણે નિશાળેથી રજા થાય ત્યારે વાંદરાની માફક તોફાન કરે.)

તે છોકરો તેના માબાપને વહાલો લાગે નહિ, તે નઠારો નિશાળીઓ નિશાળે જઇને કાંઈ શીખસે નહિ.

ધણેજોર-જોર જુલમથી બળાત્કારે	ઠોઠ-મૂરખ	વગરનો.
ઠીક-સારૂબરાબર	ઠાલો-કાંઈપણ આવડે નહિ એવો જ્ઞાન	ભીખીને-ભીખ માગીને.

૮ તેને ધણા જોરથી નિશાળમાં લાવીને બેસાડશો, તોપણ તે બરાબર શીખસે નહિ ને જ્ઞાન વગરનો મૂરખ રહેશે. તે ભીખ માગીને કે ભારો વેચીને પેટ ભરશે તે નઠારો નિશાળીઓ નિશાળે જઇને કાંઇ શીખશે નહિ.

પાઠ ૨૦ મો માખીનું બચ્ચુ.

મૂખથકી-મોઢેથી	પાસ-પાસે આગળ	સૂધી.
પ્યારા-વહાલા	જ્યાંસૂધી-જેટલાવખત	મા-નહિ

૧ એક માખી પોતાના વહાલા બચ્ચાં આગળ મોઢેથી બોલી કે હુ જ્યાંસૂધી જઇને આવું ત્યાં સૂધી તું આકાશમાં ઉડીશ નહિ.

ઉનામણો-પાણી ઉનું કરવા નું વાસણ.	ચૂકે-ભૂલે	જોખમ-નુકસાન
	ચોટ-ઘાવ, ઝડપ	

૨ કેમકે ત્યાં ઉના પાણીનો ચરૂ ઉકળે છે તેની પાસે જે જાય

છે તે ફરતાં ફરતાં દોર છુટી જાય તો તેના જીવનું નુકસાન થાય છે.

બુદ્ધિશાળ-થોડીબુદ્ધિનું કાચી બુદ્ધિનું.	દિલમાં-મનમાં ડહાપણુ ડોળવા-ડહાપ	ણ કરવા. તત્કાળ-તરતજ

૩ એમ કહીને માછી તો ગયા ને બચ્ચુ થોડી બુદ્ધિનું હતુ તેથી તરત મનમાં ડહાપણુ કરવા લાગ્યું.

વહેમ-શંકા	કેમ-શારીતે

૪ ઘરડાંતો વહેમ વધારીને ઘણી વાતો કરે છે હું ઉડીને આટલામાં ફરૂં તેમાં શારીને મરી જવાશ.

આંધળાઈ-આંધળા થઈને	વિનાશ-નાશ

૫ એમ કહી બચ્ચુ ઉડી ગયું, ને ઉકળતા પાણી આગળ પહોચ્યું, તેનુંજ અંધળાઈને તેમાં પડયું ગાડી તે મરી ગયું.

ચાલ-રીત.	માને-કહ્યું કરે	હાલ-દશા

૬ તે બચ્ચુ મરતાં મરતાં બોલ્યું કે જે મારા જેવી ચાલ ચાલે ને માબાપનુ કહ્યું માને નહિ તેની આવી દશા થાય છે.

પાઠ ૨૭ મો. પ્રાણી ઉપર હેત રાખવા વિષે

ગમેતેમ-મરજીમાં આવેતેમ.	હથોડે હાથે	અક્કલવિનાનો-બુદ્ધિવગરનો
	પ્રાણી-જીવ	
સમે-વખતે	અનર્થ-નઠારૂ કામ	આગ-દેવતા
બળે-દાઝીજાય	અર્થવિના-અમસ્તાજ	ડરી-બીહી.
પ્રીતે-હેતે.	મતલબ વગર	પારો-રાખો.
તજી-મુકીદઇ	અતિ-વધારે	

છોડે-સુકીદે	કુળ-વંશ

૧ કોઇ વખતે મન ફરી જાય છે ત્યારે પોતાની મરજીમાં આવે તેમ રમે છે અને દયા છોડી દઈને નાનાં જીવડાંને કાંટામાં પરોવા-ને દુઃખ દે છે

૨ કાંતો તેના પગ તોડીને પછી છોડી દે છે, કાંતો તેની આંખો ફોડે છે કાંતો તેને જોડે મારે છે કે હાથવતી ધુળમાં દાટે છે.

૩ એવાં ખપ વગરનાં ઘણાં નઠારાં કામ કરે ને બુદ્ધિ વગરનો ઝાડના મૂળમાં દેવતા મૂકે.

૪ તમે પરમેશ્વરથી બીહીને તેવાં પાપ મૂકી ઘો અને પ્રભુની પ્રીતિને માટે પ્રાણીઓના કુળમાં હેત રાખો.

ચરણાકુળ છંદ.

તોડે-ટુંપીનાખે	બાળે-જુએ.	ગલોલ-ગોળો
કેક કેટલાક	કેરી ની	ચિત-મન
ગુવાળે વાળવડે.	ધરે-રાખે	
તરફડતા-ધુજતા	નંમેરી-દયાવગરની	

૧ જીવડાંનો પગ અને પાંખો ઝાલીને તોડી નાંખે, પછી ખુશી થઇને જોવાને માટે છોડી દે કેટલાક તો વાળવડે ગળે ફાંસો ઘાલે છે. ને પછી જીવડાંના હાથને પગ તરફડતા જુએ છે.

૨ વળી કાંટા કે સોયની શૂળી બનાવીને તે દયા વગરનો માણ-સ ઘોચીને હાથમાં રાખે જે માણસ પંખી ઉપર ગલોલ મારે છે તે પાપી મનમાં કાંઇ વિચાર કરતો નથી.

પાઠ ૩૭ મો જગકર્તા.

જગકર્તા-જગતને બનાવ નાર પરમેશ્વર	જગ-દુનિયા ઉપજાવી-પેદા કરી	સંસાર-દુનિયા

૧ પરમેશ્વરે દુનિયામાં જે જે વસ્તુઓ પેદા કરી છે તેથી બધી દુનિયા સુખ પામે છે અને તેનો ગુણ ગણતાં છેડો આવતો નથી.

પૃથ્વી-જમીન પ્રૌઢ-મોટા હય-ઘોડો	બળવાન-જોરાવર વાહન-બેસવાનું વૈમાન-આકાશમાં ચ	ડરાતું વાહન.

૨ જમીન પાણી અનેમોટા ડુંગર તથા ઝાડીમાં ઘણાં ઝાડ છે તે તે સર્વે તેં બનાવ્યાં છે બળદ, ઘોડા અને હાથી એ ઘણાં જોરાવરને વિમાન જેવાં વાહન છે.

રવિ-સૂર્ય ચળકાટ-ઝળકાટ ઠીક-સારો	ઠાઠ-ભપકો સમાસમાના-વખત વખતના	સાજ-સામાન કાજ-માટે

૩ ચંદ્ર, સૂર્ય અને તારા તેનો ચળકાટ અને ભપકો સારો બનાવ્યો છે વળી વખતે વખતના સુખનો સામાન માણસને માટે કરેલો છે.

પાઠ ૪૬ મો ગાય વિષે.

ગુણવાળી-ફાયદાવાળી શીંગાળી-શીંગડાંવાળી	ખડ-ઘાસ આકાર-ઘાટ	

૧ ફાયદાવાળી અને શીંગડાંવાળી ગાય પાણી પીએ છે અને

ઘાસ ખાય છે તેનો આકાર એવો છે કે તેને ચાર પગ અને ચાર આંચળ છે

ભાળો-જુઓ	સંભાળ-જતન	
ગોવાળ-ગાયોચારનાર	પછવાડે-પાછળ, વાંસે	

૨ તમે ફરીને જુઓ તો તેની ખરીમાં ચીરો હોય છે વળી તેનો ઘાટ ઘણો સારો દેખાય છે તેને પછવાડે પુંછડે વાળ હોય છે અને હમેશાં ગોવાળ તેની સંભાળ રાખે છે

હોઠહલાવે-વાગોળે

૩ તે બેઠી બેઠી વાગોળે છે, તેમાં કોઈ કાળી, ધોળી કે રાતી હોય છે તેને દોહોતાં દૂધ ઘણું સારૂ દેખાય છે તેનાં દહીં માખણને ઘી થાય છે.

ઉપજે-થાય.

૪ પેંડા બરફી દૂધપાક ને ખીર એનાં થાય છે. તે ખાતાં ખાતાં થાક લાગતો નથી વળી બાસુદી, અને શીખંડ પણ એનોજ થાય છે તે ખાતાં પેટમાં ઠંડક થાય છે.

પાઠ ૫૭ ઈશ્વરની સ્તુતિ.

નિર્ધન-ગરીબ.	નીસરૂં-નીકળુ	

૧ જ્યારે હું ઘરની બહાર, શેહેરને બજારમાં ફરવા નીસરૂ છુ ત્યારે ઘણા ગરીબ માણસો મારી નજરે પડે છે અને બધો સંસાર દુઃખી દેખાય છે

બક્ષિશ-ઇનામ સામર્થ-જોરાવર	મુજને-મને સરજનહાર-પરમેશ્વર	કયમકરી-શીરીતે

૨ જોરાવર પરમેશ્વરે જે મને ઇનામ તરીકે આપ્યુ છે તે બધાનો હું શીરીતે ઉપકાર વાળીશ.

યોગ્ય-લાયક અધિક-વધારે	જગજીવન-જગતને જી- વાડનાર પરમેશ્વર	ભમે-ફરે, રખડે.

૩ હું લાયક નથી તોપણ પરમેશ્વરે મને બહુ આપ્યું છે ઘણા ભુખ્યા માણુસો ઘેર ઘેર ભીખ માગવા ફરે છે, પણ મને તો ખાવાને અનાજ આપેલું છે

ચોપાઇ.

કીર્તિ-આબરૂ	પ્રકાશ-દેખાવ	ફોગટ-નકામુ

૧ જમીન, દરિયો, આકાશ તે હે પરમેશ્વર તારી આબરૂનો દેખાવ છે જ્યાં જોઉં છું ત્યાં તારાં જબરાં કામ છે ને કાંઇ પણ ઠેકાણું નકામું નથી.

જશ-આબરૂ ભક્તિ-સેવા.	નીતિ-સદ્દાચરણ થાપ-થાપવુ એની સાથે	ચોટાડવું મૂકવું સંકટ-દુઃખ

૨ હે બાપ તારી આબરૂ ઘણી છે, હું હમેશાં સારી સોબતમાં રહીને તારી ભક્તિ કરૂં એવું આપ, અને આ દુનિયાનાં બધાં દુઃખ કાપી નાખ.

પાઠ ૬૪ મો ઇશ્વરનો ઉપકાર.

જન-માણસ ખુલ્લેઅંગ-ઉઘાડે શરીરે	વર્ણ-રૂંગ નવરંગ-નવા નવા રંગ	નાં, ભાતભાતના રં- ગનાં

૧ હું ઘણા માણુસોને ઉઘાડે શરીરે રસ્તામાં પડેલા દેખું છું અને

મને તો બધા શરીર ઉપર ભાતભાતના રંગનાં લુગડાં પહેરવાને મળે છે.

કંગાલ-ગરીબ	બિછાનું પાથરણું.

૨ કેટલા એક ગરીબ માણસોને રહેવાને ઘરબાર હોતાં નથી અને મનેતો રહેવાને ઘર ને સૂવાને માટે સારૂ પાથરણું મળે છે.

વય-ઉમર	સોગન-સમ	દીસે-દેખાય
કુર=નઠારાં	મુખે=મોઢે	જૂઠા-ખોટા
વચન=બોલ	વદે-બોલે	

૩ કેટલાક નાની ઉમરથી નઠારા બોલ બોલતાં શીખે છે, ને મોઢેથી ખોટા સમ ખાય છે તે પાપી માણસો દેખાય છે.

જ્ઞાન=સમજણ	હરીપ્રતાપ=પરમેશ્વરની મેહેરબાની	સુકૃત-સારાં કામ
ઉપદેશ=બોધ		આપ=પોતે

૪ મને પરમેશ્વરની મહેરબાની વડે બોધથી જ્ઞાન મળ્યું અને અને જો બીક રાખીને સારાં કામ કરૂં તો પરમેશ્વર મારા ઉપર રાજી રહેશે.

પાઠ ૭૫ મિત્રાચારી વિશે.

પંડિત=વિદ્વાન	પ્રથમ=પહેલાં	શાંત-ઠંડા
મિત્ર=ભાઇબંધ	પરણામ-નમસ્કાર	કરજોડી=હાથ જોડી
વદે=બોલે	ગંગાજળ=ગંગાનદીનું પાણી	સ્નેહ=પ્રીતિ
મુખ-મોઢું		સહિત-સાથે
મધુરી=મીઠી	કુશળ-હેમખેમ	મગ્ન-રાજી

વાણી=બોલી	આગમન—આવવાનું	મિત્રાઈ=ભાઈબંધી

૧ વિદ્વાને વિદ્વાન ભાઈબંધ ભેગા થાય, ત્યારે મોંઢેથી સારાં વચન બોલે છે.

૨ પહેલાંતો નમસ્કાર કરીને ગંગાજળ જેવું ચોખ્ખું પાણી પાય છે.

૩ પછી સોપારી ને પાન આપીને હેમખેમની ખબર પુછે છે.

૪ ત્યારકેડે હાથ જોડીને કહેછે કે અહીં પધારવાનું કારણ શું છે

૫ પછી સમજણુની વાતો કરી શાંત થઇને પ્રીતિ સાથે જુદા પડે છે.

૬ એવી રીતે વિદ્વાનની પ્રીતિ વડે ભાઇબંધીમાં મન રાજી રહે છે.

મુર્ખની મિત્રાચારીનો છપ્પો.

ગમત—મજા	ખેલી=રમી	જોખમકારી=નુકશાન કારી
પરસ્પર—એક બીજાને	બાજી—સોગટાંબાજી	
ધરશે=કરશે	સ્વાર્થ—મતલબ	

૧ મુરખ ભાઇબંધો ભેગા થઇને ગાળ દઇને મજા કરશે ને

૨ એક બીજાને લાત મારીને વાતમાં મશ્કરી કરશે.

૩ એ ભાઈબંધીનું મુળ એકે પોતે કેફ પીએ ને બીજાને પાય.

૪ પછી સોગટાં બાજીની રમત રમીને મારામારી કરીને ઘેર જાય છે.

૫ મોઢેથી મીઠું બોલે, ને મનમાં દગો રાખે અને મતલબ હોય ત્યાં સુધી સગપણ રાખે છે.

૬ માટે કોઇ દિવસ મુરખની ભાઇબંધીથી જીવને નુકશાન છે.

પાઠ ૮૧ જુગારી છોકરા વિશે.

છટેલ=છટી ગએલો.	છબીલો	રમનાર
બેહકી ગએલો	ઠગાય—છેતરાય	સંગ=સોબત
છેલ—વરણાગીઓ	જુગારી=જુગટું	ખતા=ધક્કા

૧ બેહેકી ગએલો અને છેલ છબીલો છોકરો ઘણે ઠેકાણે છેતરાય છે અને માર ખાય છે તે જુગટું રમનારની સાથે જાય છે અને ત્યાં પણ ઘણા ધક્કા ખાય છે.

ભમેલ—રખડેલ	ગમાર=મુરખ	પોઠીઓ—આખલો
પિતા—બાપ	ગોઠીયા—ભાઇબંધ	
કપુત=નઠારો છોકરો	પીટાય=મારખાય	

૨ તે ભૂતની પેઠે ભમે છે તેથી તેનો બાપ કહે છે કે એ નઠારો છોકરો છે. એવા ચાર મુરખ ભાઈબંધો ભેગા થઈને આખલાની પેઠે માર ખાય છે.

દુર્ગુણ=નઠારા ગુણ.	હાણ—નુકશાન	સાહી=નક્કી

૧ જુગટું છે તે નઠારા ગુણવાળું છે અને તેથી ઘણા લોકોને નુકશાન થાય છે. માણસને એ નક્કી વળગે છે, તે પાછું જતું નથી; મતલબકે જેને જુગટું રમવાની ટેવ પડી છે તે કોઇ જતીજ નથી.

વળગી—ચાંટી	મનખો=અવતાર	એબ=ખોટ, નકામું

૨ જુગટું એ નક્કી નઠારા ગુણવાળું છે તેમાં કાંઇ પણ ફાયદો નથી જે માણસ જુગટાને વળગી રહે તેનો અવતાર નકામો જાય છે.

પાઠ ૯૩ કેફ.

જગ=દુનિયા	કાજ—કામ	નાર
લાજ=આબરૂ	ભંગી—ભાંગ પીનાર	કસી—કેફ પીનાર
વિશ્વાસ—ભરોંસા	અફીણી—અફીણ ખા	

૧ દુનિયામાં કેફી માણસની આબરૂ હોતી નથી, ને તેને ભરો-સો રાખીને કોઈ કામ સોંપતુ નથી. ભાંગ પીનાર કે અફીણ ખાનાર કે બીજી કોઈ જાતના કેફ કરનારને કોઇ દીકરી આપતું નથી.

સોબત=સંગત	નિંદા—ખોટું બોલે અદ	શિર—માથું
ડરે=બીએ	ખાઈ કરે	ભ્રાંતિ—વહેમ
રખે—કદાચ	ઉચરે—બોલે	

૨ તેની સોબત કરતાં બધા માણસો બીએ છે કે કદાચ લો-કો નિંદા કરશે. કોઇ વખત કોઇ બીજો માણસ કાંઈ નગતુ બોલી શ.તે જો ત્યાં કેફી માણસ હોય તો તેને માથે વહેમ આવે છે.

ભલુ—સારૂ	કીર્તિવંત—આબરૂદાર	પીનાર
મનુષ્ય—માણસ	વ્યસની—બંધાણી કેફ	પસ્તાય—અફસોસ કરે

૩ સારૂં આબરૂદાર માણસ હોય તો પણ તેનો કોઈ તરત વિશ્વાસ કરતું નથી. જે કોઇ માણસને કેફનું વ્યસન પડે છે તે પછીથી ઘણો અફસોસ કરે છે.

રોષ=રીસ	લાજય—શરમાય	
દોષ—વાંક	ઉપાય—ઈલાજ	

૪ પછી એની રીસ કોના ઉપર કાઢે ? તે તો બધો વાંક રોગને માથે મુકે છે. જ્યાં પોતે એકલો હોય ત્યાં તે શરમાય છે અને પોતાનો

જેવા કેફી માણસને વધારવાને ઉપાય કરે છે.

ચેતો–સમજોને	પ્રીત=હેત	જીંદગી
ચિત્ત–મન	નાર–સ્ત્રી	ધિક્કાર=તુચ્છકાર
નર–માણસ	જીવતર–જીવ્યું	

૫ તે માટે બધા માણસો મનમાં સમજીને એવા માણસ સાથે હેત કરશો નહિ ને જે સ્ત્રી કેફી માણસને પરણી તેના જીવતરને ધિક્કાર છે

અંગ-શરીર	રેલ-પૂર	ખેલ-રમત

૬ કેફી વસ્તુની સોબત કરવી નહીં, કેમકે બળીને શરીરે વળગે છે સ.૫ કેફ ને પાણીનું પૂર તેની સાથે રમત કરશો નહીં.

પાઠ ૯૮ કેફ વિષે સમજણ.

પીજીએ–પીએ.	નગાહ=મોટાઇ.	વસો–રહો.
કીજીએ–કરીએ.	સદા=હમેશાં.	અશોક=સુખ

૧ કેફી વસ્તુ પીએ નહિ, ને વિચારીને કામ કરીએ તો લોકોમાં આબરૂ વધે, ને હમેશાં સુખમાં રહીએ.

અસુખ–દુઃખ.	સુલટું–સવળું, સારૂ.

૨ તમે વિચાર કરીને જુઓ કે કેફમાં હમેશાં સ્વાદ રહ્યો નથી, તેથી ઉલટું દુઃખ થાય છે, ને સવળું કામ સુઝતું નથી.

ખચીત--નક્કી.	પેઠું છું--ઓળખું છું.	પાધરું–પાંસરૂં, સીધું
ખરૂ-સાચું.	વેણ–બોલ, વચન	ઘટે–ઓછી થાય.

૩ તમે નક્કી માનજો કે હું સાચે સાચા બોલ બોલું છું, ને માણસ

કેફ કરે છે, તેની બુદ્ધિ ઓછી થાય છે.

પિંડ—શરીર,	છપાય—ઓળખાય	પ્યાર=હેત
જોડશે—કરશે	શરીરપાપથીભરાયછે=શરીરમાંરોગથાયછે	

૪ તેનું શરીર પાપથી ભરાય છે ને તે કેફીના નામથી ઓળખાય છે માટે વિચારીને કેફ કરવી છોડી દેશે તો પરમેશ્વર તેના ઉપર હેત કરશે

કુંડળીઓ.

કોધી—કેફી	બીચ—વચ્ચે	ચેત્યો—સમજ્યો
ચોહટું—બજાર	કુઠામ—નઠારે ઠેકાણે	નીચ—હલકો

કેફી માણસ કેફ કરીને ચૌટા વચ્ચે ચાલ્યો તે સારે ને નઠારે ઠેકાણે પડી ગયો, પણ તે નીચે સમજ્યો નહિ.

કીચ—કાદવ	કાયા—શરીર	ગાંઠ—લુગડાને છેડે
લપટાણી—ખરડાઇ	ગર્થ—પૈસા	માયા—પૈસા

તે નીચ સમજ્યો નહિ, તેથી તેનું શરીર કાદવથી બગડ્યું અને પોતાની ગાંઠે જે પૈસા હતા, તે એ મૂર્ખ માણસ ખોઇ બેઠો

પદવી—હોદ્દા	શરમ વગરની	ફોકટ—નકામો
નિર્લજ—લાજવગરની,	શિર—માથું	ફજેત—ગેરઆબરૂ

દલપત રામ કવી કહે છે કે એણે લાજ વગરનો હોદ્દો માથે લીધો કેફી માણસે કેફ કરી તેથી નકામો ફજેત થયો

પાઠ ૧૦૦ મો માણસ ઉપર હેત રાખવા વિષે.

ભરે—છે	મિત્રતાઇ—ભાઇબંધી	જુદાઇ—અંગાઇ
ભાઇ—બહેન	સંપીને—હળીમળીને	ભાઇબંધો

સાહી--રાખી	વસે-રહે	ભલાઇતણી-ભલાઇની
તજી--છોડીદે	સદાઇ-હમેશાં	વચન-બોલ
શત્રુતાઇ-દુસ્મનાઇ	સજનાઇ-માણુસાઇ સારાપણું	સુખદાઇ-સુખઆપનાર
દુઃખદાઇ--દુઃખ આપનાર	માન--આવકાર	તન-શરીર
	દેષ-અદેખાઇ	ટળે-જાય

હે ભાઇ તમે બધાની સાથે સગપણ રાખીને દુસ્મનાઇ છોડી-દો, અને ભાઇબંધીમાં મન રાખો ૨ જેવાં સગાં ભાઇ બહેન હ-ળી મળીને રહે છે, અને કોઇ દિવસ માણસોમાં જણાય એવી લડાઇ લડયાં નથી ૩ એવી માણસાઇ રાખીને લુચ્ચાઇ અને દગા-ગાઇ છોડીદો અને ભલાઇની ઇચ્છા રાખીને સારાં વચન બોલો ૪ તો સુખકારી માન મળે અને દુઃખકારી અદેખાઇ જતી રહે, મા-ટે જેથી મીઠાશ લોકે તેથી શરીરમાં સુખ થાય.

પાઠ ૧૦૬ અટકચાળો જીવો.

અડપલો=અટકચાળો.—અતિશે-વધારે—અડપલાં—અટકચાળાં,

૧ એક જીવોનામનો અટકચાળો છોકરો હતો, તેને ઠેકાણે જઇને બેસે ત્યાંતે ઘણાં અટકચાળાં કરતો.

ઠાં—ક. | ઝુમી=ઝુંટી, ઝુંટાવીને

૨ કાગળ, લેખણ કે છરી વગેરે જેજે વસ્તુ જુએ, તે હીરા જેવી હોય તોપણ એકદમ ઝુંટાવીને લે.

નાનાકહી—ના કહેવી. | ધારે—માને. | સાન—સમજણ.

૩ તે નાકહ્યું માને નહિ, અને કાંઇપણ કહેવામાં આવે, તે

કાનઉપર ધરે નહિ, એને પણ એક દિવસમાં બધી સમજાણ આવીગઇ
ચઢીયા માળ=મેડે ચઢયા. | અતિ આનંદ—ઘણી હોંસે | તત્કાળ—તરત.

૪ ડોસા ચશમા અને ડાબલી મૂકીને મેડા ઉપર ગયા, કે તરત-જ તે પેલે અડપલે છોકરે ઘણી હોંશથી લીધાં

ખાડાળાં-ચપટાં | ખબ—ઘણાં. | દેખવા—જોવા | ધારીને=નીહાળીને

૫ ચશમા નાક ઉપર ચઢાવ્યા તે ઘણાં ચપટાં હતાં, અને પગ ધબદઇને મૂકીને ડાબલી જોવાસારૂ લીધી.
શોરબકોર=બૂમરાણ.

૬ તેનું ઢાંકણું ઢીલું નહતુ, માટે ઉઘાડવાને ઘણું જોરકર્યું, તેથી ઉઘડતાં એકદમ ઉછળ્યું ને બૂમેબૂને પાડી

નપખીર=છીકણી. | ફાંકડો=ફાટલો, ફક્કડ
ધારી-રાખી. | ધીર=હિંમત, ધીરજ.

૭ તેમાંની છીંકણી આખા મોંઢા ઉપર પડી તેથી તે ફાંકડો હીંમત નહીં રાખતાં ફાંફાં મારવા લાગ્યો.

૮ ચશમાં હતાં તે ચોકમાં નાખીદીધાં, અને છીંછી કરતો છીંકો ખાવાલાગ્યો ને થુથુકરીને પણ થાકયો. અને જુવો રડતો જાય છે.
ચાળો—મશળો. | ચોધણ્ણો—ચારઘણો | અંધો—આંધળો. | ચૂરાચ-કડકા

૯ જેમજેમ ચોળે તેમતેમ આંખે ચાર ઘણો આંધળો થાય. પછી ડોસે દીકરો અને ચશમાના કડકા દીઠા.

ડારોદઇ—બીકદેખાડીને. | હાણ-નુંકસાન.

લાગનો--દાવનો. | લાકડકડા—લાકડવાયા.

૧૦ ડોસે બીક દેખાડીને કહ્યુંકે એકતો હસવું અને બીજુ નુકસાન થયુ છે. લાકડકડા જીવતા તુ એજ લાગનો છે.

ચશમાં--આકરાં, કઠણ.	ડાટ--ઘણા, ગજબ.	ઘાટ--કામ.
ડબ્બી--ડાબલી.—	ઘડયો--કર્યો	

૧૧ ચશમા તો આકરાં થઈ પડયાં અને ડાબલી એ ડાટ વાળ્યો તેથી જીવે ફરીને જીવતાં સુધી એવું કામ કર્યું નહિ.

પાઠ ૧૦૯ મો ઋતુઓનું વર્ણન.

શીતળ- ઠંડો	અનાજ થાય છે તે	પાન
પાનખરે--પાંદડાં, ખરીપડે	તેલચરે—તેલચોપડે	
કઠોળ--શાગની અંદર જે	તંબોળ—નાગવેલનાં	

૧ શિયાળામાં ટાઢો વાવાય પાંદડાં ખરીપડે અને ઘઉપેદા થાય ગોળ, કપાસ, કઠોળ પાકે લોકો શરીરે તેલ ચોપડે અને નાગરવેલના પાન ચાવે છે

શાલ--ઉચી જાતનું લુગડું	ગરીબતણા--ગરીબના
ભલીભાત—સારીરીતે	ઘટે--ઓછોથાય

૨ શરીરે ડગલી પહેરે છે અને શાલ ઓઢે ગરીબ માણસોના પગને ગલ ફાટી જાય છે. દિવસ નાનોથાય છે અને રાત મોટી થાય છે વળી શરીરમાં જોર પણ સારીરીતે આવે છે

સરોવર—તળાવ	કેશુડાં=ખાખરાનાં ફુલ	ગુણવાન ફાયદાકારક.

૩ ઉનાળામાં પાણી ઉડું જાય છે અને નદી તથા તળાવનાં પાણી સુકાઇ જાય છે ને બધી વનસ્પતિ ને નવાં પાંદડાં આવે છે. તથા સારાં

ફાયદાકારક કેશ્રાટાં થાય છે

હોજ--પાણીભરે લાકુંડ.	પ્યારા--વહાલા.	ચંદન- સુખડ.
લાગ--બાગે	વણુતોલ--ઘણુંાજ	વીજાણા-પંખા

૪ હોજ, ફુવારા, બાગ સુખડ, અને વીજણો એ વહાલાં લાગે છે કોયલ સારા મીઠા બોલ બોલે છે અને તાપ મણો પડે છે.

ખાસુ-સારૂ	ફુવા ફુગ-ભરપર	અનેતચોમાસામાં ગાય છે.
ખુબ-ઘણું	ફુવ્યારે-બોલે	
દીસ-દેખાય	મલાર-એરાગનુ નામ છે	ખેતીકાર-ખેડુત, ખેતી કરનાર.

૫ ચોમાસુ તો ઘણુંજ સારૂ છે ને દુનિયા પાણીથી ભરપૂર દેખાય છે લોક મલાર રાગ ગાય છે, ને ખેડુત ખેતર બાવે છે.

જાુઈ,જાય-એ ફુલનાં ના	મ છે	સાખડીઓ-પાવડીઓ

૬ ચંપા, ચંબેલી, જાુઈ, જાય અને ગુલાબનાં ફુલ સારાં ફુલે છે છત્રી માવડીઓ અને હીંચોળા ખાટ એ ચોમાસાના સુખને માટે છે.

પાઠ ૧૧૭ મો સંપ વિષે

સાલ-વરસ	રૂચી-મરજી ઇચ્છા	પંચ-પાંચ
મંત્રી-પ્રધાન	વિખ-ઝેર	તજી છોડીદઇ
અમલકરવા-રાજ કરવા	શાહ-બાદશાહ	સપન્ને-મળે, થાય
તખ્તપર-ગાદીઉપર	શાહજાદા-કુંવર	
જબ-જ્યારે	ચક્ષ-આંખ.	

૨ જ્યારે વિક્રમનુ સંવત. ૧૩૫૩નુ વરસ હતુ ત્યારે દિલ્લીની ગાદીએ અલ્લાઉદ્દીન બેઠો પછી જ્યારે તેના પ્રધાન મલેક કાફુરને રાજ કરવાની ઇચ્છા થઈ ત્યારે બાદશાહને ઝેર દઈને મારી નાખ્યોને

તેના કુંવરોની આંખો ફોડી નાંખી પણ એક મહીનો ને પાંચ દીવસ સુખ ભોગવીને નઠારી રીતે મુઓ તમે જરૂર વીચારીને જુઓ કે સંપ છોડી દીધાથી સુખ થાય નહિ.

આદિક-વગેરે	હણ્યો-માર્યો	સેવતે-રાખે
નૃપ-રાજા	નિજ-પોતાનો	રંક-ગરીબ
સેવ્યો-રાખ્યો	ભ્રાત-ભાઈ	પીડાયછે-દુઃખીથાયછે
વણુમોતે-વગર મોતે વગર મોતે	પ્રધાન-વજીર કારભારી	ધારતુ-માનતુ
	પિતુમાતે-માબાપે	

૨ દુનિયામાં દિલ્લી વગેરે જે જે દેશોના રાજા થયા, તેમાં જેણે સંપ ન રાખ્યો તે કમોતે મુઆ છે. કોઈ ને કુંવરે મારી નાખ્યો છે કોઈ ને પોતાના ભાઈએ મારી નાખ્યો છે કોઈને પ્રધાને મારી નાખ્યો ને કોઈને માબાપે મારી નાખ્યો સારી રીતે સંપ ન રાખે તો રાજા અને ગરીબ બંને દુઃખી થાય છે પૈસાથી કોઈ સુખ પામતુ નથી, પણ સંપથી સુખ થાય છે.

પાઠ ૧૩૬ મો લોભ અને સંતોષવિષે કવિતા.

કાર-વહેવાર.	ઘટે-ઓછીથાય.	પ્રૌઢી=ઘણી.
ઘણેરા-ઘણો.	મરજાદા. વિવેક, આબરૂ.	

૧ લોભથી ચાલતો વહેવાર ઓછો થાય છે, લોભથી માન અને મરજાદા ઓછી થાય છે, લોભથી સારો રીત રહેતી નથી અને લોભથી ઘણું હેત પણ રહેતું નથી.

ભાર-બોજ વકરઆબરૂ	લક્ષણ-ગુણ ટેવ	હલવો=હલકો.
વહેવાર=લેવડ દેવડ	ભારે-મોટો	

૨ લોભથી સારી આબરૂ રહેતી નથી, અને લોભથી વહેવાર

ચલાતો નથી. લોભથી સઘળા સારા ગુણ જાય છે. અને લોભથી મોટો હોયતે હળવો થઇજાય છે.

પ્રથય–પંકાશ, પ્રસિદ્ધથાય.	સમુદ્ર=બધુ	શુળ=શુળીજેવાં.

૩ લોભથી વિદ્યા પંકાતિ નથી, લોભથી બધું પુણ્ય જતુ રહેછે અને લોભથી બધાં સારાં લક્ષણ શુળજેવાં લાગે છે, લોભએ સઘળા પાપનું મૂળ છે.

એલોક=આલોક અને પરલોક મોહરૂપ=મોલગાડે તેવું લલચાવે તેવું	ક્ષોભ=દીલગીરી દોષ–અવગુણ	સંતોષ=જે મળે તેથી આનંદ માનવોતે.

૪ આલોકને પરલોકમાં લોભ ખુડાડે છે. પણ એ મોહરૂપ છે એ મોટી દીલગીરી છે. લોભમાં સઘળા અવગુણ રહેલા છે. અને સુખનું મુળતે સંતોષ છે.

વપુવાન=શરીરે	ન્યુન–ખોટ	પૂરણ પુણ્ય–પુરંપુણ્ય.

૫ સંતોષીને ઝાઝાં માનમળે છે. સંતોષી શરીરે શોભે છે, સંતોષીને કોઈ પણ જાતની ખોટનથી અને સંતોષી તો પુરેપુરા પુણ્ય વાળા હોય છે.

મહીપતિ=રાજા. અર્થ–મતલબ. ગર્થ–પૈસો

૬ સંતોષીને રાજાના જેટલું માનમળે છે સંતોષીને ઘણું અનાજ મળે છે. સંતોષી શબ્દનો અર્થ એ છેકે ગાંડા થઇને પૈસા શોધે નહિ.

૧૧૪ અમદાવાદ ના ભદ્રવિષે

ભદ્ર—કલ્યાણ. | ભલું=સારૂ | દિસે—દેખાય | ભયંકાર=બિહામણુ.

૧ ભદ્રનામનો અર્થ સૌથી સારો છે. એવું સઘળી દુનિયા જાણે છે. તોપણ શાકારણે શીકાળાશથી (આમદાવાદ નું)ભદ્ર બિહામણું દેખાય છે !

કાળા મુખવાળા—નઠારા મોઢાળાં એટલે નઠારા કામ કરનાર.	વશે—રહે કાળાંકૃત્ય—નઠારા કામ

૨ ત્યાં નઠારા કામ કાનાર નઠારા માણસ (કેદી)રહે છે તે કારણે અને તે કાળાશથી ભદ્ર બિહામણું લાગે છે.

અતિ—ઘણા, વધારે | પુસ્તક શાળા—લાઇબ્રેરી. | પેખ=જો.

૩ દુનિયામાં જેની આબરૂ વધારે છે એવા માણસોથી શોભતી આપુસ્તક શાળા જો.

સમાન=જેવા,	મૂલ્ય ન થઈ શકે તે.
ઉપજે—થાય	કારમી=નવાઇ
અમુલ્ય=કીમતી.	સ્કૂલ=નિશાળ

૪ કાચા કાચજેવા બાળકોનુ મૂલ્યજેનું મૂલ્ય નથઈ શકે તે વારત્ન ની બરે.બર થાય છે એવી કારમી કીમત થાય એવી આ નિશાળ તુ જો

મતલબ-આ છંદમાં હાઈસ્કૂલનું વર્ણન છે. કાચા કાચજેવા એટલે પથરાજેવા સમજણ વગરના બાળકો હાઇ સ્કૂલમાં કેલવણી

લઈ મોટા દરજ્જાવાળા થાય છે.

સ્વર્ગ=દેવલોક, આઠેકાણે દેવ દર્શનની જગા; સેહેજ—સેહેલાઈથી

નર્ક=નઠારી જગા, આઠેકાણે કેદખાનુ.

૫ સ્વર્ગ નર્ક અને આલોક સંબંધી કામકાજના સઘળા રસ્તા (આઠેકાણે)એ સેહેલા છે. તે (ત્રણ દરવાજાને સ્વર્ગ નર્ક અને આલોકમાં સુખ મેળવાના દરવાજાની ઉપમા અપી છે, કેમકે એક દરવા જાની સામે ભદ્રકાળી માતા અને નદીએ નહાવા જવાનો રસ્તો છે, તેને સ્વર્ગનો દરવાજો કહેલો છે, ને બીજા દરવાજાની સામે જેલમાં જવાનો રસ્તો છે માટે તેને નર્કનો દરવાજો કહેલો છે. ને ત્રીજાદરવાજાની સામે પુસ્તકશાળા, હાઈસ્કુલ ને જડજ વગેરે બીજા અધિકારીની મોટી કોરટો આવે છે, માટે તેને આ લોકમાં સુખ મેળવવાનો રસ્તો કહેલો છે.

સામગ્રી=સામાન મનરંજ—મનરાજીથાયએવો. કારંજ=ફુવારો.	જુક્તિ=કળા-	બાદશાહી વખતમાં ત્યાં ફુવારો હતો ને તે ઠેકાણે આજે બંગલો થએલો છે,

તેથી તે બંગલાને કારંજનો બંગલો કહે છે.

જ્યાં મનને ખુશી કરે એવો સુખનો સારો સામાન મળે તેવો આ કારંજનો બગલો બનેલો છે તે તુ જો.

મતલબ કે કારંજના બંગલામાં ઘણોજ સુખનો સામાન વેચાય છે

ચડતેપહોરે—દિવસઉગતાં. ચોક—માણેકચોક.	બજાર=ગુજરી.

૭ શુક્રવારે આ ઠેકાણે ભારી શોભા થાય છે, અને દિવસ ઉગતાથી માણેકચોકમાં સારી ગુજરી ભરાય છે.

ઠામ—ઠેકાણું. | દિલમાં=મનમાં. |

૮ આ તો અમદાવાદમાં મનને ઠરવાનું છે, એ જોઇને દલપત-રામ કવિ મનમાં રાજી થયા.

પાઠ ૧૫૯ મો કોઇને હલકો ન ગણવો.

પ્રજા—રૈયત,વસ્તી	પિતા=બાપ.	કુટુંબ=પોતાના બાઇડીછો
સંસાર=દુનિયા	પરિવાર—વસ્તાર,વંશ	કરાં છૈયાં વગેરે.

૧ આ સઘળો સંસાર પરમેશ્વરની પ્રજા છે, અને આપણે એકજ કુટુંબનાં ને એકજ માબાપનાં છોકરાં છીએ.

ધનહીણા=ધનવગરના. | ધનવાન=પૈસાદાર, | સમાન—સરખા.

૨ તેમાં કોઇ કાળા, કોઈ ગોરા, કોઇ ગરીબ ને કોઇ પૈસાદાર છે, પણ કોઇને હલકો કહેવો નહિ, અને બધાને સરખા ગણવા

અવગુણને બદલે ગુણ.

અવગુણ—નુકસાન	સજ્જન=સારામાણસ.	સુવાસ=સારીગંધ.
ગુણ=ફાયદો.	અભ્યાસ=લક્ષણ,ટેવ,મહાવરો	

૩ અવગુણ ઉપર ગુણ કરે એ સારા માણસનું લક્ષણ છે. જેમકે સુખડને સંગાતીએ છીએ તોપણ તે સારીવાસ આપે છે.

કાળ—રીસ.	અજ્ઞાની=મૂરખ,અણસમજું	દયા
આળ=વાંકઅડપણું,	દયાળ—દયાળુ.	

૪ નાનું છોકરું વાળ ખેંચે, પણ કદી રીસ ચડે નહિ, તેમ અણ સમજુ માણસ કાંઇ વાંક કરે તો મનમાં દયા લાવવી.

ડીકટેસન.

जूनी	भूखे	निशाळे
कविता	अधमुओ	पूरो
सूरज	सूजतो	हिसाब
परमेश्वर	सिपाइ	गुरुजी
विषे	विचार्युं	अतिशे
चंद्रमा	लूंटवुं	चिंता
पशु	मनसुबो	लूगडां
सरज्युं	बूम	प्रकाशवुं
रेनडीअर	कूतरो	पिता
सिंह	पूरणपोळी	पुत्र
किनारे	आफूस	कर्म
दरिया	दूधपाक	लुच्चा
नाळिएरी	अतिसुख	मुकाशे
मुद्दल	छाबो	उद्यम
शोभिता	मुंबइ	विनंति
प्राणीओ	आज्ञा	मूर्ख
परिताप	धर्म	सुखी
कुमति	भुंडा	महिना
परगणुं	जूठुं	फूटे
फूलडां	बेकीकरुं	पूरीओ

अमेरिका
गुजरात
कुंकणी
पुछडी
कादवो
ईडां
एशिआ
दक्षिण
विलायत
बिचारो
दिवस
पुछयुं
बन्नुं
तत्काळ
विनाश
बुद्धि
अंजाइ
पडपूछ
नित्य
मजे
बिलाडीओ
पह्लां

न्यात
त्राजुडी
छूटको
लडाई
ऊन
चित्रेलां
अंगरखु
मुंवाळा
वहु
टूंका
सारुं
रूवाटी
रूपाळा
शूळी
प्रभु
मुवाळो
मश्करी
गुंगळातु
सूतरीआ
पूणी
कसुंबी
रेंटीओ

पींजारा
खूब
ओचिंतु
ऊंचुं
मूम
भट्टी
प्रीत
फिरकी
निर्दय
जूठाणु
धिक्कार
धृणावी
नुकशान
शोकु
दूध
उगारवुं
खुशामत
अक्कल
कुरकुरीआं
हृदय
मूढ
मुख्य

कृपा	ऊंट	वृमेदम
चतुराइ	साक्षी	आंफळीफांफळी
जुगार	मियांसाहेब	जुक्ति
जगकर्त्ता	जादुगर	ग्रुण
प्रौढ	शाबाशी	शीशोळीआं
पैमान	अनुमान	शारडी
प्रीति	वांणया	हथियार
चिट्ठी	चित्त	प्रदक्षिणा
दर्झी	गीगडां	पृथ्वी
रात्रि	सांपणा	अंगार
जाग्रति	डुंगर	समुद्र
सूर	मंदों	उत्तर
अणीशुद्ध	शींगाळी	दक्षिण
हिंमत	बिलाडी	पूर्व
युक्ति	अक्कल	पश्चिम
राचवीलीं	निमाळा	दिशाओ
दाणादूणी	सुंवाळा	नमूना
लूगडांलत्तां	हुंफाळा	आफ्रिका
वासणकूसण	किनखाब	आस्ट्रेलिआ
सूतार	गर्जना	दरियो
कुटुंब	धूळ	युरोप
जवाहिर	पिछोडीं	नकशो

निर्धन	विवेक	आहित
बखशिस	कुशळता	मीरजाई
समर्थ	मित्राचारी	मुगलाई
अधिक	पंडित	धुम
नीति	फक्का	भूमी
कीर्त्ति	शिरोई	मिनिट
भक्ति	जुगारी	वडीआळ
खून	जुगटुं	वनस्पति
गीता	प्रमाणिका	शिआळे
लक्ष्मी	कर्तुक	नास्तिक
गिरेबाज	इंद्रियो	मंत्री
शिराजी	सद्गृहस्थ	आदिक
कबूतर	शिखर	निज
मूर्छा	ज्वाळामुखी	दिल्ली
क्रुर	चमत्कार	खुशबोदार
सुक्रत	अभिमान	हिंदी
हरि	पुष्प	आटलांटिक
सिक्का	धूमाडो	पासिफिक
कालिफोर्निआ	निद्रा	अनुकूळ
कदापि	भ्रांति	मुद्राछाप
हथियार	कीर्तिवंत	शिळाछाप
माणिको	निहाळवुं	नामीचो

इलाको	द्वारका	हिंसा
जिल्लो	खजूर	तृष्णा
गवर्नर	बेवकूफ	मूर
संस्थान	विशाळ	मणा
महीकांठो	स्कूल	निशा
काठिआवाड	स्वर्ग	शियाळ
त्रिलोरी	नींदी	बुड्ढा
प्रौढा	उंदर	मिया
न्यून	इंडां	परिवार
बपूवान	वृद्धि	धनहीणा
पद्म	विचार्यु	रतीपुर

દેશી હિસાબ.

શેરનાં લેખાંની કુચીઓ.

૧ જેટલે રૂપિયે શેર તેથી અઢીગણે દોકડે રૂપીઆભાર.

૨ જેટલે રૂપીયે શેર તેટલા આનાનું અધોળ ને તેથી બમણે આનેનવટાંક.

૩ શેરનો ભાવ જેટલા રૂપીયા કહ્યા હોય, અને જેટલા રૂપીયાભારનું કરવું હોય તે બંનેનો ગુણાકાર કરી જમણી બાજુનો આંકડો કાપવો બાકી જે રહે તે પાવલાં જાણવાં, અને કાપેલા આંકડાને અઢીએ ગુણતાં જે આવે તે દોકડા જાણવા.

મણનાં લેખાંની કુચીઓ.

૧ જેટલે રૂપીયે મણ તેથી અઢી ગણે દોકડે શેર

૨ જેટલે રૂપિયે મણ તેટલા આનાનુ અઢીશેર. અધા આનાનુ સવાશેર. અને તેટલા પૈસાનુ અધશેર ને નવટાંક.

૩ જેટલે રૂપિયે મણ તેટલી બદામનું રૂપિયાભાર

૪ મણનો ભાવ જેટલા રૂપિયા કહ્યા હોય, અને જેટલા શેરનુ કરવું હોય, તે બંનેનો ગુણાકાર કરી જમણી બાજુનો આંકડો કાપવો, બાકી રહે તે પાવલાં જાણવાં, અને જમણી બાજુના આંકડાને અઢીએ ગુણતાં જે આવે તે દોકડા જાણવા.

કળશીના લેખાંની કુચીઓ

૧ જેટલે રૂપીએ કળશી તેટલા આનાનુ મણ

૨ જેટલે રૂપિયે કળશી તેથી અઢી ગણી બદામે શેર.

૩ જેટલે રૂપિયે કળસો તેટલી વીસવાસીએ રૂપિયાભાર.

૪ કળસીનો ભાવ જેટલા રૂપિયા કલ્યા હોય, અને જેટલા શેરનું કરવું હોય તે એનો ગુણાકાર જમણી બાજુનો આંકડો કાપવો બાકી રહે તેટલા પૈસા જાણવા ને જમણી બાજુના આંકડાને અઢીએ ગુણતાં જે આવે તે બદામો જાણવી.

લેખાં ગણવામાં ઉપયોગી બાબત.

૧ અઢીને પાયે ગુણીએ તો અડધો દોકડો બે બદામ આવે.

૨ અઢીને અડધાએ ગુણીએ તો ૧। દોકડા આવે.

૩ અઢીને પોણે ગુણીએ પોણા બે દોકડાને બે બદામો આવે.

૪ રૂપિયાને રૂપિયાએ ગુણીએ તો જવાબ રૂપિયા આવે

૫ રૂપિયાને આનાએ ગુણીએ તો જવાબ આના આવે.

૬ આનાને આનાએ ગુણીએ તો જવાબ ઉપઆના આવે.

મુબાઇ ઇલાકાની ભુગોળ વિદ્યા.

રાજ્યનિતિ.

આ ઇલાકાનો રાજ્ય કારભાર ચલાવવા સારૂ કૈશરહિંદ મહારાણી વિક્ટોરીયા તરફથી મુબાઇ શેહેરમાં એક મુખ્ય અધિકારી રહે છે તેને ગવરનર કહે છે.

એમને મદદ કરવાને એક્સીલ કે મંત્રી મંડળ છે. આ ઇલાકામાં બ્રિટિશ અને દેશી સત્તા ચાલે છે. વડોદરા સિવાય બાકીનાં દેશી રાજ્યો મુંબાઇ સરકારના હુકમ નીચે છે, અને ગાયકવાડ સરકારને કે ઇંગ્રેજ સરકારને ખંડણી આપે છે. તેમનો સમુદાય બાંધી એજન્સિઓ ઠરાવેલી છે. એ એજન્સિઓ ગવરનર સાહેબના પોલિટિકલ એજટોના અધિકાર તળે રાખવામાં આવેલી છે. અને મોટાં સંસ્થાનોને સારૂ રેસીડેંટ રહે છે. તેઓ દેશી રાજ્યો ઉપર દેખરેખ રાખી ખંડણી વસુલ કરે છે.

ખાલસા મુલકનો વહીવટ કરવાને સારૂ જીલ્લા ઠરાવેલા છે અને જીલ્લાના તાલુકા કર્યા છે, જીલ્લાઓનો વહીવટ કરવાને કલેક્ટર રાખેલા હોય છે, તેઓ સરકારની જમાબંધી વસુલ કરે છે, અને તેઓ મુલકી અને ફોજદારી ખાતાનું કામ કરે છે. તેમને મદદ કરવાને આ સિ. કલેક્ટર તથા ડેપ્યુટી કલેક્ટર અને હજુર ડેપ્યુટી કલેક્ટર હોય છે. તાલુકામાં કલેક્ટરની વતી મામલતદાર અને તેમને મદદ કરવાને

ગામડાઓમાં તલાટીઓ રહે છે, તે પોતાના ગામનું મહેસુલ ઉઘરાવી તાલુકામાં ભરે છે.

લોકોના જાનમાલના રક્ષણ માટે લશ્કરી અને પોલિસખાતુ રાખેલું છે. લશ્કરી લોકો શત્રુથી રક્ષણ કરે છે, ને પોલિસના ગાણુસો ચોર લુંટારા વગેરેને પકડી ઈનસાફ થવા માજીસ્ત્રેટને સોંપે છે. જીલ્લાની પોલિસનો ઉપરી પોલિસ સુપરીટેંડંટ હોય છે અને તેના હાથ નીચે પોલીસ ઇન્સ્પેકટરો અને તાલુકામાં ફોજદાર રહે છે.

સડકો, નવાણ, મકાનો વગેરે બાંધ કામને સારૂ ઇજનેરખાતુ સ્થાપવામાં આવેલું છે.

જમીનમાંથી વીઘોટીના દર ઠરાવી આપવાને સરવૈખાતું રખવામાં આવેલું છે.

વળી દેશાવરના કાગળો પહોંચાડવાને પોષ્ટખાતુ સ્થાપવામાં આવેલું છે કેળવણીને સારૂ નિશાળો, અને ગરીબ લોકોને મફત દવા આપવાને દાક્તરો રાખવામાં આવેલા છે

જીલ્લાને માટે એક ડીસ્ત્રીકટ જડજ એટલે મુખ્ય ન્યાયાધિશ હોય છે. ખુન, ધાડ વગેરે મોટા ગુન્હા કરનારને માજીસ્ત્રેટોએ મોકલ્યા હોય તેના ઇનસાફ કરે છે, તથા લેણદેણ સબંધીનાં મોટા દાવા પણ તેજ સાંભળે છે. લેણદેણ સબંધીની ફરીઆદોના સબંધમાં જડજને મદદ કરવાને સબોર્ડીનેટ જડજ (મુનસિફ) રાખવામાં આવેલા છે. તમામ ન્યાય ખાતાનું ઉપરી પણું મુંબાઇની હાઇકોર્ટને સોંપવામાં આવેલું છે.

મુંબાઇ ઇલાકો.

હિંદુસ્તાનની પશ્ચિમે જે સાંકડો મુલક છે તેને મુંબાઈ ઈલાકો કહે છે. આ ઇલાકામાં લગભગ ૨કરોડ માણસની વસ્તી છે. અને તેનું ક્ષેત્રફળ ૧, ૯૪, ૧૮૯ ચો. મૈલ છે. એમાં દેશી રાજ્યોની અને ઇંગ્રેજ સરકારની સત્તા ચાલે છે. તે સિવાય ફીરંગી અને હબસીનાં પણ સંસ્થાન છે. લોકો હિંદુ, મુસલમાન પારસી ને યાહુદી વગેરે રહે છે.

મુખ્યપેદાશ—ઘઉં, બાજરી, જુવાર, કઠોળ, કપાસ, શેરડી, તમાકુ, અફીણ, ગળી, વગેરે છે.

સીમા—ઉત્તરે બલુચિસ્તાન, પંજાબ, અને ભાવલપુર સંસ્થાન પશ્ચિમ દિશાએ હાલા પર્વત બલુચીસ્તાન અને અરબી સમુદ્ર, દક્ષિણે અરબી સમુદ્ર અને મૈસુરનાં રાજ્ય, પૂર્વે રજપુત સંસ્થાન અને મધ્ય પ્રાંત છે.

ભાગ—આ ઇલાકાના પાંચ ભાગ કર્યા છે. (૧ સિંધ, (૨) કચ્છ, [૩] ગુજરાત. [૪] મહારાષ્ટ્ર [૫] દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર અને ઉત્તર કાનડા.

૧ સિંધ પ્રાંત.

સીમા—ઉત્તરે બલુચિસ્તાન અને પંજાબ, પૂર્વે રજપુત સંસ્થાન અને જેસલમીરનું રણ, દક્ષિણે અરબી સમુદ્ર અને કચ્છનું રણ, પશ્ચિમે હાલા અને સુલેમાન પર્વત.

નદીઓસિંધુ—એ હિમાલય પર્વતમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને

મળે છે, તેના ઉપરનાં ગામ—સક્કર, બક્કર, હૈદ્રાબાદ, ઠઠ્ઠા, કરાંચી મીઆાની, કોટ્રી ને શાહબંદર.

બંદર—કરાંચી.

દેશીરાજ્ય—ખૈરપુર એમાં નવાબનું રાજ્ય છે.

આ પ્રાંતમાં નીચે પ્રમાણે છ ભાગ છે.

ભાગનું નામ	મુખ્ય શેહેર.
[૧] સિંધનો ઉપલો સરહદનો મુલક	જેકબાબાદ
(૨) શિકારપુર જીલ્લો	શિકારપુર.
[૩] હૈદ્રાબાદ જીલ્લો	હૈદ્રાબાદ.
(૪) કરાંચી જીલ્લો	કરાંચી
(૫) થરપારકર જીલ્લો	ઉમરકોટ
[૬) ખૈરપુર સંસ્થાન	ખૈરપુર

મુખ્યશહેરો—જેકબાબાદ, શિકારપુર, હૈદ્રાબાદ, કરાંચી, ઉમરકોટ, ખૈરપુર, હાલા, મીઆણી, ઠઠ્ઠા, કોટ્રી શાહબંદર, નગરપારકર, લારખાન, સક્કર, બક્કર,

ભાષા—સિંધી.

વિશેષહકીકત—આ દેશમાં વરસાદ બહુ થોડો વરસે છે. પણ સિંધુ નદીમાં પૂર આવી આસપાસની જમીનમાં પાણી ફરી વળે છે તે વડે ખેતીનુ કામ થાય છે.

સીંધુ નદીમાં મુલતાન સુધી આગબોટ ચાલે છે. બીજુ જાણવા જેવું એજે કે ઉનાળામાં સીંધુ નદીમાં પુર આવે છે.

પેદાશ—જુવાર, ડાંગેર, બાજરી, ઘઉં, મગ, જવ, તેલબીયાં વગેરે.

૨ કચ્છ પ્રાંત.

સીમા—ઉત્તરે, પૂર્વે, સિંધ પ્રાંત, અને કચ્છનું રણ, દક્ષિણે કચ્છનો અખાત અને આરબી સમુદ્ર પશ્ચિમે આરબી સમુદ્ર.

પર્વત—ઉત્તરધાર કાળા, અને લાખી.

બંદર—માંડવી, મુદ્રા, લખપત, જખૌ તુણા.

તાલુકા—૧ પાવર, ૨ મોઆણી, ૩ બન્ની, ૪ પચ્છમ, ૫ ખડીર, ૬ પ્રાંથલ, ૭ વાગડ ૮ અંજારચોવીસી ૯ ભુજચોવીસી, ૧૦ હાલાચોવીસી, ૧૧ કાઠી ૧૨ મોડાસા ૧૩ અબડાસા, ૧૪ કંડ ૧૫ ગરડો, ૧૬ ચોક.

મોટાંગામ—ભૂજ એ રાજધાનીનુ શેહેર છે. માંડવી, મુદ્રા, લખપત, જખૌ, તુણા, અંજાર, રાપર, અધોઇ, બેલા, નળીઆ, કડોરા સમુરીશાહ, ભદ્રેસર, કેરા, કંથકોટ.

મુખ્યનિકાશ—બાજરી, જુવાર, મીઠું, મગ, ઘઉ, મઠ, રૂ, ઉન વગેરે.

વિશેષહકીકત—આ દેશ દેશી રાજાના તાબામાં છે, તે જાતે જાડેજા રજપુત છે. ત્યાંના રાજાને રાવ કહે છે ભુજમાં અંગ્રેજી છાવણી છે. ભુજમા સોનેરી ભરતનું કામ સારૂ થાય છે.

૩ ગુજરાત પ્રાંત.

સીમા—ઉત્તરે શીરોહી અને આબુ પર્વત, પશ્ચિમે કચ્છનો અખાત, અને આરબી સમુદ્ર; દક્ષિણે થાણા જીલ્લો, પૂર્વે મેવાડ, માળવા, અને ખાનદેશ જીલ્લો છે.

આ દેશનો કેટલોક ભાગ ઇંગ્રેજ સરકારનો ખાલસા છે. અને કેટલોક દેશી રાજાઓના તાબામાં છે ખાલસા મુલકના પાંચ જીલ્લા ઠરાવેલા છે. અને દેશી રાજ્યોની છ એજન્સિઓ અને બે સંસ્થાન મળી તેર ભાગ કરેલા છે તે નીચે પ્રમાણે.

ભાગનું નામ.	મુખ્ય શેહેર.
૧ સુરત જીલ્લો	સુરત
૨ ભરૂચ જીલ્લો	ભરૂચ.
૩ ખેડા જીલ્લો	ખેડા
૪ પંચમહાલ જીલ્લો	ગોધરા, દાહોદ
૫ અમદાવાદ જીલ્લો	અમદાવાદ.
૬ કાઠીઆવાડ એજન્સિ	રાજકોટ
૭ પાલણપુર એજન્સિ	પાલણપુર, ડીસા
૮ મહીકાંઠા એજન્સિ	સાદરા, ઈડર
૯ રેવાકાંઠા એજન્સિ	નાંદોદ, બારીઆ, છોટાઉદેપુર.
૧૦ ગાયકવાડનો મુલક	વડોદરા
૧૧ ખંભાત સંસ્થાન	ખંભાત.
૧૨ પંચમહાલ એજન્સિ	નારૂકોટ.
૧૩ સુરત એજન્સિ	વાંસદા, ધરમપુર, સચીન.

૧ સુરત જીલ્લો.

તાલુકો—૧ પારડી, ૨ વલસાડ, ૩ ચીકલી, ૪ જલાલપોર, ૫ બારડોલી, ૬ માંડવી, ૭ ચોરાશી, ૮ ઓરપાડ.

નદીઓ—૧ તાપી એ સાતપુડા પર્વતમાંથી નીકળી આરબી સમુદ્રને મળે છે એના ઉપરનાં ગામ બુરાનપુર, રાંદેર, માંડવીને સુરત છે. (૨) કીમ [૩] મીંઢોલા, (૪) પુર્ણા, (૫) અંબિકા, [૬] પાર, ૭ કોલક, ૮ દમણગંગા, ૯ કાવેરી, ૧૦ ઔરંગા.

મુખ્યગામ—સુરત, વલાસાડ, ચીખલી, બારડોલી, માંડવી, ઓરપાડ, પારડી, રાંદેર, વગેરે.

બંદર—સુરત, વલસાડ.

ડુંગર—પારનેરા

પેદાશ—રૂ, શેરડી, કેળાં, ડાંગેર વગેરે.

વિશેષહકીકત—ઉદવાડામાં પારસી લોકોના આતસ બેહેરામની જગા છે માટે તે પારસીઓનું જાત્રાનું ઠેકાણું છે.

૨ ભરૂચ જીલ્લો.

તાલુકા—ભરૂચ, અંકલેશ્વર, વાગરા, આમોદ, જબુસર

નદીઓ—(૧)નર્મદા એ સાતપુડા પર્વતમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે તેના ઉપરનાં ગામ—ચાણોદ, ૨ કન્યાળી, ૩ નાંદોદ ને ભરૂચ છે.

(૨) મહી—એ માળવાના ડુંગરમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે. તેના ઉપરનાં ગામ—લુણાવાડા ને ખંભાત.

(૩) **ઢાઢર**—એ રેવા કાંઠાના ડુંગરમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે. તેના ઉપરનાં ગામ ટંકારીઆ.

મૂખ્યગામ અને શેહેર—ભરૂચ, અંકલેશ્વર, વાગરા, આમોદ, જંબુસર, હાંસોટ, ને ટંકારીઆ.

બંદર—ભરૂચ.

તિર્થનાંઠેકાણાં—તવરા, શુકલતીર્થ, ને ભાડભૂત.

બેટ—ધંતુરીઆ ને કાસવા. એ નર્મદા નદીમાં છે.

૩ ખેડા જીલ્લો.

તાલુકા—કપડવંજ, ઠાસરા, નડિઆદ, મેહેમદાવાદ, માતર આણંદ, ને બોરસદ.

નદીઓ—૧ વાત્રક એ ડુંગરપુર પાસેથી નીકળી સાબરમતીને મળે છે. તેના ઉપરનાં ગામ—આતરસુંબા, મેહેમદાવાદ, ને ખેડા. ૨ મહી (૩) મેશ્વો એ વાત્રકને મળે છે. [૪] શેઢી એ વાત્રકને મળે છે (૫) મહોર, (૬) ખારી.

મુખ્યગામ—ખેડા, કપડવંજ, ઠાસરા, નડીઆદ, મહેમદાવાદ, માતર, આણુંદ, બોરસદ, મહુધા, ડાકોર, ઉમરેઠ, કરમસદ

જાત્રાનાંઠેકાણાં—ડાકોર, ને વડતાલ.

પેદાશ—તમાકુ, રૂ, ગળી, આદુ, શેરડી, અનાજ.

૪ પંચમહાલ જીલ્લો.

તાલુકા—ગોધરા, કાલોલ, દાહોદ,

પર્વત—પાવાગઢ.

નદી—મહી.

મુખ્યશેહેરો—ગોધરા, હાલોલ, કાલોલ, દાહોદ. ઝાલોદ, સેહેરા. વેજલપુર,

જાત્રાનાં ઠેકાણાં—પાવાગઢ ટુવા, કાંકણપુર.

પેદાશ—મહુડાં ઇમારતી લાકડાં.

૫ અમદાવાદ જીલ્લો.

તાલુકા—પ્રાંતીજ, વીરમગામ, ધોળકા, દસક્રોઈ, ધંધુકા, ધોધા સાણંદ.

નદીઓ—૧ સાબરમતી એ અરવલ્લીના ડુગરમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે, તેના ઉપરનાં ગામ સાદ્રા ને અમદાવાદર)વાત્રક (૩) હાથમતી (૪) ખારી, [૫] શેઢી (૬) સુખભાદર.

મૂખ્ય—શહેરો—અમદાવાદ, પ્રાંતીજ, વીરમગામ, ધોળકા, ધંધુકા, ધોધા, સાણંદ, પાટડી, માંડલ, ધોલેરા, રાણપુર, બરવાલા વગેરે.

બંદર—ધોલેરા, ધોધા.

તળાવ—કાંકરીઉં અમદાવાદમાં, મલાવ ધોળકામાં મુનસર ને ગંગાસર વીરમગામમાં, નળ,

પેદાશ—રૂ, શેરડી, ડાંગેર, વગેરે.

વિશેષહકીકત—ખારા ઘોડામાં મીઠું પાકે છે.

૬ કાઠીઆવાડ એજન્સિ.

૧ આ એજન્સિમાં ઘણાં નાનાં સંસ્થાન આવેલાં છે તેના બંદોબસ્ત માટે રાજકોટમાં પોલિટિકાલ એજંટ રહે છે. તેને મદદ કરવાને ચાર આસિસ્ટંટ પોલિટિકલ એજટો છે આ એજન્સિમાં ચાર પ્રાંત કરવામાં આવ્યા છે તે દરેક પ્રાંતમાં એક એક આસિસ્ટટ પોલિટિકલ એજટ છે તે પ્રાંતો નીચે પ્રમાણે છે.

પ્રાંતનુ નામ	આસિ. પોલિટિકલ એજંટ સાહેબની કચેરી.
૧ ઝાલાવાડ	વઢવાણ કેમ્પ.
૨ ગોહીલવાડ	સોનગઢ.
૩ સોરઠ	જેતલસર
૪ હાલાર.	રાજકોટ.

નદીઓ—ભાદર, શેત્રુંજી આજી, મચ્છું, ભોગાવો.

પર્વત—ચોટીલા, ગીરનાર, બડો, શેત્રુંજો, ગીર.

બંદર, વવાણીઆ, જોડીઆ, સલાયા દ્વારકાં, પોરબંદર, માંગરોળ, દીવ, જાફરાબાદ, ભાવનગર.

પ્રાંતવાર મોટાંગામ.

૧ ઝાલાવાડ—ધ્રાંગધ્રા, લીંબડી, વઢવાણ. વાંકાનેર, લખતર સાયલા, ચુડા, બજાણા, મુળીહલવદ વગેરે.

ગોહીલવાડ—ભાવનગર, પાલીતાણા, વળા, લાઠી, મહુવા તળાજા વગેરે.

૩ સોરઠ—જૂનાગઢ, બાટવા, કોડીનાર, વેરાવળ, પોરબંદર જેતપુર, જસદણ, જાફ્રાબાદ, વગેરે.

૪ હાલાર—નવાનગર, ગોંડલ, રાજકોટ, ધ્રોળ, ધ્રાફા, ખેરાજી, મોરબી વગેરે.

જાત્રનાંઠેકાણાં—દ્વારકાં, સોમનાથ, કે પ્રભાસપાટણ, પાલીતાણા.

૭ પાલણપુર એજન્સિ.

સંસ્થાન—પાલણપુર, રાધનપુર, વારાહી, તેરવાડા, થરાદ, મોરવાડા, વાવ, સુઇગામ, દેવદર, સંતલપુર, ભાભર, કાંકેજ

નદીઓ—૧ બનાસ, એ શીરોઈના ડુંગરમાંથી નીકળી કચ્છના રણમાં જાય છે. તેના ઉપરનાં ગામ—ડીસા, રાધનપુર.

૨ સરસ્વતી—એ શીરોઇના ડુંગરમાંથી નીકળી કચ્છના રણમાં જાય છે તેના ઉપરનાં સિદ્ધપુર.

પર્વત—શીરોઇને આબુનો

શેહેરો—પાલણપુર, રાધનપુર, વારાહી, તેરવાડા, થરાદ, મોરવાડા, વાવ, સૂઇગામ, દેવદર, સાંતલપુર, ભાભર, કાકેજ, સમી, મુંજપુર, વગેરે.

પેદાશ—શેરડી ૨ વગે રે.

૮ મહીકાંઠા.

એમાં નીચે પ્રમાણે ૭ પ્રગણાં છે.

૧ નાનીમારવાડ—એમાં ઇડર, દાંતા, ને માલપુરના રાજાઓનો મુલક છે.

૨ રેહવર—એમાં મોહનપુર, રાણાસાણ વગેરે તાલુકા છે.

૩ સાબરકાંઠા—એમાં માણસા, પેથાપુર, વરસોડા અને ઈલાલ એ મુખ્ય તાલુકા છે.

૪ વાત્રકકાંઠા—એમાં આમલીઆરા, ઘોડાસર. સાઠંબા, પુનાદરા ને ખડાળ એ મુખ્યતાલુકા છે.

૫ બાવીસી—એમાં વાસણા, મહીસા, ને ડભોડા વગેરે તાલુકા છે.

૬ કટોસણ—એમાં જોટાણા, સાંથલ, કટોસણ, મગુના વગેરે છે.

નદીઓ—સાબરમતી, હાથમતી, મેશ્વો, વાત્રક.

મુખ્યગામો—ઉપરનાં ગામો સિવાય સાદરા, વડાલી, અહમદનગર, બાયડ, ગાબટ વગેરે.

જાત્રાનાંઠેકાણાં—અંબાજી (આરાસુરમાં)શામળાજી (ટીટોઇ-પાસે.)

પેદાશ—તેલ, શેરડી, અને અનાજ.

૯ રેવાકાંઠા એજન્સિ.

સંસ્થાન—રાજ્યપીપળા, છોટાઉદેપુર, બારીઆ, લુણાવાડા, સુંથ, વાડાશીનોર, એ સિવાય કડાણા, સંજેલી, ભાદરવા, ને ઉમેટા એ નાનાં સંસ્થાન છે.

નદીઓ—મહી, નર્મદા, ઢાઢર, વિશ્વામિત્રી,

મુખ્યશહેરો—નાંદોદ, છોટાઉદેપુર, દેવગઢબારીઆ, લુણાવાડા, સુંથ, વાડાશીનોર,

૧૦ ગાયકવાડ સંસ્થાન.

ગાયકવાડ સરકારના તાબાનો મુલક વીખરાતો અને બીજાં રાજ્યો સાથે સેળભેળ થઇ ગએલો છે એની રાજ્યધાની વડોદરા છે વડોદરામાં ઈંગ્રેજસરકાર તરફથી રેસીડેંટ છાવણી નાખી રહે છે. આ રાજ્યના વહીવટ સારૂ તેના નીચે પ્રમાણે ચાર પ્રાંત ઠરાવેલા છે.

પ્રાંત—વડોદરા, કડી, અમરેલી, નવસારી.

નદીઓ—સાબરમતી, બનાસ, સરસ્વતી, વાત્રક, નર્મદા, મહી, વિશ્વામિત્રી, ઢાઢર, પૂર્ણા, તાપી.

શહેરો—વડોદરા એ રાજ્યધાની છે, ડભોઈ, નવસારી, ગણદેવી, કડી, પાટણ, સિદ્ધપુર, મેહેસાણા, અમરેલી, કોડીનાર, દ્વારકાં, વગેરે છે.

૧૧ ખંભાત સંસ્થાન.

એમાં નવાબનું રાજ્ય છે.

નદી—મહી.

શહેર—ખંભાત, એમાં અકીકનું કામ સારૂં થાયછે.

૧૨ પંચમહાલ એજન્સિ.

શહેર—નારૂકોટ, એમાં કોળી ઠાકોરનું રાજ્ય છે.

૧૩ સુરત એજન્સિ.

સંસ્થાન—વાંસદા, ધર્મપુર, ને સચીન. સચીનમાં મુસલમાની

નવાબનું રાજ્ય છે.

નદી—કાવેરી, અંબિકા, ને દમણ ગંગા.

જાત્રાનું ઠેકાણું—વાંસદા તાબાના ગામ દેવકી ઉનાઇમાં ટાઢા ઉના પાણીના કુંડ છે.

સેહેરો—વાંસદા, ધર્મપુર, ને સચીન.

૪ મહારાષ્ટ્ર.

મહારાષ્ટ્રમાં દક્ષિણ અને કોકણ એવા બે ભાગ છે.

૧ દક્ષિણ (દખણ) અથવા ઉત્તર મહારાષ્ટ્ર.

એના નીચે પ્રમાણે દશ ભાગ કરેલા છે.

૧ ખાનદેશ જીલ્લો—એમાં મુખ્ય શેહેર ધુલીયા, માલેગામ, અને નન્દુરબાર છે.

૨ ખાનદેશ એજન્સિ—એમાં (૧)ડાંગનો મુલક (૨)સુલગણાનો મુલક. (૩)મેહેવાસી પ્રગણાં આવેલાં છે.

૩ નાશક જીલ્લો—એમાં મુખ્ય શેહેર નાસક છે.

૪ પેંઠ સંસ્થાન—એમાં મુખ્ય શેહેર પેંઠ છે.

૫ અહમદ નગર જીલ્લો—એમાં મુખ્ય શેહેર અહમદ નગર છે.

૬ પુણા જીલ્લો—એમાં મુખ્ય શેહેર પુના છે.

૭ સતારા જીલ્લો—એમાં સતારા છે.

૮ સતારાએજન્સિ—એમાં ભોર, ફલટણ ઔંધ, ને જતના જાગીરદાર છે.

૯ સોલાપુર જીલ્લો—એમાં મુખ્ય શેહેર સોલાપુર છે.

૧૦ અકલકોટ સંસ્થાન—એમાં મુખ્ય શેહેર અકલ કોટ છે.

નદીઓ—૧ ગોદાવરી એ સહ્યાદ્રી પર્વતમાંથી નીકળી બંગાળાના ઉપસાગરને મળે છે તેના ઉપર નાશીક છે.

૨ ભીમા—સહ્યાદ્રિ પર્વતમાંથી નીકળી કૃષ્ણાને મળે છે. તેના ઉપર પંઢરપુર.

૩ કૃષ્ણા—સહ્યાદ્રી પર્વતમાંથી નીકળી બંગાળાના ઉપસાગરને તેના ઉપર જમખંડી ને સતારા છે.

૪ સીના—સહ્યાદ્રી પર્વતમાંથી નીકળી ભીમાને મળે છે તેના ઉપર અહમદનગર છે.

૫ મુળામુઠા—એ ભીમાને મળે છે તેના ઉપર પુના છે.

૬ પાંજરા—એના ઉપર ધુળીઆ, (૭) નીરા, (૮) ગીરણા.

પર્વત—સહ્યાદ્રી, સાતપુડો, ચાંદવડ.

શેહેર—ધુળીઆ, માલેગામ, નંદુરબાર, ભુશાવળ, મનમાડ, નસીરાબાદ, નાશીક, અહમનગર, પુના સતારા સોલાપુર, કોરેગામ, ચાલીસ ગામ, કોલાહાપુર, પંઢરપુર, જુન્નર, સિન્નર, પુરંધર, વગેરે.

જાત્રનાં ઠેકાણાં—નાશિક, પંઢરપુર.

હવાખાવાની જગઓ—મહાબલેશ્વર, પુરંધર ખંડાળે.

૨ કોકણ.

એમાં નીચે પ્રમાણે વિભાગ છે.

ભાગ	મુખ્ય શેહેર
૧ થાણા જીલ્લો.	થાણા,
૨જવાર સંસ્થાન.	જવાર,
૩ કોલાબા જીલ્લો	અલીબાગ
૪ જંજિરા સંસ્થાન.	જંજિરા.
૫ રત્નાગિરિ જીલ્લો.	રત્નાગિરિ.
૬ સાવતવાડીસસ્થાન.	સાવતવાડી.

પર્વત—સહ્યાદ્રિ.

સેહેરો—મુંબાઇ, થાણા, અલીબાગ, રત્નાગીરી, કલ્યાણી, વેંગુર્લે, માહીમ, હર્ણાઇ.

બંદર—મુંબાઇ, વસાઇ, રાજાપુર, વિજયદુર્ગ.

૫ દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ને ઉત્તર કાનડા

એમાં નીચે પ્રમાણે સાત ભાગ છે.

વિભાગ	મુખ્યસેહેર.
૧ કલાદગીજીલ્લો-	કલાદગી.
૨ બેલગામજીલ્લો-	બેલગામ.
૩ ધારવાડજીલ્લો-	ધારવાડ.
૪ કોલ્હાપુરસંસ્થાન	કોલ્હાપુર.
૫ દક્ષિણમરાઠાજાગીર,	સાંગલી, જમખડી, મીર.
જ,, કુરૂંદવાડ સુધોળ, રામદુર્ગ	

૬ સાવનુરસંસ્થાન	સાવનૂર.
૭ ઉત્તરકાન્ડા.	કારવાડ.

પર્વત—સાહ્યાદ્રિ.

નદીઓ—ભીમા, કૃષ્ણા, ઘટપ્રભા, મલપ્રભા, વારણા, તુંગભદ્રા, ને પંચગંગા.

બંદર—કારવાડ, હોનાવર, કુંપટા.

મુંબાઈ ઇલાકાનુ સામાન્ય વરણન.

પર્વતો—સહ્યાદ્રિ, સાતપુડા, ગીર, ગીરનાર, શેત્રુંજે, આબુ, પાવાગઢ.

નદીઓ—સિંધુ, ભાદર, સેત્રુંજી, બનાસ, સરસ્વતિ, સાબરમતી મહી, વાત્રક, વિશ્વામિત્રી, ઢાઢર, નર્મદા, તાપી, ગોદાવરી, કૃષ્ણા, ભીમા, વગેરે.

બંદર—કરાંચી, માંડવી, દ્વારકાં, પોરબંદર, નવીબંદર, માંગરોળ વેરાવળ, દીવ, જાફ્રાબાદ, મહુવા, ઘોઘા ભાવનગર, ઘોલેરા, ખંભાત ભરૂચ, સુરત, વસઈ, મુંબઇ, રત્નાગીરી, રાજાપુર, વિજયદુર્ગ, ગોવા કારવાડ, કુમટા, હોનાવર, વગેરે.

બેટ—બેટશંખોદ્ધાર, દીવ, પીરમ, મુંબાઈ, વસાઈ, ધારાપુરી, સાષ્ટી, ઉરણ, કરંજે,

જાત્રાનાં ઠેકાણાં—દ્વારકાં, ગીરનાર, પાલીતાણા, પ્રભાસપાટણ, અંબાજી, બહુચરાજી, શામળાજી, સિદ્ધપુર, ડાકોર, શુકલતિર્થ નાસિક, ત્ર્યંબક, પંઢરપુર, વગેરે,

હવાખાવાનાં ઠેકાણાં—મહાબલેશ્વર, માથેરાહન, પુરંધર, ખંડાળા, (સહ્યાદ્રિપર્વતમાં) બાલાચડી, ગોપનાથ ગીરનાર (કાઠીયાડમાં) પાવાગઢ આબુ.

ભૂશિરો—જગતપોઇંટ, એ દ્વારકાં પાસે દીવ, રામાસ, [ગોવાની દક્ષિણે.)

પોર્તુગીઝનાં સંસ્થાન—દીવ, દમણ, ગોવા,

હબસીનાં સંસ્થાન—જાફ્રાબાદ, જંજીરા.

દ્વીપકલ્પ—કાઠિયાવાડ.

અખાત—કચ્છનો ને ખંભાતનો.

છાવણીઓ—ભુજ, રાજકોટ, ડીસા, અમદાવાદ વડોદરા, માલેગામ, પુના.

રણ—થરપારકરનું

પવિત્ર નદીઓ—નર્મદા એને રેવાજી પણ કહે છે. ગોદાવરી સરસ્વતી,

દેશીરાજ્યો—ખૈરપુર, કચ્છ, વડોદરા, ભાવનગર, જુનાગઢ, જામનગર, ખંભાત, ઇડર, પાલણપુર, રાધનપુર, રાજપીપળા, કોલ્હાપુર, સાવંતવાડી, અકલકોટ, મેંઠ, સાવનુર, જવાર, જંજિરા વગેરે.

પ્રસિદ્ધ સ્થળો.

૧ હૈદ્રાબાદ—સોનેરી ભરત, શેતુજી માટીનાં વાસણ.

૨ ભૂજ—સોના રૂપાના ઘાટ સારા થાય છે.

૩ ઉમરકોટ—અકબર બાદશાહનો જન્મ થયો હતો.

૪ કચ્છને કાઠિયાવાડ—ઘોડા.

૫ જામનગર—કંકુ, ને બાંધણી.

૬ પાટણ—પટોળાં, સુડી, ને માટીનાં વાસણ.

૭ કપડવણજ—કાચને સાબુ.

૮ પુના—નાગરવેલનાં પાન પુના.

૯ પેથાપુર—બંદુકને બાંધણી.

૧૦ બગસરા—ચોફાલ.

૧૧ નાસીક—તાંબાપીતળનાં વાસણ.

૧૨ અમદાવાદ—રેશમી કાપડ.

૧૩ સુરત—જરી

૧૪ ખંભાત—સુતરફેણી, ને હકીકનું કામ સારૂં થાય છે.

૧૫ આતરસુંબા—લાકડાની ઘોડીઓ, સોટીઆ વગેરે.

૧૬ બુરાનપુર—શેલાં.

૧૭ પેંઠ—પાઘડી.

૧૮ વિશનગર—હળદર, તાંબા પીતળનાં વાસણ

૧૯ ધારી—ઘોડાનો સામાન

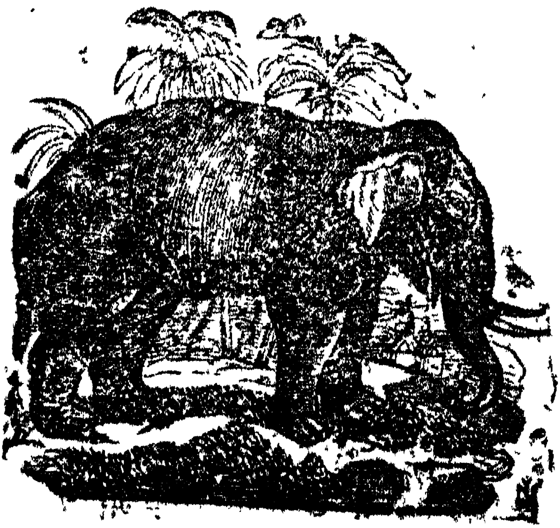
૨૦ કોડીનાર—કચ્ચકડાનો સામાન.

૨૧ સિદ્ધપુર—રૂદ્રમાળો જોવા લાયક છે, ત્યાં માતૃશ્રાધ થાય છે

૨૨ સોલાપુર—ધોતી જોડા, દક્ષિણી સાડીઓ સારી થાય છે.

૨૩ ઉત્તર કાનડા—નાળીએર, સોપારી, મરીને એલચી થાય છે

૨૪ મેહેમદાવાદ—ભમરીઓ કુવો જોવા લાકય છે.

નકશામાં પૂછવાનાં કકાવાર જગાનાં નામ.

अ

અટક.
અક્કલકોટ.
અમદાવાદ.
અલીબાગ.
અમરેલી.
અહમદનગર.
અંકલેશ્વર.
અંજાર.
અંબાજી.
અંબિકા.

आ

આણંદ.
આરાસુર.
આમોદ.
આમલીઆરા.
આબુ.
આરબીસમુદ્ર.
આબુ.

इ

ઇડર.

उ

ઉમરેઠ.
ઉમરકોટ.

ओ

ઓરપાડ

औ

ઔદ.

क

કલાદગી,
કરાંચી
કલ્યાણી.
કઠેરા,
કડી.
કપડવંજ,
કટોસણ,
કાગળ.
કાવેરી.
કાલોલ,
કારવાડ.
કાંકરેજ
કીમ.
કુપટા,
કુરંદવાડ.
કૃષ્ણા.
કેરા.
કોટી.
કોલાબા.

કોડીનાર.
કોપરગામ.
કોરેગામ.
કંથકોટ.

ख

ખડકી.
ખંડાળા.
ખંભાત.
ખારાઘોડ
ખેડા.
ખંભાત
ખારાઘોડા
ખેડા.
ખૈરપુર

ग

ગણદેવી.
ગિરનાર
ગીરણા
ગોવા
ગોધરા
ગોંડળ

घ

ઘટપ્રભા
ઘોડાસર

ઘોઘા.

च

ચાલીસગામ
ચાંપાનેર
ચાંદવડ
ચીકલી
ચુડા

छ

છોટાઉદેપુર

ज

જલાલપુર
જમ્બા
જસદણ
જત
જમખંડી
જવાર
જંજીરા
જગતપોઈંટ
જામનગર
જાફરાબાદ
જુનાગઢ
જુન્નર
જેતપુર
જેકબાબાદ
જંબુસર

झ

ઝાલોદ.

ट

ટંકારીઆ

ठ

ઠાસરા
ઠઠ્ઠા

ड

ડહાણુ
ડભોઈ
ડાકોર
ડીસા.

ढ

ઢાઢર

त

તાપી
ત્રંબક
તુણા
તેરવાડા
તુંગભદ્રા

थ

થરાદ
થરપારકર
થાણા

द

દમણ
દામનગર
દાહોદ,
દ્વારકાં
દાંતા
દીવ
દેવદર

ध

ધરમપુર
ધંધુકા
ધારવાડ
ધ્રાંગધ્રા
ધુળિયા
ધ્રોળ
ધોળકા
ધોરાજી
ધોલેરા

न

નર્મદા
નડિયાદ
નગરપારકર
નવસારી
નસીરાબાદ
નાઉકોટ
નાશિક
નાંદોદ

प

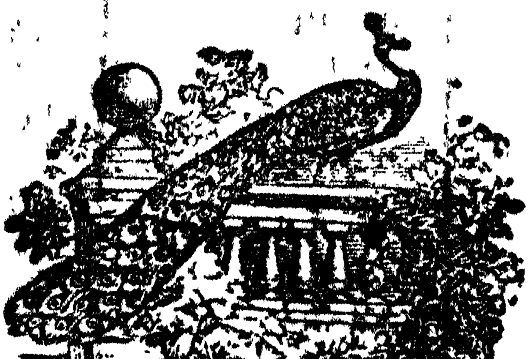
પશ્ચિમઘાટ
પંઢરપુર
પારડી

સતારા
સલાયા
સક્કર
સરસ્વતી
સચીન
સહ્યાદ્રિ
સાદ્રા
સાબરમતી
સાતપૂડા
સાણંદ

સાવંતવાડી
સાવનૂર
સાંગલી
સિદ્ધપુર
સિંધુ
સીના
સુરત
સુંથ
સુઇગામ
સોલાપુર

હ

હાલોલ
હાથમતી
હાલા
હાંસોટ
હુબળી
હૈદ્રાબાદ
હોનાવર

દેશી કોષ્ટક.

(૧) ચલણી નાણાનું કોષ્ટક.

૧॥ પાઈ=૧ અધેલો
૩ પાઈ-૧ પૈસો
૪ પૈસા=૧ આનો
૧ બેઆનાની=૧બેઆની
૨ બેઆની=૧ પાવલી
૨ પાવલી=૧ અડધો.
૨ અડધા=૧ રૂપીઓ
૧૫ રૂપીયા-૧ મહોર

(૨) સાધારણ તોલનું કોષ્ટક.

૪॥ પૈસાભાર=૧ અધોળ
૫॥ ટાંકભાર=૧ અધોળ
૨ અધોળે-૧ નવટાંક
૨ નવટાંક=૧ પાશેર
૨ પાશેરે=૧ અચ્છેર
૨ અચ્છેરે=૧ શેર
૧૦ શેર-૧ ધોલુ
૪૦ શેર=૧ મણ
૫ મણ-૧ કોથળો
૬॥ મણ=૧ પલ્લો
૭ મણનો-નાનોહારો
૧૨ મણની=૧ માણી
૧૬ મણની-૧ કળશી
૨૦ મણની=૧ ખાંડી
૨૧ મણ-૧ મોટો હારો
૩૦ મણ=૧ ગાલ્લી
૩૨ મણ=૧એડીઉ
૫૦ મણ-૧મુટો.

(૩) સોના રૂપાના તોલનું કોષ્ટક

૬ ચોખાભાર=૧રતી.
૪ મગભાર-૧રતી.
૩ રતિ=૧ વાલ.
૧૬ વાલ-૧ગદીઆણો.
૨ ગદીઆણા-૧તોલો.

૪ લંબાઈ ભરવાનું

૮ આડાજવ=૧આંગળ.
૪ આંગળ-૧મુઠી.
૩ મુઠી=વેંત.
૨ વેંત=હાથ.
૪ હાથ-૧દંડ
૨૦૦૦ દંડ=૧ગાઉ
૪ ગાઉ=૧જોજન.

(૫)કાગળ ગણવાનું

૨૪ તાવ=૧ધા
૨૦ ધા-૧રીમ

૬)વેપારી લોકોને હિસાબ ગણવાનું.

૧૬ વિસવાસી=૧બદામ

૧૬ બદામ—દોકડો
૧૦૦ દોકડા=૧રૂપિયો.

દક્ષિણમાં ચાલતું.

૪ બદામ—રેસ૧
૧૦૦ રેસ—૧પાવલું
૪ પાવલાં—૧રૂપિયો

(૭.લુગડાં ભરવાનું

૨ આંગળ—૧તસુ.
૨૪ તસુ—૧ગજ
૧ાા ગજ—૧વાર

(૮)જમીનની લંબાઈ તથા પહોળાઈ માપવાનું

૧૨ તસુ ૧હાથ.
૩૫ મુઠી—૧કાઠી

(૯)ગુજરાતીચોરસમાપ

૧૨૨૫ ચો.મુઠી—૧ચો..કાઠી
૨૦ ચો. કાઠી—૧ વસો
૨૦ વસા—૧વીઘો

(૧૦)ગુજરાતી ઘનમાપ

૨૭ ઘનમુઠી=૧ઘનવેંત
૮ ઘનવેંત=૧ઘનહાથ.

(૧૧)વખતજાણવાનું

૬૦ વીપળ—૧પળ
૬૦—પળ—૧ઘડી
૭ાા ઘડી=૧પહોર
૮ પહોર—૧રાત્ર દિવસ
૬૦ ઘડી—૧દિવસ
૭ દિવસ=૧અઠવાડીઉં
૧૫ દિવસ—૧પખવાડીઉ
૩૦ દીવસ અથવા
૨૯ાા દિવસ=૧ચાંદ્રમાસ.
૧૨ ચાંદ્રમાસ અથવા ૩૫૪ દિવસ } ૧ચાંદ્રવરસ

ઇંગ્રેજી કોષ્ટકો

(૧)વિલાયતમાં ચાલતા નાણા

૪ ફારદીંગ=૧પેની
૧૨ પેન્સ—૧સિલિંગ
૫ શિલિંગ—ક્રોન
૨૦ શિલિંગ—પૌંડ
૨૧ શિલિંગ=૧ગીની

(૨)વિલાયતી સાધારણ તોલનું કોષ્ટક

૧૬ ડ્રામ—ઔંસ
૧૬ ઔંસ=૧પૌંડ અથવા રતલ.
૨૮ પૌંડ—૧ક્વારટર.
૪ ક્વારટર=૧હંડ્રવેટ.
૨૦ હંડ્રવેટ=૧ટન
આ તોલને એવાર્ડુપાઈ સવજન

કહે છે

(૩)અંગ્રેજીઔષધ તોળવાનુ
૨૦ ગ્રેન—૧ સ્કુપલ
૩ સ્કુપલ—૧ડ્રામ
૮ ડ્રામ=ઔંસ
૧૨ઔંસ=૧પૌંડ

(૪)વિલાયતી સોનારૂપાના તોલનુ કોષ્ટક
૨૪ ગ્રેનનો=૧પેનીવેટ
૨૦ પેનીવેટ=૧ઔંસ
૧૨ ઔંસ—પૌંડ
આતોલને ઇંગ્રેજીમાંટ્રૂયવજન કહેછે

(૫)અંગ્રેજી અંતર માપનું
૧૨ ઇંચ—ફુટ
૩ ફુટ—૧યાર્ડ
પાા યાર્ડ=પોલ
૪૦ પોલ=૧ફરલાંગ
૮ ફરલાંગ—૧માઇલ.
૩ માઇલ—૧લીગ.

(૬)અંગ્રેજી લબાઇ પહોળાઇ માપવાનું
૧૬ આના—૧ગુંઠો.
૩૩ ફુટ—૧ ગુંઠો
૬૬ ફુટ અથવા ૧૦૦ લીંક=૧ સાંકળી.

(૭)અંગ્રેજી ચોરસ માપ.
૧૪૪ ચો.ઇંચ=૧ ચો.ફુટ.
૯ ચો.ફુટ=ચો.યાર્ડ.
૩૦ા=ચો.યાર્ડ=૧ ચો.પોલ.
૪૦ ચો.પોલ—૨ડ.
૪ રૂડ=૧એકર
૧૬ આના ચોરસ—૧ ગુંઠો.
૧૦૮૯ ચો.ફુટ-૧ ગુંઠો.
૪ ગુંઠા=૧ ચો.સાંકળ.
૧૦ ચો.સાંકળ અથવા૪૦ ગુંઠા } =૧ એકર.

(૮) ઇંગ્રેજી ઘનમાપ.
૧૭૨૮ ઘનઈંચ=૧ ઘનફુટ.
૨૭ ઘનફુટ—૧ ઘનયાર્ડ.

(૯)અંગ્રેજી વખત માપવાનું.
૬૦ સેકંડ=૧ મિનિટ.
૬૦ મિનિટ=૧ અવર.
૨૪ અવર=૧ દિવસ.
૭ દિવસ—૧ અઠવાડીઉં.
૪ અઠવાડીઆં=૧ માસ.
૩૬૫ાા દિવસ=૧ સૌરવરસ.

(૧૦)અંગ્રેજી મહિના.
૧ જાન્યુઆરી 31 દિવસ.

૨ ફેબ્રુઆરી	૨૮ ,,
૩ માર્ચ	૩૧ ,,
૪ એપ્રિલ	૩૦ ,,
૫ મે	૩૧ ,,
૬ જુન	૩૦ ,,
૭ જુલાઇ	૩૧ ,,
૮ ઓગષ્ટ	૩૧ ,,
૯ સપ્ટેમ્બર	૩૦ ,,
૧૦ઓક્ટોમ્બર	૩૧ ,,
૧૧નવેમ્બર	૩૦ ,,
૧૨ડીસેમ્બર	૩૧ ,,

દર ચોથે વરસે ફેબ્રુઆરી માસ ૨૯ દિવસનો આવે છે.

માલ પેનોવગેરે ગણતરીનુ કોષ્ટક.

(૧૧)૧૨ નંગ=૧ ડઝન.
(૧૨)૧૨ ડઝન=૧ ગ્રોસ.

દેશી અને અંગ્રેજી કોષ્ટક.

નો સબંધ.

૧ ફારદીંગ=૨ પાઇ.
૧ પેની=૮ પાઇ.
૧ શિલિંગ=૮ આના.
૧ પૌંડ=૧૦ રૂપીયા.
૧ ગીની=૧૦॥ રૂપીઆ.
૧ ૮૦ ટ્રાયગ્રેન=૧ તોલો.
૧ ઇંચ=૧ તસુ.
૪૯ ઇંચ=૫ હાથ.
૨॥ મૈલ=૧ ગાઉ.
૧ ગુંઠો=૨૦ હાથ.
૧ ચો.સાંકળ=૧૬૦૦ ચો.હાથ.
૧ એકર=૧૬૦૦૦ ચો હાથ.
૨૪૫ એકર=૨૮૮ વીઘા.
૧ મિનિટ=૨॥ પળ.
૧ અવર=૨॥ ઘડી.
૬૪૦ એકર=૧ ચો.મૈલ.
૧ ટ્રાયપૌંડ=૩૨ તોલા.
૧ એકર=૧૦ ચો.સાંકળ.

લાલશંકર કૃત નાનું ગણિત.

મનોત્થ ૧૬ ઉતર ભાંજણી.

દાખલો ૧૪ મો.

૨૦૪ મૈલના ઈંચ.
×૫૨૮૦
———
૧૦૭૭૧૨૦ ફુટ
×૧૨
———
૧૨૯૨૫૪૪૦ ઈંચ જવાબ

કોઠક.
મૈલ
૧=૫૨૮૦ ફુટ
૧ફુટ=૧૨ ઈંચ.

દાખલો ૨૧ મો.

એકર——ગુંઠા.
૪૫——૭ ના ચોરસ ઈંચ.
×૪૦
———
૧૮૦૦
+૭
———
૧૮૦૭ ગુંઠા

૧૮૦૭
×૧૦૮૯
———
૧૯૬૭૮૨૩ ચો. ફુટ
× ૧૪૪
———
૨૮૩૩૬૬૫૧૨ ચો. ઇંચ જવાબ

કોઠક.
૧ એકર=૪૦ ગુંઠા.
૧ ગુંઠો=૧૦૮૯ ચો ફુટ
૧ ચો. ફુટ=૧૪૪ ચો ઇંચ

દાખલો ૨૫ મો.

૭૦ વરસના સેકંડ?
×૩૬૫
———
૨૫૫૫૦ દિવસ
× ૨૪
———
૬૧૩૨૦૦ અવર

૬૧૩૨૦૦
× ૬૦
———
૩૬૭૯૨૦૦૦
×૬૦ મિનટ
———
૨૨૦૭૫૨૦૦૦૦ સેકંડ જવાબ

કોઠક.
૧ વરસ=૩૬૫દિવસ
૧ દિવસ=૨૪ અવર
૧ અવર=૬૦ મિનિટ
૧ મિનિટ=૬૦સેકંડ

દાખલો ૨૬ મો.   કોષ્ટક.

સૌરવરસ દિવસ   વરસ દિવસ

૯——૧૧ ના દિવસ અને સેકંડ.   ૧=૩૬૫।

```
 × ૩૬૫।                    ૩૨૯૮। દિવસ
 ———                         × ૨૪
 ૩૨૮૭।                     ———
 + ૧૧                      ૭૯૧૫૮ અવર
 ———                          × ૬૦
 ૩૨૯૮। દિવસ જવાબ.          ———
                           ૪૭૪૯૪૮૦ મિનિટ
                              × ૬૦
                           ———
                           ૨૮૪૯૬૮૮૦૦ સેકંડ જવાબ
```

દાખલો ૨૭ મો.   કોષ્ટક.

ચાંદ્ર વર્ષ   ચાંદ્રમાસ અઠવાડીઆં   ૧ ચાંદ્રવર્ષ=૩૫૪ દિ.

૧૫——૭——૩ ના પહોર, ઘડી, પળ.   ૧ ચાંદ્રમાસ=૨૯॥ દિ

```
 ×૩૫૪    ×૨૯॥    ×૭           ૧ અઠવાડીઉં=૭ દિવસ
 ———     ———     ———          ૧ દિવસ=૮ પહોર
 ૫૩૧૦ દિ  ૨૦૬॥ દિ  ૨૧ દિવસ.     ૧ પહોર=૭॥ ઘડી
 +૨૦૬॥ ,,        ૪૪૩૦૦ પહોર.    ૧ ઘડી=૬૦ પળ
 + ૨૧ ,,          × ૭॥
 ———             ———
 ૫૫૩૭॥ દિવસ      ૩૩૨૨૫૦ ઘડી જવાબ
   × ૮             × ૬૦
 ———             ———
 ૪૪૩૦૦ પહોર જ.   ૧૯૯૩૫૦૦૦૦ પળ જવાબ.
```

દાખલો ૨૮ મો.

ઇ. સ. ૧૬૦૦, ૧૭૦૦, ૧૮૪૮, ૧૮૫૧, ૨૦૦૦ એ સાલના સેકંડ.

રીત—દર ચોથે વરસે ૩૬૬ દિવસનું વરસ આવે છે. પણ સૈકાના વરસમાં ૩૬૫ દિવસનું વરસ આવે છે. તેમાં વળી દર ચોથા સૈકામાં ૩૬૬ દિવસનું વરસ આવે છે. તેથી ઇ. સ. ૧૬૦૦, ૧૮૪૮, ૨૦૦૦ એ દરેક સાલમાં ૩૬૬ દિવસનું વરસ આવે છે. અને ઇ. સ. ૧૭૦૦ ૧૮૫૧ એ બને સાલોમાં ૩૬૫ દિવસનું વરસ આવે છે

૩૬૬ દિવસ	૩૬૫ દિવસ	જવાબ
×૨૪	×૨૪	ઈ. સ. ૧૬૦૦ની સાલમાં ૩૧૬૨૨૪૦૦ સેકંડ જવાબ
૮૭૮૪ અવર	૮૭૬૦ અવર	,, ૧૭૦૦ ,, ૩૧૫૩૬૦૦૦ સે જ
× ૬૦	×૬૦	,, ૧૮૪૮ ,, ૩૧૬૨૨૪૦૦ ,, જ
		,, ૧૮૫૧ ,, ૩૧૫૩૬૦૦૦ ,, જ
૫૨૭૦૪૦મિનિટ	૫૨૫૬૦૦ મિનિટ	,, ૨૦૦૦ ,, ૩૧૬૨૨૪૦૦ ,, જ
× ૬૦	× ૬૦	
૩૧૬૨૨૪૦૦સે.	૩૧૫૩૬૦૦૦ સેકંડ.	

દાખલો ૨૯ મો.	દિ.—કલાક	
૧૮૭૫	૨૧—૧૮	જાન્યુઆરીની ૧૦મીના છવાગેથી
૭—૧૮૦૬	૨૮	ફેબ્રુઆરી
	૩૧	માર્ચ
૬૯ વરસ	૩૦	એપ્રીલ
	૩૧	મે
	૧૯—૧૦	જુનની તા. ૨૦મીના સવારના ૧૦ વાગ્યા સુધી
	દિવસ ૧૬૧—૪ કલાક	એટલે કુલ

વરસ દિવસ

૬૯—૧૬૧—૪ કલાક ૭૦મો. એટલે કુલ

```
 *૩૬૫                          ૬૦૮૭૧૬ અવર
──────                          × ૬૦
 ૨૫૧૮૫                        ──────────
 +૧૬૧                          ૩૬૫૨૨૫૬૦મિનિટ જવાબ
 + ૧૭ *
──────
 ૨૫૩૬૩ દિવસ
 × ૨૪
──────
 ૬૦૮૭૧૨ અવર
   + ૪
──────
 ૬૦૮૭૧૬ અવર.
```

મનોત્ય ૧૭ મું.

દાખલો ૧૫ મો.

```
                      ઇંચ
          ૧૨)૯૮૪૦૦૮(૮૨૦૦૦॥        ૩)૮૨૦૦૦॥ ફુટ
             ──────────ફુટ            ──────────(૨૭૩૩૩॥
             ૨ ઇંચ શેષ                ૦ ફુટ શેષ   યાર્ડ
૧૧)૨૭૩૩૩॥ યાર્ડ                     ૪૦)૪૯૬૯ પોલ
──────────(૨૪૮૪॥×૨=૪૯૬૯ પોલ         ──────(૧૨૪ ફુરલાં
 ૪ યાર્ડ શેષ                          ૯ પોલ શેષ
૮)૧૨૪ ફુરલાંગ      મૈલ ફર્લાંગ પોલ યાર્ડ ફુટ ઇંચિ જવાબ.
 ૧૨૦(૧૫ મૈલ        ૧૫—૪—૯—૪—૦—૨
──────
 ૪ ફુરલાંગ શેષ.
```

---

* સમજણ—દર ચોથું વરસ ૩૬૬ દિવસનું આવે છે. માટે ૬૯ વરસમાં ૩૬૫ દિવસનું વરસ ગણીએ તો ૧૭ દિવસ વધારી લેવાથી બરાબર દિવસ આવે.

સમજણ—પા ભાગવાની સેહેલી રીત એવી છે કે જે રકમને ૫૧ ભાગવા હોય તેને પ્રથમ ૧૧ ભાગી ભાગાકાર આવે તેને બેએ ગુણવાથી જવાબ બરાબર આવશે.

દાખલો ૧૯ મો.

૩૬) ૨૬૪૦ તસુ (૭૩ વાર

૧૨ તસુ.

પ્રમાણ
૩૬ તસુ=૧ વાર.

વાર તસુ
૭૩—૧૨ જવાબ

દાખલો ૨૦ મો

૧૨) ૧૨૩૪૫ ઈંચ (૧૦૨૮ ફુટ.

૯ ઈંચ શેષ

૩) ૧૦૨૮ ફુટ. (૩૪૨યાર્ડ અથવા વાર

૨ ફુટ શેષ

યાર્ડ ફુટ ઈંચ જવાબ
૩૪૨—૨—૯

૧૧] ૩૪૨ યાર્ડ [૩૧×૨=૬૨ પોલ

૧ યાર્ડ શેષ

ફર્લાંગ પોલ યાર્ડ ફુટ ઈંચ
૧—૨૨—૧—૨—૯ જવાબ

૪૦) ૬૨ પોલ (૧ ફર્લાંગ

૨૨પોલ.

દાખલો ૨૨ મો.

૪૦] ૧૨૫૬૦ પોલ. [૩૧૪ રૂડ ૧૦૮૯] ૧૮૯૭૮૪ચો.ફુટ[૧૭૪ ગુંઠા

૦ પોલ શેષ.

૨૯૮ ચો. ફુટ

૪] ૩૧૪ રૂડ [૭૮ એકર   ૪૦]૫૭૪ ગુંઠા [૪ એકર
                             ૧૬૦
૨ રૂડ શેષ
એકર. રૂડ જવાબ   ૧૪ ગુંઠા
૭૮–૨   એકર. ગુંઠા. ચોરુંટ.
                             ૪–૧૪–૨૯૮   જવાબ

દાખલો. ૨૩ મો.

૬૦)૨૮૨૫૦૦ પળ[૪૭૦૮દીવસ   ૪] ૧૧ અડવાડીયાં [૨ માસ.
                             ૮
૨૦ પળ શેષ
                             ૩ અડવાડીયાં શેષ
૬૦] ૪૭૦૮ ઘડી [૭૮ ઘડી

૨૮ ઘડી શેષ

૭] ૭૮ દિવસ [૧૧ અડવાડીયાં   માસ અડ. દિ. ઘડી પળ
                             ૨–૩–૧–૨૮–૨૦
૧ દિવસ શેષ

અડવાડીયાં દિવસ ઘડી પળ
૧૧—૧—૨૮—૨૦—જવાબ

દાખલો ૨૪ મો

૬૦) ૨૮૬૨૩૫૦૦૦ સેંકંડ (૪૭૭૦૫૮૩ મિનિટ

૨૦ સેંકન્ડ શેષ

૬૦) ૪૭૭૦૫૮૩ મિનિટ (૭૯૫૦૯આવર

૪૩ મિનિટ શેષ

૨૪] ૭૯૫૦૯ આવર [૩૩૧૨ દિવસ

૨૧ આવર શેષ

૩૬૫]૩૩૧૨ દિવસ [૯ વરસ

૨૭ દિવસ શેષ
વરસ દિવસ અવર મિનિટ સેકન્ડ
૯—૨૭—૨૧—૪૩—૨૦ જવાબ

દાખલો ૨૮
૧૨)૭૭૩૪૫૬૦ ઇંચ (૬૪૪૫૪૬॥ ફુટ.

૨ ઇંચ શેષ
૩] ૬૪૪૫૪૬॥ ફુટ [૨૧૪૮૪૮॥યાર્ડ

૧ ફુટ શેષ
૧૧] ૨૧૪૮૪૮॥ યાર્ડ[૧૯૫૩૧॥×૨—૩૯૦૬૩ પોલ

૨ યાર્ડ શેષ.
૪૦] ૩૯૦૬૩ પોલ [૯૭૬ ફર્લાંગ

૨૩ પોલ શેષ.
૮) ૯૭૬ ફર્લાંગ (૧૨૨ મૈલ

૦ફર્લાંગ શેષ.
મૈલ ફરલાંગ પોલ યાર્ડ ફુટ ઇંચિ જવાબ.
૧૨૨—૦—૨૩—૨—૧—૨

દાખલો ૩૦ મો.
૧૦૮૯)૬૯૬૯૬૦૦ ચો. ફુટ (૬૪૦૦ ગુંઠા.

૦ ચો. ફુટ.શેષ.

૪૦) ૬૪૦૦ ગુઠા. (૧૬૦ એકર જવાબ

૦ શેષ.

મનોયત્ન ૧૮ મું.

દાખલો ૧ લો

૩૨૫૭ આના

× ૧૨

૨] ૩૯૦૮૪ પાઇ [૧૯૫૪૨ ફારદીંગ

જવાબ

૦૦

કોષ્ટક.

૨પાઇ-૧ફારદીંગ

૪એઆની-૧શીલીંગ.

૪)૯૮૭૬એઆની (૨૪૬૯ શીલીંગ

જવાબ

૦૦૦

દાખલો ૨ જો

૬૮૫૦ દોકડા

×૧૬

૪) ૧૦૯૬૦૦અદામ (૨૭૪૦૦ રેસ

૦૦૦

૪અદામ-૧ રેસ

૯૮૭૫૦૦ રેસ

× ૪

૩૯૫૦૦૦૦ અદામ

જવાબ.

દાખલો ૩ જો

૧૫૮ રૂ.

૨૫

૧૨૫

૩૩ રૂ. જવાબ

૨સિલિંગ-૧ રૂપિયો

૨] ૨૫૦ શિલિંગ (૧૨૫રૂ.

જવાબ

૦૦૦

દાખલો ૪ થો

```
૩૭૯—૧૫—૪                     ૮ પાઈ=૧ પેન્સ.
× ૧૬                    ૮) ૧૫૩૫૨ પાઇ (૧૯૧૯પેન્સ.
———————                   ——————
૧૨૬૪                          ૦૦૦શેષ
+ ૧૫                    ૧૨) ૧૯૧૯ પેન્સ[૧૫૯ સીલીંગ
———————                        ૧૨
૧૨૭૯ આના                     ——————
× ૧૨                          ૭૧
———————                        ૬૦
૧૫૩૪૮                        ——————
  + ૪                          ૧૧૯
———————                        ૧૦૮
૧૫૩૫૨ પાઇ                     ——————
                               ૧૧ પેન્સ શેષ.
                          સિલિંગ પેન્સ.
                             ૧૫૯—૧૧
                          ૨૦]૧૫૯સિલિંગ(૭ પૌંડ
                          ૧૪૦
                          ——————  પૌંડ સિલિંગ પેન્સ
                             ૧૯    ૭—૧૯—૧૧જવાબ
```

દાખલો ૫ મો.

```
   પૌંડ સિ   પેન્સ                              કોષ્ટક.
૭૫૬—૧૬—૧૧                ૭૫૬૦      ૧ પૌંડ=૧૦ રૂ.
×૧૦  × બાર ×૮              . ૮      ૧ સિલીંગ=૮આના
                            ૦—૭—૪   ૧ પેન્સ=૮ પાઇ
——————————————               ——————
૭૫૬૦ રૂ.  ૮ રૂ. ૮૮ પાઇ     ૭૫૬૮—૭—૪ પાઈ
       ૧૨)૮૪(૭ આના        જવાબ.
```

દાખલો ૬ ઠો.   ચોથા દાખલા પ્રમાણે થશે.

દાખલો ૭ મો.

કોઠક.

૧ રૂ. ભાર=૧૮૦ ટ્રોગ્રેન
૭૦૦૦ ટ્રોગ્રેન=૧ એવાર્ડપૌં
૧ પૌંડ=૧૬ ઓંસ
૧ ઓંસ=૧૬ ડ્રામ

```
  ૧ ખાંડી            ૩૨૦૦૦ રૂ. ભાર
  ×૨૦                ×૧૮૦
  ------             ---------
  ૨૦ મણ              ૫૭૬૦૦૦૦ ગ્રેન
  × ૪૦         ૭૦૦૦)૫૬૦૦૦   પૌંડ ઓં. ડ્રામ
  ------            ----------૮૨૨–૧૩–૭ ૩/૭  જવાબ
  ૮૦૦ શેર              ૧૬૦૦૦
  × ૪૦                 ૧૪૦૦૦
  ---------            ------
  ૩૨૦૦૦ રૂ. ભાર        ૨૦૦૦૦૦
                       ૧૪૦૦૦
                       ------
                        ૬૦૦૦
                        × ૧૬
                       ------
                       ૯૬૦૦૦
                       ૯૧૦૦૦
                       ------
                        ૫૦૦૦
                        × ૧૬
                       ------
                       ૮૦૦૦૦
                       ૭૭૦૦૦
                       ------
                        ૩૦૦૦ શેષ
```

```
  ૧ ટન
  ×૨૦
  ------
```

કોઠક

૧ ટન=૨૦ હંડ્રવેટ
૧ હંડ્રવેટ=૪ ક્વાટર
૧ ક્વાટર=૨૮ પૌંડ

૨૦ હંડ્રવેટ ૧૮૦)૧૫૬૮૦૦૦૦(૮૭૧૧૧ ૧ પૌંડ=૭૦૦૦ ટ્રોગ્રેન
× ૪ ———————— રૂ. ભાર ૧૮૦ ગ્રેન=૧ રૂ ભાર
——— ૨૦ શેર. ૪૦ રૂ. ભાર=૧ શેર
૮૦ ક્વાર્ટર ૮૭૧૧૧$\frac{2}{9}$ રૂ. ભાર
×૨૮ ૪૦) (૨૧૭૭ શેર શેર રૂ. ભાર
——— ——— ૨૧૭૭—૩૧$\frac{2}{9}$ જવાબ
૨૨૪૦ પૌંડ ૩૧$\frac{2}{9}$ રૂ. ભાર
×૭૦૦૦
———
૧૫૬૮૦૦૦૦

દાખલો ૮ મો.

૧ મૈલ. ૧ ગાઉ કોષ્ટક.
× ૫૨૮૦ × ૨॥ ૯૯ ઇંચ=૫ હાથ
——— ——— એટલે ઇંચના હાથ કરવા
૫૨૮૦ ફુટ ૨॥ મૈલ હોય તો ઇંચને પાંચે ગુ-
× ૧૨ ૫૨૮૦ ણી ૯૯ વડે ભાગવાથી
——— ——— જવાબ આવશે
૬૩૩૬૦ ઇંચ ૧૦૫૬૦ ૧ મૈલ=૫૨૮૦ ફુટ
× ૫ ૨૬૪૦
——— ———
૯૯)૩૧૬૮૦૦(૩૨૦૦હાથ ૧૩૨૦૦ફુટ
——— જવાબ જવાબ
૦૦૦

દાખલો ૯ મો

૧૨૩૪૨ ફુટના હાથ
× ૧૨
———

૧૪૮૧૦૪ ઇંચ
× ૫

૯૯]૭૪૦૫૨૦(૭૪૮૦હાથ
જવાબ
૦૦૦

દાખલો ૧૦ મો

૫ મૈલ
× ૫૨૮૦

૬૬]૨૬૪૦૦ફુટ [૪૦૦સાંકળ જવાબ
૦૦૦

કોષ્ટક
૧ મૈલ=૫૨૮૦ ફુટ
૬૬ ફુટ=૧ સાંકળ

દાખલો ૧૧ મો

૪૬૦૮ વીઘાં
× ૨૪૫

૨૮૮)૧૧૨૮૯૬૦(૩૯૨૦એકર
જવાબ
૦૦

૩૯૨૦ એકર
× ૧૦

૩૯૨૦૦ ચો. સાંકળ
જવાબ

કોષ્ટક.
૨૮૮ વીઘાં=૨૪૫ એકર
એટલે વીઘાંના એકર કરવા હોય તો બધાને ૨૪૫ વડે ગુણી ૨૮૮ વડે ભાગવાથી એકર આવશે.
૧ એકર=૧૦ ચો. સાંકળ

દાખલો ૧૨ મો

૫ વીઘાં
×૨૪૫
———
૧૨૨૫
× ૪૦
———
૪૯૦૦૦
× ૧૦૮૯
———
૨૮૮]૫૩૩૬૧૦૦૦(૧૮૫૨૮૧ $\frac{૭૨}{૨૮૮}$ ચો. ફુટ
———
૭૨ શેષ

કોષ્ટક.
૨૪૫એકર–૨૮૮ વીઘાં
૧ એકર–૪૦ ગુંઠા
૧ ગુંઠા=૧૦૮૯ ચો. ફુટ

રીત—૨૮૮ વીઘાના ૨૪૫ એકર છે તો હવે વીઘાના એકર કરવાને વીઘાને ૨૪૫વડે ગુણી ગુણાકારને ૨૮૮ વડે ભાગીએ તો એકર આવશે.

૪૦ વડે ગુણવાથી ગુંઠાને ગુંઠાને ૧૦૮૯ વડે ગુણવાથી ચો. ફુટ જવાબ આવશે પણ તેમ ન કરતાં તેને પ્રથમ ૨૪૫ એ ગુણવા જે આવે તેને ૪૦ ગુણવા, અને તેથી જે ગુણાકાર આવે તેને ૧૦૮૯ વડે ગુણી ગુણાકારને ૨૮૮ વડે ભાગવાથી ચો. ફુટ આવશે આ રીતે આ દાખલો ગણેલો છે

દાખલો ૧૩ મો

૧૭૧૫ એકર
× ૨૮૮
———
૨૪૫)૪૯૩૯૨૦[૨૦૧૬ વીઘાં
——— જવાબ.
૦૦૦

કોષ્ટક
૨૪૫એકર=૨૮૮વીઘાં

દાખલો ૧૪ મો

૧ ચો. મૈલ

કોષ્ટક

× ૬૪૦ ૬૪૦ એકર=૧ ચો. મૈલ

૬૪૦ એકર
જવાબ

દાખલો ૧૫ મો
એકર ગુંઠા
૯—૫ ૫ ગુંઠા ૧૪૪૦૦૦
+ ૧૬૦૦૦ × ૪૦૦ + ૨૦૦૦

૧૪૪૦૦૦ચો.હા. ૨૦૦૦ચો.હા. ૧૪૬૦૦૦ ચો. હાથ
જવાબ.

કોષ્ટક.
૧ એકર=૧૬૦૦૦ ચો. હાથ
૧ ગુંઠા—૪૦૦ ચો. હાથ

દાખલો ૧૬ મો.
૨૬૬૮૦૫ ચો. ફુટ
× ૧૬૦૦

૧૨૧) ૪૨૬૮૮૮૦૦૦ (૩૫૨૮૦૦૦ ચો. મુઠી
૦૦૦
૧૨૨૫)૩૫૨૮૦૦૦ (૨૮૮૦ ચો. કાઠી
૦૦૦
૨૦]૨૮૮૦ ચો. કાઠી(૧૪૪વસા
૦૦૦
૨૦)૧૪૪વસા(૭વીઘાં
૪ વસા શેષ.

કોષ્ટક.
૧૨૧ ચો. ફુટ—૧૬૦૦ ચો. મુઠી
૧૨૨૫ચો. મુઠી—૧ કાઠી
૨૦ કાઠી—૧ વસો
૨૦વસા—૧ વીઘા

૭ વીઘાં —૪ વસા જવાબ.

દાખલો ૧૭ મો
અવર ઘડી મિનિટ
૧૫—૧૨—૧૨
×૨॥ ×૨॥

૩૭॥ઘડી ૩૦પળ
+૧૨ ઘડી

૪૯॥ ઘડી
× ૬૦

૨૯૭૦ પળ
+ ૩૦

૩૦૦૦પળ જવાબ

કોષ્ટક.
૧ અવર=૨॥ ઘડી
૧ ઘડી=૬૦ પળ.
૧ મિનિટ=૨॥પળ

દાખલો ૧૮ મો
૨૪૭ ઘડી ૭૫ અવર
× ૨૪ × ૨॥

૫૯૨૮ મિનિટ ૧૮૭॥ ઘડી
× ૬૦ × ૬૦

૩૫૫૬૮૦સેકન્ડજવાબ ૧૧૨૫૦પળ જવાબ

કોષ્ટક
૧ ઘડીની—૨૪ મિનિટ
૧ મિનિટ=૬૦ સેકન્ડ
૧ અવરની=૨॥ ઘડી

દાખલો ૧૯ મો
૧૪૪ પૌંડ એવાર્ડુ
× ૭૦૦૦

કોષ્ટક
૧ એવાર્ડુપૌંડ=૭૦૦૦ગ્રેન
૨૪ ગ્રેન—૧ પેનીવેટ

૨૪]૧૦૦૮૦૦૦ગ્રેન(૪૨૦૦૦પેનીવેટ　　૨૦ પેનીવેટ=૧ ઔંસ
૧૨ઔંસ=૧ ટ્રાયપૌંડ

૦૦૦
૨૦]૪૨૦૦૦પેનીવેટ (૨૧૦૦ઔંસ

૦૦૦
૧૨] ૨૧૦૦ઔંસ [૧૭૫પૌંડ જવાબ

૦૦૦

દાખલો ૨૦ મો
૧ ટ્રાય પૌંડ　　૩૨)૩૫૨ તોલા [૧૧ટ્રાય પૌંડ જવાબ
× ૩૨　　　　　　　　　　　　૧ ટ્રાયપૌંડ=૩૨ તોલા

૦૦૦
૩૨ તોલા જવાબ.

દાખલો ૨૧ મો
૭૨ રતલ અથવા એવાર્ડુ પૌંડ　　　　કોષ્ટક.
× ૭૦૦૦　　　　　　　　　　　　૧ એવાર્ડુ પૌંડ=૭૦૦૦ટ્રાયગ્રેન
　　　　　　　　　　　　　　　　૧૮૦ ટ્રાયગ્રેન=૧ તોલો
૧૮૦)૫૦૪૦૦૦ ગ્રેન (૨૮૦૦　　　૪૦તોલા=૧ શેર
તોલા

૦૦૦
૪૦]૨૮૦૦ તોલા [૭૦ શેર
જવાબ

૦૦૦

દાખલો ૨૨ મો.
૮ આલ્સી　　　　૩૪ માણી
×૩૦　　　　　　× ૧૨

```
१२]२४०मणु[२०माणी  ३०]३०८मण[१३ गाल्ली
   ————————जवाब       ——————————
   ०००                 १८ मणु शेष
                          १३ गाल्ली—१८ मण जवाब.
```

દાખલો ૨૩ મો.

```
५ तोला————१ गदीआणो————८वाल     कोष्टक.
× १८०        ×१८०           × १८०
————————     ——————————     ——————————
९०० ग्रेन  २ ) १८० ग्रेन [ ९० ग्रेन  ३२ ]१४४० [ ४५ ग्रेन
              ————————————          ————————————
                ०००                    ०००
    ९००          २४] १०३५ ग्रेन ( ४३ पैनीवेट
 +   ९०               ——————————
 +   ४५               ३ग्रेन शेष.
 ————————        २०] ४३ पेनीवेट [२ औंस
 १०३५ ग्रेन           ४०
                      ——————
                      ३ पेनीवेट शेष.
         २ औंस ३ पेनीवेट ३ ग्रेन जवाब.
```

કોષ્ટક.

१ तोला—२ गदीआणा

१ तोला=३२ वाल

१ तोला=१८०ग्रेन

२४ ग्रेन=१ पेनीवेट

२० पेनीवेट—१ औंस

દાખલો ૨૪ મો.

૧ ઔંસ—૮પેનીવેટ—૩ગ્રેન
+ ૨૦ ૧૮૦)૬૭૫(૩ તોલા
૫૪૦
૨૦
+ ૮ ૧૩૫
× ૨
૨૮ પેનીવેટ
× ૨૪ ૧૮૦)૨૭૦[૧ગદીઆણો
૧૮૦
૬૭૨
+ ૩ ૯૦
×૧૬
૬૭૫ ગ્રેન
૧૮૦)૧૪૪૦[૮વાલ.
૧૪૪૦
૦૦૦

કોષ્ટક.
૧ ઔંસ—૨૦પેનીવેટ
૧ પેનીવેટ—૨૪ ગ્રેન
૧૮૦ ગ્રેન—૧તોલા
૧તોલા—૨ ગદીઆણા
૧ ગદીઆણા—૧૬ વાલ

દાખલો ૨૫ મો

૮ રતિ. ૧૮૦]૧૦૫ગ્રેન(૦તોલા—૧ગદીઆણો—૨વાલ—૨ રતિ
× ૧૮૦ × ૨ તોલો ગ. વા. ર.
૯૬]૧૪૪૦(૧૫ ગ્રેન ૨૧૦
જવાબ ૧૮૦
૦૦૦ ૩૦

સમજણ—રતિના ગ્રેન કરવાને પ્રથમ રતિના તોલા કરવા એટલે રતિને ૯૬ એ ભાગવાથી તોલા થશે ને તોલાને ૧૮૦એ ગુણવાથી ગ્રેન થાય છે ને તે બદલે ૨-તિને ૧૮૦ એ ગુણી ગુણાકારને ૯૬

૪૯૬ — બંને ભાગવાથી પણ એમ આવશે.

```
૪૯૬
———
૪૮૦
૩૬૦
———
૧૨૦
 ×૩
———
૩૬૦
૩૬૦
———
 ૦૦૦
```

મનોયત્ન ૨૦ મું,

આદબાકી

દાખલો ૨૫મો

```
રૂ ૩૫૦—૦—૦ ખરચ
૦ ૨૭૮-૧૪-૮
———————
૭૧-૧-૪જવાબ
```

દાખલો ૨૭મો

```
રૂ ૧—૦—૦ કલદાર
૦ ૦-૩-૧
———————
રૂ૦-૧૨-૧૧જવાબ
```

બાબાશાહી.

મનોયત્ન ૨૧ મું.

દાખલો ૧ લો

રૂ	આ	પાઈ
૧૩	૧૪	૭
×૭	×૭	×૭
૯૧	૯૮	૪૯
+૬	×૬	૧૨) ૪૮ (૪ આના
૯૭ રૂ.	૧૬) ૧૦૨ [૬ રા ૧ પાઈ	
	૯૬	
	૬ આના	

૯૭ રૂપિયા—૬ આના—૧ પાઈ
જવાબ.

દાખલો ૫ મો

ખાંડી	મણ	શેર
૭	૫	૩
×૧૧	×૧૧	×૧૧
૭૭	૫૫	૩૩ શેર
+૨	૨૦)૪૦(૨ ખાંડી	
૭૯ ખાંડી	૧૫ મણ	

૭૯ ખાંડી ૧૫ મણ ૩૩ શેર
જવાબ.

દાખલો ૭ મો

```
પૈંડ      સીલીંગ      પેન્સ
૭          ૯           ૩
×૧૧       ×૧૧         ×૧૧
-----     -----       -----
૭૭         ૯૯        ૧૨)૩૩(૨ શિં
+ ૫ પૌંડ  + ૨          ૨૪
-----     -----       -----
૮૨ પૌં.  ૧૦૧           ૯ પેન્સ
        ૨૦)૧૦૦(૫ પૌંડ
          -------
          ૧ સિલિંગ
```

૮૨ પૌંડ ૧ સિલિંગ ૯ પેન્સ. જવાબ

દાખલો ૯ મો

```
યાર્ડ      ફુટ       ઈંચ
૨૩         ૨         ૭
×૧૫       ×૧૫       ×૧૫
-----     -----     -----
૩૩૦        ૩૦      ૧૨]૧૦૫(૮ ફુટ
+ ૧૨      + ૮          ૯૬
-----     -----     -----
૩૪૨યાર્ડ ૩]૩૮(૧૨યાર્ડ ૯ ઈંચ
           ૩૬
           --
           ૨ ફુ
```

૩૪૨ યાર્ડ ૨ ફુટ ૯ ઈંચ.
જવાબ.

દાખલો ૧૦ મો

ટન હંડ્રવેટ ક્વાર્ટર

૭ ૧૭ ૩

×૭ × ૭ × ૭

૪૯ ૧૧૯ ૪)૨૧[૫હંડ્રવેટ

× ૬ × ૫ ૨૦

૫૫ ટન ૨૦)૧૨૪ (૬ ટન ૧ ક્વાટર

૧૨૦

૪ હંડ્રવેટ

૫૫ ટન ૪ હંડ્રવેટ ૧ ક્વાટર જવાબ

દાખલો ૧૨ મો

એકર ગુંઠા.

૭ ૫

× ૧૫ ×૧૫

૧૦૫ ૪૦)૭૫(૧ એકર

+ ૧ ૪૦

૧૦૬ એકર ૩૫ ગુંઠા

૧૦૬ એકર ૩૫ ગુંઠા.

જવાબ.

દાખલો ૧૪ મો

રૂ. આ પાઈ
૪ ૧૨ ૧×૨૪ નાઅવયવ
× ૬ × ૬ × ૬ ૬×૪

૨૪ ૭૨ ૬ પાઈ
+૪ ૧૬]૬૪[૪ રૂ.

૨૮ રૂ. ૮ આના
૨૮ રૂ. ૮ આના ૬ પાઇ
× ૪ × ૪ × ૪

૧૧૨ ૩૨ ૧૨)૨૪(૨આના
+ ૨ + ૨ ૨૪
૧૧૪ રૂ. ૧૬)૩૪(૨ રૂા.
૩૨ ૦ પાઇ

૨ આના
૧૧૪ રૂ. ૨ આ. ૦ પાઇ
જવાબ.

દાખલો ૨૨ મો

પૌંડ શીલીંગ પેન્સ.
૧ ૩ ૬ ૩૬ના અવયવ
×૯ ×૯ ×૯ ૯×૪

૯ ૨૭ ૧૨)૫૪(૪ સિ.

```
+ ૧        + ૪          ૪૮
────       ────         ────
૧૦ પોંડ ૨૦)૩૧(૧પોંડ      ૬ પેન્સ.
           ૨૦
           ──
           ૧૧ સિલીંગ
 પોંડ      સિલીંગ પેન્સ
  ૧૦        ૧૧      ૬
 × ૪        × ૪     × ૪
─────     ─────    ─────
  ૪૦        ૪૪   ૧૨)૨૪(૨સિ
 + ૨       + ૨      ૨૪
 ──        ──       ──
૪૨પોંડ ૨૦)૪૬(૨પોંડ ૦પેન્સ
          ૪૦
          ──
          ૬ શલીંગ
 ૪૨ પોંડ ૬ સિલિંગ ૦ પેન્સ.
              જવાબ.
```

દાખલો ૫૫ મો.

```
 મેલ.          ફ           પોલ          યાર્ડ
  ૭            ૩            ૫             ૪
× ૧૧૭        × ૧૧૭        × ૧૧૭         × ૧૧૭
──────       ──────       ──────        ──────
૮૧૯          ૩૫૧           ૫૮૫    ૫॥)૪૬૮(૮૫
+ ૪૧         + ૧૬          + ૮૫          ૪૪
──────       ──────       ──────        ──────
```

૮૬૪ મૈલ ૮)૩૬૭(૪૫ મૈલ ૪૦]૬૭૦(૧૬ ૨૮
૭ ફુ. ૩૦ પોલ ૨૭॥
૦॥ યાર્ડ
× ૩
૧॥ ફુટ
૧॥ ફુટ
× ૧૨
૧ ફુટ—૬ ઈંચ

મૈલ.	ફુ.	પોલ.	યાર્ડ.	ફુ.	ઈંચ
૮૬૪	૭	૩૦	૦	૧	૬ જવાબ.

દાખલો ૬૨ મો

ફુ. ઈંચ.
૨ ૩
× ૩૧૨૩૫ × ૩૧૨૩૫
૬૨૪૭૦ ૧૨)૯૩૭૦૫(૭૮૦૮॥
+ ૭૮૦૮॥
૩ ઈંચ
૩]૭૦૨૭૮॥ફુટ(૨૩૪૨૬યાર્ડ
૦॥ ફુટ શેષ
× ૧૨
૬ ઇંચ

પાા) ૨૩૪૨૬ યાર્ડ (૪૨૫૮   ૪૦) ૪૨૫૮ પોલ(૧૦૬ ફરલાંગ

૧ાા યાર્ડ શેષ   ૧૮ પોલ

એટલે   ૮)૧૦૬ ફરલાંગ(૧૩ મૈ.

૧૦૪

૧ + ૦ાા યાર્ડ

× ૩   ૨ ફરલાંગ

૧ાા ફુટ

એટલે

ફુ. ૧+૦ાાફુટ

× ૧૨

૬ ઇંચ

મૈ.	ફ.	પોલ.	યાર્ડ	ફુ.	ઇંચ
૧૩	૨	૧૮	૧	૧	૬
					+ ૬
					+ ૩
મૈ.	ફ.	પો.	યાર્ડ	ફુ.	ઇંચ.
૧૩	૨	૧૮	૧	૨	૩ જવાબ.

દાખલો ૬૭ મો

ફ.	પોલ	યાર્ડ
૩	૨	૪
× ૧૨૦	× ૧૨૦	× ૧૨૦
૩૬૦	૨૪૦	પાા)૪૮૦(૮૭
૮	+ ૮૭	૧ાા યાર્ડ શેષ.

૮)૩૬૮(૪૬ મૈલ ૪૦]૩૨૭(૮ ફ઼ એટલે

૦ ફ઼ ૭ પોલ

૧ યાર્ડ×૦॥ યાર્ડ
× ૩
૧॥ ફુટ એટલે

મૈ. ફ઼. પો. યાર્ડ ફુટ ઈંચ.જ.
૪૬—૦—૭—૧—૧—૬

ફુટ ફુટ
૧+૦॥ફુ
× ૧૨
૬ ઈંચ

દાખલો ૬૮ મો

૩ હંડ્રવેટ
× ૪
૧૨
+૫
૧૭ ક્વાર્ટર
× ૨૮
૪૭૬
+ ૭
૪૮૩ પૌંડ

૫ ક્વાર્ટર સિ
૧
૪૮૩
૪૮૩
÷ ૮૦
૨૦]૫૬૩સિ[૨૮ પૌંડ
૩ સિ

૭ પૌંડ પેન્સ
૨
× ૪૮૩
૧૨]૫૬૬(૮૦ સિ
૬ પેન્સ.

પૌંડ સિ પેન્સ જવાબ
૨૮—૩—૬

દાખલો ૭૦ મો

૫ કલાક×૬૦=૩૦૦ મિનિટ

ફુ ઈંચ

૨—૮

× ૭૫ × ૭૫

૧૫૦ १२)६००(५० ફુટ

૫૦

०

૨૦૦ ફુટ

× ૩૦૦

૩) ૬૦૦૦૦ ફુટ(૨૦૦૦૦યાડ

० ફુટ

૧૧]૨૦૦૦૦યાર્ડ[૧૮૧૮×૨ ૩૬૩૬પોલ

૨ યાર્ડ

૪૦]૩૬૩૬[૯૦ ફ

૩૬ પોલ

૮)૯૦ ફ.[૧૧ મૈલ.

૨ ફ.

મૈ. ફ. પો યાડ

૧૧—૨—૩૬—૨જવાબ

દાખલો ૭૨ મો

૨૨૫ હાથ—૩આંગળ
× ૨૪

૫૪૦૦
+ ૩

૫૪૦૩
× ૫૪૦૩

---

૧૬)૨૯૧૯૨૪૦૯ ચો આંગળ(૧૮૨૪૫૨૫ ચો મુઠી

૯ ચો આંગળ

૧૨૨૫) ૧૮૨૪૫૨૫ ચો મુઠી (૧૪૮૯ કાઠી

૫૦૦ ચો મુઠી

૨૦)૧૪૮૯ કાઠી (૭૪ વસા

૯ કાઠી

૨૦)૭૪વસા(૩વીઘાં
૬૦

---

૧૪ વસા

વી. વસા. કાઠી. ચો. મુ. ચે. આં
૩—૧૪—૯—૫૦૦—૯

જવાબ

કાષ્ટક

૧૬ ચો આંગળ=૧ ચો મુઠી
૧૨૨૫ચો મુઠી=૧ કાઠી
૨૦ કાઠી=૧ વસા
૨૦ વશા=૧ વીઘો

સમજણ—ચોરસ માપ લંબાઈ અને પહોળાઈનો ગુણાકાર કરવાથી આવે છે

દાખલો ૭૨ મો

ફુ ફુ ઈં ફુ ઈં

૨૦ ૧૨—૩ ૧—૭ ૧૭૨૮] ૬૭૦૩૨૦ ઘન ઈંચ(૩૨૭ઘ ફુ

× ૧૨ ×૧૨ × ૧૨

૧૫૮૪ ઘન ઈંચ શેષ

૨૪૦ઈં. ૧૪૪ ૧૨

×૧૪૭ + ૩ + ૭

૩૫૨૮૦ ૧૪૭ ઈંચ ૧૯ ઈંચ

× ૧૯

૬૭૦૩૨૦ઘ ઈં

૩૨૭ ઘનફુટ—૧૫૮૪ ઘઇં
ચ જવાબ

સમજણ—લંબાઇ પહોળાઇ અને જાડાઈ અથવા ઉંડાઇનો ગુણાકાર કરવાથી ઘનમાપ આવે છે

દાખલો ૭૩ મો

૨૫ફુટ—૩ ઈંચ ૧૭ ફુટ—૬ઈંચ ૩૦૩

× ૧૨ × ૧૨ ×૨૧૦

૩૦૦ ૨૦૪ ૧૪૪)૬૩૬૩૦ચોઈં(૪૪૧ચોફુટ

+ ૩ + ૬

૧૨૬ ચો ઈંચ શેષ

૩૦૩ ઈંચ ૨૧૦ઈં.

૪૪૧ ચો.ફુટ—૧૨૬ ચો.ઇંચ
જવાબ

દાખલો ૭૪ મો

```
 ૧૩ ફુટ        ૬ ફુટ—૪ ઈંચ      ૧૮ ફુટ      ૧૫૬
× ૧૨          × ૧૨              × ૧૨        × ૭૬
--------      -------           --------    --------
૧૫૬ ઈંચ        ૭૨ ઈંચ            ૨૧૬ ઈંચ     ૧૧૮૫૬
               + ૪                          × ૨૧૬
            ----------                      --------
               ૭૬ ઈંચ         ૧૭૨૮)૨૫૬૦૮૯૬ઘ.ઈં(૧૪૮૨
                                  ------------ઘનફુટ
                                        ૦૦
```

જવાબ ૧૪૮૨ ઘનફુટ.

દાખલો ૭૫ મો

```
 ૪૦વાર   ૨વાર      ૨૦ગજ       ૧૮૦ ચો. ગજ
× ૧॥     × ૧॥      × ૨        - ૧૬૦ ચો. ગજ
------   ------    ------     -------------
 ૬૦ ગ લાં  ૩ ગજ. પ. ૪૦ ચો. ગજ    ૨૦ ચો. ગજ જવાબ
× ૩                × ૪
--------          --------
૧૮૦ ચો. ગજ         ૧૬૦ ચો. ગજ
```

મનોયત્ન ૨૨ મું.

ભાગાકાર.

દાખલો ૧ લો

૩. આ પાઇ

દાખલો ૫ મો.

૪) ૨૭—૧૧—૮ (૬ રૂ.
૨૪
———
૩
× ૧૬
———
૪૮
+ ૧૧
———
૪)૫૯(૧૪આના
૫૬
———
૩
× ૧૨
———
૩૬
+૮
———
૪)૪૪(૧૧
૪૪
———
૦૦

રૂ આ પા.
૬—૧૪=૧૧
જવાબ

પૌંડ શિ. પેન્સ
૫)૪૨—૧૩—૯(૮ પૌંડ
૪૦
———
૨
× ૨૦
———
૪૦
+ ૧૩
———
૫]૫૩(૧૦શિ
૫૦
———
૩
× ૧૨
———
૩૬
+૯
———
૫)૪૫(૯
૪૫ પે.
———
૦૦

પૌં શિ પેન્સ
૮—૧૦—૯
જવાબ.

દાખલો ૧૦ મો

ખાંડી મણ શેર
૧૬) ૯૪—૫—૮ (૫ખાંડી

દાખલો ૧૫ મો

ટન હંડ્રેવેટ કવા
૧૩)૫૬—૨—૩ [૪ ટન

૮૦

૧૪
× ૨૦

૨૮૦
+ ૫

---

૧૬)૨૮૫(૧૭
૧૬

૧૨૫
૧૧૨

૦૧૩
×૪૦

૫૨૦
+ ૮

૧૬]૫૨૮(૩૩શેર
૪૮

૪૮
૪૮

૦૦

૫ ખાંડી ૧૭મણ ૩૩ શેર

૫૨

૪
× ૨૦

૮૦
+૨

૧૩]૮૨[૬ રૂ
૭૮

૪
× ૪

---

૧૩)૧૬(૧ ક્વા
૧૩

૩
+૩

૬
×૨૮

૧૩]૧૬૮(૧૨પેં.
૧૫૬

---

૧૨ શેષ

૪ટન—૬રૂ.—૧ક્વા.—૧૨ $\frac{12}{13}$ પોંડ જ.

દાખલો ૧૭ મો

૩૬=૯×૪

રૂ આ

૯]૧૧૭—૧૨—૦(૧૩ રૂ
૧૧૭
———
૦૦
+ ૧૨
———
૯)૧૨(૧ આ
૯
———
૩
× ૧૨
———
૯]૩૬(૪પાઈ
૩૬
———
૦૦૦

રૂ આ પા

૪)૧૩—૧—૪(૩ રૂ
૧૨
———
૧
× ૧૬
———
૧૬
+૧
———
૪]૧૭(૪આના
૧૬
———
૧
× ૧૨
———
૧૨
+ ૪
———
૪)૧૬(૪
૧૬
———
૦૦

૩રૂ ૪ આ ૪ પાઇ જવાબ.

દાખલો૨૫ મો

પૌંડ સિ
૧૧)૯૦૧—૯
૮૮
—
૨૧
૧૧
—
૧૦
× ૨૦
—
૨૦૦
+ ૯
—
૧૧)૨૦૯(૧૯ સિ
૧૧
—
૯૯
૯૯
—
૦૦

પૌંડ સિ
૧૧)૮૧—૧૯(૭ પૌં.
૭૭
—
૪ પૌંડ
×૨૦
—
૮૦
+૧૯
—
૧૧)૯૯(૯સિ
૯૯
—
૦૦

૭ પૌંડ—૯સિલિગ જવાબ

દાખલો ૨૯ મો

ખાંડી મણ શેર
૨૪)૬૫૫—૫—૩૨(૨૭ખાંડી
૪૮
—
૧૭૫
૧૬૮

ખાંડી મણ શેર
૯)૨૭—૬—૩(૩ ખાંડી—૦—૩શેર
૨૭
—
૦૦
+ ૬

૭	૬
× ૨૦	× ૪૦
૧૪૦	૨૪૦
+ ૫	+ ૩
૨૪)૧૪૫(૬ મણ	૨૪૩
૧૪૪	૨૪૩
૧	૦ ૦
× ૪૦	ઉખાંડી—૦ મણ ૨૭ શેર જવાબ
૪૦	
+ ૩૨	
૨૮)૭૨(૩ શે	
૭૨	
૭૨	
૦૦	

દાખલો ૩૨મો ૧૧૨=૨૮×૪

૨૮)૩૭૫દિવસ—૭અવર—૫મિનિટ(૧૩ દિવસ

૨૮	દિ અવર મિનિટ
	૪)૧૩—૬—૪૦(૩દિ.
૯૫	૧૨
૮૪	

૧૧
×૨૪
———
૨૬૪
+૭
———
૨૮]૨૭૧[૯ અવર
૨૫૨
———
૧૯
× ૬૦
———
૧૧૪૦
+૫
———
૨૮]૧૧૪૫(૪૦ મિ.
૧૧૨૦
———
૨૫

૧
× ૨૪
———
૨૪
+ ૯
———
૪)૩૩[૮અવર
૩૨
———
૧
× ૬૦
———
૬૦
+ ૪૦
———
૪]૧૦૦(૨૫ મિ.
૧૦૦
———
૦૦૦
૩દિવ૦ ૮અવર ૨૫મિ. જવાબ

દાખલો ૪૮ મો

૭ડઝન×૧૨=૮૪
૮૪]૨૭—૨—૦[૦ રૂ.
× ૧૬
———
૪૩૨
+ ૨

દાખલો ૫૦ મો

૪ મણ×૪૦=૧૬૦શેર
રૂા. આ. પા.
૧૬૦)૧૨૧-૧૦-૮(૦ રૂા.
×૧૬
———
૧૯૩૬

———
૮૪)૪૩૪(૫આના
૪૨૦
———
૧૪
× ૧૨
———
૮૪)૧૬૮(૨પાઈ
૧૬૮
———
૦૦૦
રૂ. ૦ ૫આના ૨પાઈ
જવાબ

+ ૧૦
———
૧૬૦]૧૯૪૬(૧૨આ.
૧૬૦
———
૩૪૬
૩૨૦
———
૨૬
× ૧૨
———
૩૧૨
+ ૮
———
૧૬૦]૩૨૦(૨પાઈ
૩૨૦
———
૦૦૦
૦૩—૧૨આ—૨પાઈ.
જવાબ.

મનોરંજન ૨૩ મું

વિવિધ પરિમાણોના ભાગાકાર.

સમજણ—વિવિધ અંકને વિવિધ અંકે ભાગવાની રીત એવી

છે કે બંને રકમોને એકજ નામનું રૂપ આપી પછી સાદા ભાગાકાર માફક ભાગાકાર કરવો.

દાખલો ૧ લો.

રૂ. આ. પા.   રૂ. આ. પાઇ

૯૯૨—૧૧—૦ ÷ ૩૫—૭—૩

×૧૬   ×૧૬

૧૫૮૭૨   ૫૬૦

+૧૧   + ૭

૧૫૮૮૩   ૫૬૭

×૧૨   × ૧૨

૧૯૦૫૯૬ પાઇ   ૬૮૦૪

+ ૩

૬૮૦૭

૬૮૦૭)૧૯૦૫૯૬(૨૮

૧૩૬૧૪

૫૪૪૫૬

૫૪૪૫૬

૦ ૦ ૦ ૦

૨૮ જવાબ.

દાખલો ૧૪ મો

અ. દિ. અવર   દિ. અવર

૨૭—૨—૧૮ ÷ ૩ ૬

×૭   ×૨૪

૧૮૯   ૭૨

+૨   + ૬

૭૮)૪૬૦૨(૫૯

૩૯૦

૭૦૨

૧૯૧ દિ.	૭૮ અવર	૭૦૨
× ૨૪		———
———		૦ ૦
૪૫૮૪		
+ ૧૮		૫૯ જવાબ
———		
૪૬૦૨ અવર		

દાખલો ૨૧ મો

ફુ. ઈં.	મૈલ.	
૨—૩	૩	૨૭)૧૯૦૦૮૦(૭૦૪૦
×૧૨	×૫૨૮૦	૧૮૯
———	———	———
૨૪	૧૫૮૪૦	૧૦૮
+ ૩	× ૧૨	૧૦૮
———	———	———
૨૭	૧૯૦૦૮૦ ઈંચ	૦ ૦ ૦
		૭૦૪૦ જવાબ

દાખલો ૨૪ મો.

મણ શેર	એડીઆં મણ શેર.	
૭૨—૧૨	૧૩—૧૭—૩૨	
× ૪૦	× ૩૨	૨૮૯૨)૧૭૩૫૨(૬
———	———	૧૭૩૫૨
૨૮૮૦	૪૧૬	———
+ ૧૨	+ ૧૭	૦ ૦ ૦
———	———	
૨૮૯૨ શેર	૪૩૩ મણ	૬ જવાબ

× ૪૦
―――
૧૭૩૨૦
× ૩૨
―――
૧૭૩૫૨

દાખલો ૨૫ મો

ગ. વા. રતિ   તો. વા. રતિ

૫—૩—૧   ૪૯—૧૫—૧

×૧૬	+ ૩૨	૨૫૦)૪૭૫૦(૧૯
――	――	૨૫૦
૮૦	૧૫૬૮	――
+ ૩	+ ૧૫	૨૨૫૦
――	――	૨૨૫૦
× ૩	૧૫૮૩	――
――	× ૩	૦ ૦
૨૪૯	――	
+૧	૪૭૪૯	૧૯ જવાબ
――	+ ૧	
૨૫૦ રતિ.	――	
	૪૭૫૦ રતિ.	

મનોત્ય ૨૪ મું.

દાખલો ૧ લો.   દાખલો ૨ જો.

૩૬૫)૧૦૦૦[૨૭ ફે.   ૨૪)૫૫—૦—૦(૨ ૩૧.

૭૩૦	૪૮
———	———
૨૭૦૦	૭
૨૫૫૫	× ૧૬
———	———
૧૪૫	૨૪)૧૧૨(૪ આ.
×૧૬	૯૬
———	———
૩૬૫)૨૩૨૦(૬ આના	૧૬
૨૧૯૦	×૧૨
———	———
૧૩૦	૨૪)૧૯૨[૮પાઈ
× ૧૨	૧૯૨
———	———
૩૬૫]૧૫૬૦(૪પાઈ	૦૦
૧૪૬૦	
———	રૂ. આ પા
૧૦૦શેષ	૨–૪–૮ જવાબ

રૂ. આ પાઈ

૨૭–૬–૪$\frac{૧૩૦}{૩૬૫}$ જવાબ

દાખલો ૩ જો

પૌ. સિ. પેન્સ.

૫—૨૭—૬

+૭—૧૫—૧૧

———

૧૩—૧૩—૫

પૌંડ સિ. પેન્સ

૨૦—૦—૦

દાખલો ૪ થો.

રૂ. ૧૨૦૪–૯–૪

×૧૬ રૂ. ૧૭૨–૧–૪

——— × ૧૬

૧૯૨૬૪ ———

+ ૯ ૨:૫૨ આ.

——— + ૧

૭—૧૩—૧૩—૫

ફ્રો. ઇસિ. ઉજેન્સ
જવાબ

૧૯૨૭૩આ.—
× ૧૨

૨૩૧૨૭૬
+ ૪

૨૩૧૨૮૦પાઇ

૨૭૫૩
×૧૨

૩૩૦૩૬ પાઇ
+૪

૩૩૦૪૦પાઇ

૩૩૦૪૦]૨૩૧૨૮૦(૭ જવાબ

૦ ૦ ૦ ૦

દાખલો ૫ મો.

રૂ.	આ.	પાઇ
૧૦૩૩	૧૫	૪
૯૮૭	૧૫	૩
૮૫૪	૧૧	૧૧
૯૩૭૬	૧૨	૫
૭૮૬	૧૨	૬
૧૨૪૦	૦	૧૦
૧૪૨૮૦	૪	૩ ઉપજ

રૂ.	આ.	પાઇ
૫૬૨	૮	૯
૭૯૯	૭	૫
૯૪૭	૬	૧૧
૧૦૩૩	૧૨	૩
૬૯૩	૦	૬
૮૫૨	૧૧	૧
૪૮૪૮	૧૪	૧૧ ખરચ

૧૪૨૮૦—૪—૩ ઉપજ
૭—૪૮૮૮—૧૪—૧૧ ખરચ

૯૩૯૧—૫—૪
× ૬

૫૬૩૪૮—૦—૦ જવાબ.

દાખલો ૬ ઠો

રૂ ૬-૪-૦
× ૪૦
——————
૨૫૦-૦-૦
\+ ૪૬૫-૦-૦
——————
૭૧૫-૦-૦
જવાબ

૭-૧૨-૦
× ૬૦
——————
૪૬૫-૦-૦

૧૦૦)૭૧૫-૦-૦(૭રૂ
૭૦૦
——————
૧૫
× ૧૬
——————
૧૦૦]૨૪૦(૨આના
૨૦૦
——————
૪૦
× ૧૨
——————
૧૦૦]૪૮૦[૪પા
૪૮૦
——————
૮૦ શેષ

૭રૂ—૨આ—૪ $\frac{૮૦}{૧૦૦}$ પાઈ જવાબ

દાખલો ૭ મો

૬૦૦૦૦૦)૧૪૪૦૦૦૦૦૦(૨૪૦
૧૨૦૦૦૦૦
——————
૨૪૦૦૦૦૦
૨૪૦૦૦૦૦
——————
૦૦૦

દાખલો ૮ મો.

૨૩૭—૫—૪ દરમાસે ખરચ
× ૧૨
——————
૨૮૪૮—૦—૦ વરસ દહાડાનો ખ
\+ ૩૦૦૦—૦—૦
——————
૫૮૪૮—૦—૦ પેદાશ જવાબ.

૩૬૫)૨૪૦—૦—૦[૦રૂ।
× ૧૬

૩૬૫]૩૮૪૦(૧૦ આ
૩૬૫

૧૯૦
× ૧૨

૩૬૫]૨૨૮૦[૬ પાઇ
૨૧૯૦

૯૦ શેષ
૦રૂ।—૧૦આ—૬ ૯૦/૩૬૫ જવાબ.

દાખલો ૯ મો.

૧૦૦—૦—૦ પગાર
− ૮૭=૩—૫ ખરચ

૧૨—૧૨—૭
× ૧૨

૧૫૩—૭—૦પાઇ જવાબ

દાખલો ૧૦ મો

રૂ આ પાઇ
૪૬૨—૯—૫
× ૮૭

૪૦૨૪૫—૩—૩
+ ૧૩૫—૧૫—૨

૪૦૩૮૧—૨—૪જવાબ.

દાખલો ૧૧ મો

રૂ આ પાઈ   ૦—૩—૬
૬—૮—૦   × ૧૨૮

× ૪

૨૮—૦—૦ હાંસલ

૨૬—૦—૦ ભાડા ખરચ

૪એડીયાં×૩૨=૧૨૮ મણ

રૂ ૨૧૭૦—૦—૦ કીમત

÷ ૨૬—૦—૦ ભાડા ખરચ

+ ૨૮—૦—૦ હાંસલ

૧૨૮) ૨૨૨૪—૦—૦(૧૭ રૂ

૧૨૮

૯૪૪

૮૯૬

૪૮

× ૧૬

૧૨૮]૭૬૮[૬ આના

૭૬૮

૦૦

૧૭રૂ.—૬આ જવાબ

દાખલો-૯૨ મો

૦—૮—૦ ખરાજાત દર રીમે

× ૨૭

૧૩—૮—૦ ખરાજાત

```
૨૭ રીમ            ૪૫૯—૦—૦
× ૨૦            + ૧૩—૮—૦
————            ————————
૫૪૦ ઘા   ૧૨૯૬૦)૪૭૨—૮—૦[૦ રૂ.
× ૨૪              × ૧૬
————            ————————
૧૨૯૬૦ તાવ       ૭૫૫૨
                  + ૮
            ————————
      ૧૨૯૬૦]૭૫૬૦[૦ આના
              × ૧૨
            ————————
    ૧૨૯૬૦)૯૦૭૨૦[૭પાઇ
            ૯૦૭૨૦
            ————
              ૦૦૦
  રૂ ૦—૦—૭પાઇ જવાબ
```

દાખલો ૧૩ મો

```
  રૂ ૧—૧—૬ વેચી દર મણ
— ૦—૧૨—૦લીધેલી દર મણ
  ——————
  ૦—૫—૬
  × ૫૧
  ——————
  રૂ ૧૭—૮—૬ જવાબ
```

દાખલો ૧૪ મો

```
   વરસ—માસ
   ૨૯—૩
 — ૨૭—૦
 ————————
વરસ ૨—૩માસ પહેલો
        મોટો જવાબ.
  વ—મા      વ—મા
  ૨૯—૩      ૨—૩
```

```
 × ૧૨    × ૧૨
──────  ──────
  ૩૪૮     ૨૪
  + ૩    + ૩  ૨૭)૩૫૧(૧૩
──────  ──────     ૨૭
૩૫૧ માસ ૨૭       ────
                   ૮૧
                   ૮૧
                  ────
                   ૦૦
```

૧૩ ગણી વાળ.

દાખલો ૧૫ મો

મણ—શેર—પાશેર વજન

```
  ૪—૮—૩
 ૫૦—૧૧—૧
──────────
૩—૩૮—૨દરેક કુલામાં ઘી
     × ૨૬
──────────
૯૩મણ—૧૯શેર—૦ જ-
          વાબ
```

દાખલો ૧૬ મો

```
મણ   શેર
૧૫]૬૫  ૧૦[૪મણ
   ૬૦
```

દાખલો ૧૭ મો

વરસ=૫૨ અઠવાડીઆં

૬૫૪ કમાય

૫૪૦૦ બચાવ

૫	૫૨]૪૯૪(૯ રૂા.
× ૪૦	૪૬૮
૨૦૦	૨૬
+ ૧૦	× ૧૬
૧૫]૨૧૦[૧૪શેર	૫૨]૪૧૬(૮આ.
૨૧૦	૪૧૬
૦૦૦	૦૦
૪મણુ—૧૪શેર દર પેટીનું વજન	રૂ આ
૭૩—૨૫ અફીણ	૯—૮
	જવાબ
૦—૨૯શેર ખાલીપેટીનુ વજન	
જવાબ	

દાખલો ૧૮ મો.

રવીવાર વગર સવારના દશથી સાંજના ચાર કલાક સુધી એટલે દરરોજ ૬ કલાક સુધી ટંકસાળ ચાલે છે ને રવીવાર વગર એટલે અઠવાડીયામાં ૬ દિવસ કામ ચાલે છે

અધા	પાવલી	બેઆની
૨]૨૫૦૦[૧૨૫૦ રૂા	૪]૨૫૦૦[૬૨૫ રૂ	૮)૨૫૦૦(૩૧૨ રૂા.
૦૦૦	૦૦૦	૪ બેઆની શેષ
પૈસા	પાઈ પાઇ	× ૨

૬૪]૨૫૦૦(૩૯ રૂા

૪પૈસા

૪)૪(૧ આનો

૦૦૦

૧૫૨]૨૫૦૦[૧૩ર.

૧૫૨ ૮આના

૫૮૦

૫૭૬

૪પાઈ

૨૫૦૦—૦—૦	રૂપિયાના સંચામાં	૪૭૩૯—૯—૪દરકલાકેનાણુંપડે છે
૧૨૫૦—૦—૦	અર્ધાના સંચામાં	×૬
૬૨૫—૦—૦	પાવલીના સંચામાં	
૩૧૨—૮—૦	બેઆનીના સંચામાં	૨૮૪૩૭—૮—૦દરરોજનાણુંપડેછે
૩૯—૧—૦	પૈસાના સંચામાં	× ૬
૧૩—૦—૪	પાઇઓના સંચામાં	
		૧૭૦૬૨૫—૦—૦દરઅઠવાડીએ નાણું પડે છે જવાબ
૪૭૩૯—૯—૪		

દાખલો ૧૯ મો

મે માસના દિવસ ૩૧ છે

૨ અર્ધા આના=૧આનો

૨]૨૮૫૬૮(૧૪૨૮૪ આના

૦૦

૧૪૨૮૪

૧૨૩૪૫

૧૬)૨૬૬૨૯આનારોજ ઉપજ

૧૬ [૧૬૬૪રૂા

દાખલો ૨૦ મો

૧૦૦ગજ

\+ ૫૨૮૦

૧૦]૫૨૮૦૦૦[૫૨૮૦૦આગલા પૈડા ના આંટા

૦૦૦

૧૬)૫૨૮૦૦૦[૩૩૦૦૦પાછલા પૈડાના આંટા

૦૦

૫૨૮૦

૫ ૩૩૦૦૦

૧૯૮૦૦ જવાબ

૧૦૬
૯૬

૧૦૨
૯૬

૬૫
૬૪

૫આ.
૧૬૬૪૩—૫આનાએકદિવસમાં
×૩૧

૫૧૫૯૩—૧૧—૦પાઈ જવાબ

દાખલો ૨૧ મો

દર ચોથે વરસે ૩૬૬ દિવસનું વરસ આવે છે તે હિસાબે ૧૮૫૨ ૧૮૫૬, ને ૧૮૬૦ એ સાલોમાં ૩૬૬ દિવસનું વરસ થશે માટે ૧૮૫૨ થી દસ વરસના દિવસ ૩૬૫ લેખે ગણી ત્રણ દિવસ વધારી લેવાથી દિવસ બરાબર આવશે

૧૦ વરસ
×૩૬૫

૩૬૫૦
+૩

૩૬૫૩ દિવસ
+૨૪

૮૭૬૭૨ કલા.
×૬૦

૬૦૦૦ રૂ
×૯

૫૪૦૦૦ રૈનાણું
+ ૬

३६५३ दिवस ५२६०७२०मिनिट ३६१८००० जवाब
जवाब

દાખલો ૨૩ મો.

૧૮૬૪ ની સાલમાં ૩૬૬દિવસનું વરસ છે.

૨ ૨૦—૧—૦
× ૩૬૬

૭૩૪૨—૧૪—૦
× ૫૦૦—૦—૦

૭૮૪૨—૧૪—૦ જવાબ

દાખલો ૨૪ મો.

હાથી	ઘોડો	બળદ
મણ શેર	શેર	શેર
૧—૭	૯	૫
	× ૫	× ૧૮
	૪૦)૪૫[૧મણ	૪૦)૯૦(૨મ.
		૮૦
	૫શેર	૧૦ શેર

ભેંસ
૩ શેર
× ૭

૨૧ શેર

મણ શેર
૧—૭ હાથીને
૧—૫ ઘોડા ૫ ને
૨—૧૦ બળદ ૧૮ ને
૦—૨૧ ભેંસને.

૫—૩૩ આમ જાનવરોને
× ૨૪ રોજ

૧૨૧ મણ ૩૨ શેર જવાબ

દાખલો ૨૫ મો.

આ દાખલામાં એમ કહેલું

દાખલો ૨૬ મો.

આ દાખલામાં એક કહેલું છે કે

૨૪૫ ચો. હાથ જમીન છે અને બીજી જેની એક બાજુ ૨૪૫ હાથ છે. તેવો ચોરસ કકડો છે. જેની લંબાઇ અને પહોળાઈ સરખી હોય તેને ચોરસ કહે છે.

૨૪૫
× ૨૪૫
———
૬૦૦૨૫

૬૦૦૨૫
− ૨૪૫
———
૫૯૭૮૦ ચો.હાથનો ફેર જવાબ.

૬ ઘન વેંતનો એક કકડો છે. ને બીજો જેની લંબાઈ પહોળાઈ અને જાડાઇ ૬ છવેંત છે એવો ઘન પદાર્થ છે.
જે પદાર્થની લંબાઇ, પહોળાઇઅને જાડાઇ સરખી હોય તેને ઘન કહે છે.

૬
× ૬
———
૩૬
× ૬
———
૨૧૬ઘનવેંત

૬]૨૧૬(૩૬
———
૦૦

૩૬ ગણીજવાબ

દાખલો ૨૭ મો

૨૦ લાંબો
× ૨૦ પહો.
———
૪૦૦
× ૨૦ઉંડો
———
૮૦૦૦

૫ લાંબો
× ૫ પહો.
———
૨૫
× ૫ઉંડો
———
૧૨૫

૧૨૫)૮૦૦૦(૬૪ કોઠાર
———
૦૦૦ જવાબ

દાખલો ૨૮ મો.

૫૭૬ચો, તસુ=૧ ચો ગજ

ગજ તસું
૧૪–૧૨
× ૨૪
———
૩૩૬
+ ૧૨
———
૩૪૮ ગજ
×૨૮૨
———

ગજ તસુ
૧૧–૧૮
× ૨૪
———
૨૬૪
+૧૮
———
૨૮૨તસુ

૫૭૬)૯૮૧૩૬ ચો.તસુ[૧૭૦ ચો. ગજ
૫૭૬
———
૪૦૫૩
૪૦૩૨
———
૨૧ ચો તસુ
૧૭૦ ચો. ગજ—૨૧ ચો. તસુ જવાબ

દાખલો ૨૯ મો.

૨ સિ—૩પે.
× ૭
———
૧૫—૯દરરોજ સાત
×૨૮ મજુરને
———
૨૦]૪૪૧શિ—૦[૨૨પૌં.
૪૦
———
૪૧
૪૦
———
૧સિ.
૨૨પૌંડ—૧શિલિંગ જવાબ.

દાખલો ૩૦ મો.

૫૪૬૮૫
+૩૯૯૫૧૭
+ ૨૫૯૧
———
૯૭૨૩૩કુલ ઉત્પન્ન
૯૫૬૩૫ ખરચ
———
૧૦૦)૯૧૫૯૮નફો(૯૧૫ રૂ.
———
૯૮
×૧૬
———
૧૦૦)૧૫૬૮[૧૫ આ
———
૬૮
×૧૨
———
૧૦૦)૮૧૬(૮પા

૧૬શેષ
૯૧૫રૂપિયા ૧૫આના૮$\frac{૧૬}{૨૦૦}$પા
જવાબ.

દાખલો ૩૧ મો

```
 ૩ ૨૩૧— ૯—૧૦
+૩૧૫૫—૧૧—૧૧
 ──────────────
  ૩૮૭—૫—૯સરવાળો
 ૩ ૨૩૧—૯—૧૦
 ૭ ૧૫૫—૧૧-૧૧
 ──────────────
   ૭૫—૧૩-૧૧
૩૩૮૭-૫-૯  ૭૫-૧૩-૧૧
  × ૧૬      × ૧૬
 ──────    ──────
 ૬૧૯૨      ૧૨૦૦
   + ૫      + ૧૩
 ──────    ──────
 ૬૧૯૭આ     ૧૨૧૩આ
 × ૧૨      × ૧૨
 ──────    ──────
 ૭૪૩૬૪પા   ૧૪૫૫૬
   + ૯      + ૧૧
 ──────    ──────
 ૭૪૩૭૩     ૧૪૫૬૭
૧૪૫૬૭)૭૪૩૭૩(૫
```

દાખલો ૩૨ મો

```
  ૧૮૭૩
૭ ૧૮૩૧
 ──────
```

૪૨વરસ સને ૧૮૭૩ની ૨૭ મી સપ્ટેમ્બર સુધી.

```
મા.  દિ.
૦—૩સપ્ટેમ્બર તા ૨૭ સ. ૧૮૭૩
૧—અક્ટોમ્બર              થી
૧—નવેમ્બર
૧—ડીસેમ્બર
૧—જાન્યુઆરી ૧૮૭૪
૧—ફેબ્રુઆરી
૧—માર્ચ
૧—એપ્રિલ
૧—મે
૧—જુન
૦—૧૪જુલાઈ તા ૧૪મી સુધી
──────
૯—૧૭દિવસ
 ૪૨વરસ—૯માસ—૧૭દિવસ
                 જવાબ
```

૭૨૮૩૫

―――――

૧૫૩૮

$૫\frac{૧૫૩૮}{૨૪૫૬૭}$ જવાબ

દાખલો ૩૩ મો

૨૭૧ ચો. ફુટ—૧૩૦ ચો. ઇંચ   ૧૯ ફુ—૭ ઇંચ.

× ૧૪૪   × ૧૨

―――――

૩૯૦૨૪   ૨૨૮

+ ૧૩૦   + ૭

―――――

૨૩૫)૩૯૧૫૪ચો. ઇંચ(૧૬૬ઇંચ   ૨૩૫ઇંચ

૨૩૫          $૧૬૬\frac{૧૪૪}{૨૩૫}$

―――――   ૧૨)૧૫૬[૧૩ફુટ

૧૫૬૫   ―――――

૧૪૧૦ $૧૦\frac{૧૪૪}{૨૩૫}$ઇંચ.

―――――   ૧૩ફુટ $૧૦\frac{૧૪૪}{૨૩૫}$

૧૫૫૪   જવાબ.

૧૪૧૦

―――――

૧૪૪

દાખલો ૩૪ મો   ૧ ઘનફુટ=૧૭૨૮ ઘનઇંચ

૧૭૨૮]૬૦શેર   ૨૫ રૂ. ભાર(૦ શેર

×૪૦

―――――

૨૪૦૦

```
     + ૨૫                         ૧ ૬૯૭/૧૭૨૮
   ______                             જવાબ
૧૭૨૮)૨૪૨૫(૧રૂા. ભાર.
     ૧૭૨૮
   ______
      ૬૯૭
```

દાખલો ૩૫ મો.

```
          ૨૭૦ યાર્ડ લાંબી.
        × ૩યાર્ડ પહોળી
        ______
          ૮૧૦
     ૮૧૦)૯૭૨૦ ઘન યાર્ડ(૧૨ યાર્ડ
        ______                 ૧૨ યાર્ડ જવાબ.
          ૦૦૦
```

સમાપ્ત.

ગુજરાતી લઘુ વ્યાકરણ.

---

૧ સ. અક્ષર એટલે શું ?

જ. આપણા ગળામાંથી જે ટૂંકામાં ટૂંકો ઉચ્ચાર નીકળે છે, તેને તથા તે લખવાની નિશાનીઓને અક્ષર કહે છે. જેમકે અ, આ, ક, ખા, ચિ, વગેરે અક્ષરો છે.

૨ સ. શબ્દ એટલે શું ?

જ. એક અક્ષર હોય અથવા તેથી વધારે અક્ષર મળ્યા હોય, અને તેમાંથી કાંઇપણ અર્થ સમજી શકાતો હોય તો તેને શબ્દ કહે છે.

૩ સ. એક અક્ષરના શબ્દ આપો.

જ. મા, બા, ભા, ઘી, જૂ, વગેરે.

૩ સ. એકથી વધારે અક્ષરો મળી થએલા શબ્દ આપો ?

જ. ભાઇ, બેન, બળદ, સાકર, પરમેશ્વર, સંજયા, અમદાવાદ, વગેરે.

શબ્દના વર્ગ.

૪ સ. શબ્દના મુખ્ય વર્ગ કેટલા છે અને તે કયા કયા ?

જ. શબ્દના પાંચ વર્ગ છે. નામ, વિશેષણ, સર્વનામ, ક્રિયાપદ, અવ્યય.

નામ.

૧ સ. નામ કોને કહે છે ?

ઉ. જે શબ્દ વડે પ્રાણી પદાર્થ વગેરે સમજાય છે તેને નામ કહે છે.

૧ સ. કેટલાંક પ્રાણીનાં નામ આપો ?

ઉ. ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘોડો, બકરો, ગધેડો, સાપ, વીંછી, માણુસસ વગેરે. જેને જીવ છે અને અહીંથી તહીં ફરી શકે છે, તે બધા પ્રાણી છે અને તેમનાં નામને નામ કહેવાય છે.

૨ સ. પદાર્થના કેટલાંક નામ આપો,

ઉ. ખુરશી, ટેબલ, પાટીઉં, ઘોડી, ખડીઓ, કલમ, ચોપડી ઝાડ વગેરે. જેની જીવ પદાર્થો આપણે આંખે દેખી શકીએ છીએ અને તેમને ઓળખવા સારૂ જે નામ પાડેલાં છે તે નામ કહેવાય છે.

૩ સ. જેને આપણે દેખતા નથી, પણ સમજી શકીએ છીએ એવા નામના કેટલાક દાખલા આપો ?

ઉ. મન, બળ, પરમેશ્વર વા, ગંધ વગેરે.

૪ સ. સ્વાદ ઉપરથી થએલાં કેટલાંક નામ આપો ?

ઉ. ખટાશ, તીખાશ, તુરાશ, કડવાશ, મીઠાશ, ગળપણ વગેરે.

૫ સ. ગુણ ઉપરથી થએલાં નામના કેટલાક દાખલા આપો ?

ઉ. નરમાશ, કઠણાશ, ડહાપણ, પીળાશ, મોટાઈ, ભલાઈ, ભુડાઈ. ઈત્યાદિ.

વિશેષણ.

૧ સ. વિશેષણ કોને કહે છે ?

ઉ. જે શબ્દો નામનો ગુણ કે સંખ્યા બતાવે છે તેને વિશેષણ કહે છે.

૨ સ. ગુણ બતાવનાર વિશેષણ કેટલાક દાખલા આપો ?

ઉ. ખાટું, ખારૂં, તીખું, તુરૂ, ગળ્યું, મોળું, મીઠું, ધોળું, કા-

ળું, પીળું, લીલું, નરમ, કઠણ, હલકું, ભારે, વધારે, ઘણું, ઓછું, મોટું, નાનું, થોડું.

૩ સ. સખ્યા બતાવનાર વિશેષણના કેટલાક દાખલા આપો ?

ઉ. પાંચ, પચીસ,, પંદર, પાંચસો, પંદરસો, એવડું, ત્રેવડું, વગેરે,

૪ સ. સર્વનામ કોને કહે છે ?

ઉ. નામને ઠેકાણે જે શબ્દ આવે છે, તેને સર્વનામ કહે છે.

સર્વનામ

૧. સ. સર્વનામ કયાંકયાં છે.

ઉ. હું, તું આપણ, આપ, પોતે, આ, એ પેલો, ઓલ્યો, કોણ, કયો, શું, જે, કોઈ, કાંઈ, કંઇ, કાંઈક, કંઇક, હરકોઇ, હરકાંઇ, હરકઇ, સર્વ, સૌ, અમુક, દરેક, એકએક, એક બીજાને, કશું, સઘળું, બધું, બીજું, એકલું, ફલાણું, થોડુંક, ઘણુંક, કેટલુંક કેટલુંએક,

૨ સ. ઉપર બતાવેલાં સર્વનામોથી કયાંકયાં અને કયારે વિશેષણ થાય છે. ?

ઉ. હું, તું, આપણ, આપ, પોતે અને કોણ સિવાયનાં બાકીનાં સર્વનામો જ્યારે પાસેના નામનો ગુણ બતાવે છે ત્યારે વિશેષણ થાય છે.

ક્રિયાપદ

૧ સ. ક્રિયાપદમાં કયા કયા શબ્દો આવે છે.

ઉ. જે શબ્દો ક્રિયા અથવા સ્થિતિ બતાવે છે તેને ક્રિયાપદ કહે છે.

૨ સ. ક્રિયા બતાવે છે એટલેશું ? અને ક્રિયા બતાવનાર શબ્દોના દાખલા આપો ?

ઉ. જે શબ્દથી ક્રિયા એટલે કંઈકામ કરવાનું બતાવાય છે તે જે મકે કરવું, ચાલવું, થવું, ભોગવવું, વગેરે ક્રિયા બતાવનાર શબ્દો ક્રિયાપદ કહેવાય છે.

ક્રિયાપદ ક્રિયા અને પદ એ બે શબ્દો મળીને થએલો છે. ક્રિયા એટલે કાંઈ કામ કરવાપણું અને પદ એટલે શબ્દ એટલે ક્રિયા અથવા કાંઈ કામ કરવાનું બતાવનાર શબ્દ.

૩ સ. સ્થિતિ બતાવનાર ક્રિયાપદ એટલેશું ? અને સ્થિતિ બતાવનાર ક્રિયાપદના દાખલા આપો ?

સ્થિતિ એટલે હાલત બતાવનાર શબ્દ. એમાં કોઈ ક્રિયા કરવાની હોયછે, ગમેછે, બનેછે, (થવાના અર્થમાં નહિ)ઉભો ઈત્યાદિ.

અવ્યય.

૧ સ. અવ્યય કોને કહેછે. ?

ઉ. જે શબ્દના રૂપમાં ફેરફાર નથતાં પોતાના રૂપે હમેશાં રહે છે તેને અવ્યય કહે છે.

૨ સ. શબ્દના રૂપમાં ફેરફાર નથાય એટલેશું ?

ઉ. તેને જાતિ, વિભક્તિ, કે વચન કાંઈ લાગતું નથી. જેમકે ઝટ, ઝટપટ નિત્ય, પરમ, પરાર, પહોર, વળતી, હમણાં, ઓણુ, પણ, પરતુ, અને, કે, સુદ્ધાં, ઠીક, હા ના ઈત્યાદિ.

જાતિ

૧ સ. જાતિ કોને કહે છે. ?

ઉ. પ્રાણીઓમાં નર (પુરૂષ) ને નારી (સ્ત્રી) નો ભેદ હોય છે, પણ પદાર્થોમાં એ ભેદ નથી તોપણ તે નરકે નારી જાતિની પેઠે બોલા-

ય છે, અને કોઇ તો નરકે નારી એ બેમાંથી એકેમાં નથી બોલાતાં આ ભેદને જાતિ કહે છે.

૨ સ. જાતિ કેટલીક છે, અને કઇકઇ?

ઉ. જાતિ ત્રણ છે. (૧) નર (૨) નારી (૩) નાન્યતર.

૩ સ. નર, નારી અને નાન્યતર જાતિ એટલેશું?

ઉ. ૧ નર—જે નામ નરની પેઠે બોલાય છે, તેને નરજાતિનુ નામ કહે છે. જેમકે બાઇડો, બળદ, બકરો, ખાટલો ઇત્યાદિ.

નારી જે નામ નારીની પેઠે બોલાયછે, તેને નારી જાતિનું નામ કહે છે. જેમકે બાઇડી, ગાય, ટોપી ચોપડી, ઇત્યાદિ.

નાન્યતર જે નામ નરકે નારી ની પેઠે બોલાતુ નથી, તે નાન્યતર જાતિનું કહેવાય છે જેમકે ભુસકું, ઘર, લોકું, દફ્તર ઇત્યાદિ.

૪ સ. જાતિ ઓળખવાની રીત કઇ છે?

ઉ. જેને છેડે કેવો લાગે તે નરજાતિ, કેવી લાગે તે નારી જાતિ અને કેવું લાગે તે નાન્યતરજાતિ.

૫ સ. દરેક જાતિના નામોને છેડે ઘણું કરીને કયાકયા અક્ષરો હોય છે? અને તેના અપવાદના થોડા થોડા દાખલા આપો.

ઉ. ૧ નરજાતિ ને છેડે ઘણું કરીને ઓ હોય છે. જેમકે છોકરો, પાડો, પાટડો, ઇત્યાદિ અપવાદ

અ કારાંત નરજાતિ—કારતક, માગસર, લોટ, અડદ, બુધ, શુક્ર મહાસાગર, ડુંગર ઇ.

આ કારાંત નરજાતિનાં—કાકા, મામા, દાદા, રાજા, દેવતા, ચોખા, ભોળા, ઇત્યાદિ.

ઇ કારાંત નરજાતિ—કવિ, મોચી, ઘાંચી, કણબી, ઇત્યાદિ.

उ कारांत नरजाति—લાડુ, ઘઉ, વાયુ.

નારીજાતિના નામને છેડે ઘણુંકરી ઇ હોય છે. જેમકે બાઇડી છોડી, ચોપડી, ઇત્યાદિ.

આ કારાંત „ દયા, પીપીર, અબરખ, શાલ વગેરે

उ કારાંત „ વસ્તુ, સાસુ, વહુ, જુ, ખૂ, લૂ, વગેરે

ए. કારાંત „ હરેડે, ગે, વલે,

નાન્યાતક જાતિના નામને છેડે ઘણુંકરી ઉ હોયછે જેમકે ગાડું, મરચું, મરીયું. તુંબડું વગેરે.

અપવાદ અકારાંત નાન્યતરજાતિ—અમદાવાદ, બોરસદ, કરમસદ.

इ કારાંત— „ પાણી, ઘી, બી, મોતી પક્ષી,

વચન

૧ સ. વચન કોને કહે છે.

ઉ. વસ્તુ એક છે કે વધારે છે તે જેથી જણાય તેને વચન કહે છે.

૨ સ. વચન કેટલા છે, અને તે કયાંકયાં?

ઉ. વચન બે છે (૧) એકવચન (૨) બહુવચન

(૧) એકપણું બતાવે છે તે એકવચન,

(૨) એકથી વધારે પણું બતાવે છે તેને બહુવચન કહે છે.

૩ સ. એક વચનને બહુવચનના પ્રત્યય કયાકયા?

ઉ. એક વચનનો પ્રત્યય નથી. નામનું જે મુળરૂપ તેજ એક વચન બતાવે છે.

(૨) બહુ વચનનો સામાન્ય પ્રત્યયઓ છે જેમકે છોકરા છોકરાઓ, છોડી,—છોડીઓ.

૪ સ. ઓકારાંત નરજાતિ અને ઉકારાંત નાન્યતરજાતિનું બહુવચન કેટલી રીતે થાય છે. ?

ઉ. બે રીતે થાય છે. [૧] ઓકારાંત નરજાતિનું બહુવચન ઓ નો આ કરવાથી થાય છે. અને બીજી રીતે આ કર્યા પછી આ લગાડ્યાથી થાય છે, જેમકે છોકરો એનું બહુ વચન છોકરા, છોકરાઓ.

ઉકારાંત નાન્યતર જાતિનુ બહુવચન उ નો आं કરવાથી થાય છે, અને બીજી રીતે आं કર્યા પછી आ લગાડવાથી થાય છે જેમકે ઈંડુ એનું બહુવચન ઈંડાં, ઈંડાંઓ.

૪ સ. જે નામને છેડે अ, ओ, इ, उ, હોય છે તેમનું બહુવચન કેટલી રીતે થાય છે ?

ઉ. બે રીત (૧) એકતો નામનું મુળ રૂપ રહે છે અને (૨) બીજીરીતે ઓ લગાડ્યાથી થાયછે જેમક ગામ એનું બહુવચન ગામ કે ગામો થાય છે. કાકા એનું બહુવચન કાકા, કાકાઓ ચોપડી એનું ચોપડી, ચોપડીઓ. લાડુ એનું લાડુ, લાડુઓ ઇત્યાદિ.

૬ સ. જે નામ એક વચનમાં રહે છે તેના દાખલા આપો ?

ઉ. પાણી, સોનું, ડાંગેર, બાજરી, ઇત્યાદિ.

૭ સ. જે નામ બહુ વચનમાં રહે છે. તેના દાખલા આપો ?

ઉ. અડદ, ઘઉં, મગ, મઠ, મરી ઇત્યાદિ.

વિભક્તિ.

૧ સ. વિભક્તિ એટલે શું ?

ઉ. એક શબ્દનો બીજા શબ્દ સાથે ક્રિયા વગેરેનો સંબંધ દેખાડનાર પ્રત્યય સાથેનાં શબ્દનાં રૂપ.

૨ સ. વિભક્તિઓ કેટલી છે? અને કઈ કઈ ને તેના પ્રત્યય સાથે કહો?

ઉ. વિભક્તિઓ સાત છે. પહેલી, બીજી, ત્રીજી, ચોથી, પાંચમી છઠ્ઠી, સાતમી, એ વગર સંબોધન કરીને આઠમી વિભક્તિ છે, વિભક્તિના પ્રત્યયો નીચે પ્રમાણે છે.

પહેલી એક વચનમાં પ્રત્યય નથી. શબ્દનું મુળ રૂપ વપરાય છે. પણ બહુવચનમાં ઓ પ્રત્યય વપરાય છે.

બીજી ને.

ત્રીજી એ.

ચોથી ને

પાંચમી થી.

છઠી નો, ની નુ, ના, નાં, ને,

સાતમી માં

સંબોધન પ્રત્યય નથી.

૩ સ. ને પ્રત્યય બીજી, ચોથી, ને છઠીમાં આવે છે. તો તેને ઓળખી કાઢવાની કઇ રીત છે.

ઉ. (૧)ને પ્રત્યય પછી માટે, સારૂ, કાજે, લીધે, વાસ્તે શબ્દો લાગેલા હોય અથવા લગાડી શકાતા હાય તો તે ઠેકાણે ચોથી વિભક્તિ કહેવી.

(૨) ને પ્રત્યય બદલે ના મૂકી વાંચી જોવું, પછી જો વાક્ય બંધ બેસતું વાંચી શકાય તો છઠ્ઠી વિભક્તિ કહેવી.

ઉપરની બંને વાતો લાગુ ન હોય તો બીજી વિભક્તિ જાણવી.

૪ સ. એકવચનને બહુવચનના વિભક્તિના પ્રત્યય એકજ છે કે જૂદા જૂદા.

ઉ. એકજ છે, જૂદા જૂદા નથી.

૫ સ. વિભક્તિ કાય એટલે શું. અને તે સમજાવો.

ઉ. જે નામનું રૂપ વિભક્તિ લગાડતાં ફેરવવું પડે છે, તે ફેરફારને વિભક્તિ કાર્ય કહે છે. જેમકે ઘોડો, એને વિભક્તિ લગાડીએ તો ઘોડાને થસે, એટલે ઘોડો શબ્દ હતો તેને વિભક્તિ લગાડતાં ઘોડા થાય છે.

૬ સ. ક્યાં ક્યાં નામને વિભક્તિ કાર્ય થાય છે ?

ઉ. ઓકારાંત નરજાતિ અને ઉંકારાંત નાન્યતર જાતિનાં નામને વિભક્તિ કાર્ય થાય છે. જેમકે ઘોડો, ઘોડાથી, લૂગડું લૂગડાથી.

૭ સ. વિભક્તિ કાર્યમાં ઓ ને ઉં ને બદલે શું થાય છે ?

ઉ. ઓ, ને ઉં ને ઠેકાણે આ થાય છે, અને ત્રીજી વિભક્તિ લાગતાં ઓ, ને ઉં બીલકુલ જતાં રહીને એ લાગે છે, જેમકે ઘોડો, ઘોડાએ, ઘોડે, ઈંડું ઈંડાએ, ઈંડે,

૮ સ. અકારાંત નામને ત્રીજી વિભક્તિ લાગતાં શા ફેરફાર થાયછે!

ઉ. અ જતો રહીને એ લાગે છે. જેમકે માણુસ, માણુસે. ગામ ગામે.

૯ સ. છોકરો, લૂગડું, ટોપી અને લાડુ એ નામોને આઠે વિભક્તિ એકવચન અને બહુ વચનમાં લગાડો ?

ઉ. **છોકરાંનાં રૂપ.**

એકવચન.	બહુવચન.
૧ છોકરો	છોકરા, છોકરાઓ.
૨ છોકરાને	છોકરાને, છોકરાઓને.
૩ છોકરાએ, છોકરે	છોકરે, છોકરાએ, છોકરાઓએ.

૪ છોકરાને	છોકરાને, છોકરાઓને.
૫ છોકરાથી	છોકરાથી, છોકરાઓથી.
૬ છોકરાનો, ની,નુ ના, ને,	છોકરાનો, ની ઇત્યાદિ છોકરાઓનો ની ઇ
૭ છોકરામાં.	છોકરામાં, છોકરાઓમાં
૮ છોકરા	છોકરા, છોકરાઓ.

લૂગડાંનાં રૂપ.

૧ લુગડું	લૂગડાં, લૂગડાંઓ.
૨ લુગડાને	લૂગડાંને, લૂગડાંઓને
૩ લુગડાએ લુગડે	લૂગડાંએ, લૂગડે લૂગડાંઓએ.
૪ લુગડાને	લૂગડાંને લૂગડાંઓને
૫ લુગડાથી	લૂગડાંથી, લૂગડાંઓથી.
૬ લુગડાનો,ની, લૂગડાનું	લૂગડાંનો, ની ઇ.લુગડાંઓનો, ની ઇ.
૭ લુગડામાં	લૂગડાંમાં, લૂગડાંઓમાં
૮ લુગડા	લૂગડાં, લૂગડાંઓ

ટોપીનાં રૂપ.

૧ ટોપી	ટોપી, ટોપીઓ
૨ ટોપીને	ટોપીને, ટોપીઓને
૩ ટોપીએ	ટોપીએ, ટોપીઓએ
૪ ટોપીને	ટોપીને, ટોપીઓને
૫ ટોપીથી	ટોપીથી, ટોપીઓથી
૬ ટોપીનો, નીનું ના, નાં,ને	ટોપીનો, ની ઇ.ટોપીઓનો, ની ઇ.

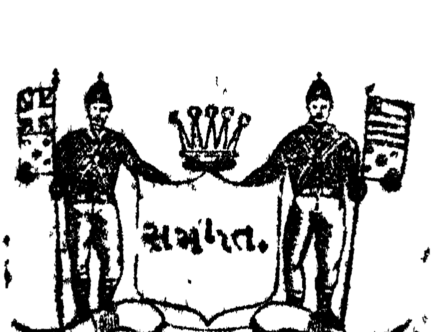
૭	ટોપીમાં	ટોપીમાં, ટોપીઓમાં
૮	ટોપી	ટોપી, ટોપીઓ

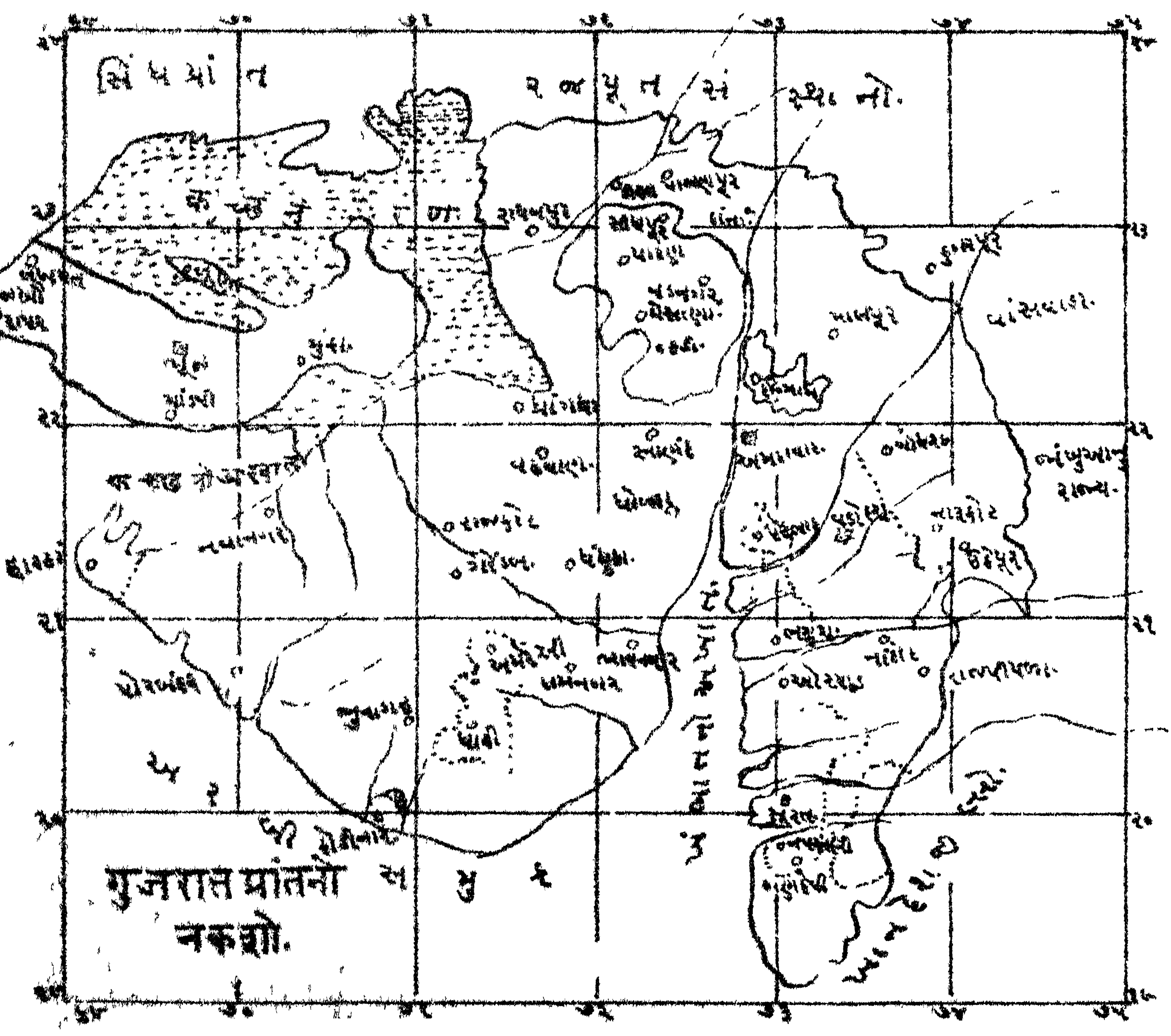
લાડુનાં રૂપ.

૧	લાડુ	લાડુ, લાડુઓ
૨	લાડુને	લાડુને, લાડુઓને
૩	લાડુએ	લાડુએ લાડુઓએ
૪	લાડુને	લાડુને, લાડુઓને.
૫	લાડુથી	લાડુથી,લાડુઓથી
૬	લાડુનો, ની ઇ.	લાડુનો, નીઇ.લાડુઓનો,ની ઇ.
૭	લાડુમાં	લાડુમાં, લાડુઓમાં
૮	લાડુ	લાડુ, લાડુઓ.

સ. સંબોધન વિભક્તિ ઓળખવાની શી રીત છે?

ઉ. તે નામની પહેલાં હે, ઓ, કે અરે એ શબ્દો હોય છે કે એમાંથી એક શબ્દ તે નામની પહેલા મૂકી વાંચવાથી વાક્ય બધ બેસતું આવે, તો તે સંબોધન જાણવી, નહીતો પહેલી વિભક્તિ જાણવી.

સિંધ પ્રાંત
કચ્છનું રણ
સમુદ્ર
गुजरात प्रांतनो
नकशो.

જાહેરખબર.

ગાયકવાડી રાજ્યનો સરળ ઇતિહાસ	કી ૦-૩-૦
ગાયકવાડી રાજ્યના ધોરણ બીજાની નોટ	કી. ૦-૨-૦
ગાયકવાડી રાજ્યના ધોરણ ત્રીજાની નોટ	કી. ૦-૪-૦

ઉપરનાં પુસ્તકો, નીચે લખેલે ઠેકાણે તથા કર્તા પાસે રોકડી અથવા વેલ્યુ પેબલ પારસલથી મળી શકશે સામટી રાખનારને સારૂ કમીશન આપવામાં આવશે.

મણીશંકર મુળજી ઠે. પેટલાદ બુકસેલર

બાપુકલાલ રણછોડદાસ ચોકશી નડીઆદ બુકસેલર સાંઈની પીપળી.

લાલગોવિંદ બેચરદાસ નાંદોલ તા. દહેગામ

એ સિવાય વડોદરાના પ્રખ્યાત બુકસેલરોને ત્યાંથી મળી શકશે.